

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
เพ็ญภา พุ่มหมี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
พฤษภาคม 2550

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
เพ็ญนภา พุ่มหมี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาของรองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่กรุณาให้แนวคิด แนะนำ ตลอดจนแก้ไขตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอกราบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.องอาจ นัยพัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นิคม ตั้งคะพิภพ กรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ที่กรุณาให้คำชี้แนะซึ่งทำให้งานวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ดร.ละเอียต รัชเฝ้า ผู้อำนวยการโกมินทร์ สังคะนอง อาจารย์อุดมศักดิ์ นาดี อาจารย์เมธาวิ ยุทธพงษ์ชาติ และอาจารย์สมนึก ภัททิยธนี ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มมหาสวัสดิ์ ที่กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อประพันธ์ - คุณแม่วรรณะ บุญอ่อน และนาย เทวินทร์ พุ่มหมี ผู้ให้กำลังใจ กำลังกาย กำลังทรัพย์ และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของผู้วิจัย อย่างดีตลอดมา จนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ตระหนักในความสามารถของตนเองและมองเห็นตนเองอย่างมีคุณค่า ซึ่งเปรียบเสมือนแรงผลักดันให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา

คุณค่าประโยชน์อันพึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยน้อมรำลึก และบูชาพระคุณแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ที่ได้ให้ความรู้ ให้การอบรมสั่งสอน ตลอดจนสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา

เพ็ญภา พุ่มหมี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	6
ตัวแปรที่ศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย	12
ความหมายของค่านิยม	12
แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม	15
การวัดค่านิยม	27
ความหมายของค่านิยมประชาธิปไตย	32
การวัดค่านิยมประชาธิปไตย	35
เอกสารที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษา	37
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย	37
ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู	37
รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู	38
ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู	45
ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย	46
ผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย	47
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม	48
ความหมายของทักษะทางสังคม	48
ความสำคัญของทักษะทางสังคม	49
องค์ประกอบของทักษะทางสังคม	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

2 (ต่อ)

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู.....	52
ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู	52
ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู	53
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	54
ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	54
การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	55
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน	55
ความหมายของบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน	55
แนวคิดของบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน	56
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ	59
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ	59
แนวคิดเกี่ยวกับผลที่ได้จากสื่อ	60
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
งานวิจัยในต่างประเทศ	62
งานวิจัยในประเทศ	64

3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	67
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล	79
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	79

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	84
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	89
สรุปผลการวิจัย	89
อภิปรายผล	90
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	94
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถาม	110
ภาคผนวก ข ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย... ..	112
ภาคผนวก ค ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย.....	116
ภาคผนวก ง ค่าอำนาจจำแนก (r) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	118
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	120
ประวัติย่อผู้วิจัย	131

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดโรงเรียน	69
2	ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยบางประการที่ใช้ในการศึกษา	85
3	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่าง ปัจจัยแต่ละด้านกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	86
4	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับค่านิยมประชาธิปไตย.....	87
5	ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อ ค่านิยมประชาธิปไตยที่วิเคราะห์จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	88
6	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย	112
7	ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย	116
8	ค่าอำนาจจำแนก (r) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	118

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2	แผนภาพต้นไม้ ตามแนวของไอแซกส์	20
3	ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	71

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
เพ็ญภา พุ่มหมี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
พฤษภาคม 2550

เพ็ญนภา พุ่มหมี.(2550). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์, อาจารย์ชวลิต รวยอาจัน.

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยและหาคำนำหนักความสำคัญ ของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2549 จำนวนทั้งสิ้น 452 คน โดยการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage Random Sampling) ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม แบบสอบถามวัดการยอมรับเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย และแบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สหสัมพันธ์พหุคูณและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรปัจจัย ได้แก่ การยอมรับเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย และอิทธิพลของสื่อ มีความสัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .429 โดยตัวแปรปัจจัยทั้ง 6 ตัวแปร ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมประชาธิปไตยร้อยละ 18.7 คำนำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และอิทธิพลของสื่อ ส่งผลทางบวกต่อค่านิยมประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตยส่งผลทางลบต่อค่านิยมประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านการยอมรับเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

A STUDY OF RELATIONSHIP BETWEEN SOME FACTORS AND
DEMOCRATIC VALUES OF MATHAYOM SUKSA III STUDENTS
IN SCHOOLS UNDER BANGKOK METROPOLIS

AN ABSTRACT
BY
PENNAPA PHUMMI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Educational Research and Statistics
at Srinakharinwirot University
May 2007

Pennapa Phummi. (2007). *A Study of Relationship between Some Factors and Democratic Values of Mathayom Suksa III Students in schools under Bangkok Metropolis*. Master thesis, M.Ed. (Educational Research and Statistics). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Nipa Sripairot, Mr. Chawalit Ruayajin.

This study aimed to examine the relationship between some factors and democratic values and weight of democratic values that affected to some factors of Mathayom Suksa III students. The subjects consisted of 452 Mathayom Suksa III students under Bangkok Metropolis in 2006 academic year through two-stage random sampling with classroom as sampling unit. The instrument for collecting data included questionnaire concerning democratic rearing, social skill, Peer-Teacher Relationship, Peer-Student Relationship, democracy environment and Mass Media Influence. Then data were analyzed and presented by multiple correlation and multiple regression analysis.

The results revealed that democratic rearing, social skill, Peer-Teacher Relationship, Peer-Student Relationship, Democracy Environment, Mass Media Influence were significantly related at .01 level to democratic values with .429 of multiple correlation coefficient. Those six factors could together describe the variance of democratic values (18.7%). The important weight of Peer-Student Relationship and Mass Media Influence was significantly positive related at .01 level to democratic values whereas that of democracy environment was significantly related at .05 level to democratic values while democratic rearing, social skill, Peer-Student Relationship were not significantly related to democratic values.

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จุดเริ่มต้นของรูปแบบที่ส่งเสริมและพัฒนาประเทศชาติให้มีความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยและทำให้ประชาชนทุกคนที่เป็นพลเมืองดีของประเทศชาตินั้นเปี่ยมไปด้วยคุณภาพชีวิตที่มีคุณค่านั้นก็คือ การมีลักษณะค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยในตนเอง

ธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ มีอาจจะหลีกเลี่ยงในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างกันตามความคิด ความเชื่อ และเหตุผลส่วนบุคคล นั่นก็เป็นเพราะสังคมของโลกมนุษย์นั้นประกอบไปด้วยประชาชนหลายกลุ่ม มีทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย มีความแตกต่างกันทางเผ่าพันธุ์ทางวัฒนธรรมและประเพณี จึงเป็นเรื่องยากในการที่จะเปลี่ยนมุมมองหรือค่านิยมตลอดจนวิถีในการจัดรูปแบบชีวิตส่วนบุคคลให้เข้ารวมเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันได้ทั้งสังคม และเมื่อไม่สามารถที่จะประสานแนวความคิด หรือวิถีในการจัดรูปแบบชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลแล้ว ช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างกันนั้นก็จะเกิดเป็นปัญหาที่สร้างความวุ่นวาย มีความสลับซับซ้อน และท้ายที่สุดก็กลายเป็นความขัดแย้งกันภายในสังคมของตน

ความรุนแรงของสถานการณ์ที่มาจากความขัดแย้ง ก็สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนในสังคม ซึ่งระดับและรูปแบบของความรุนแรงที่แต่ละบุคคลมีและแสดงออกมานั้นก็จะแตกต่างกันไปตามปัจจัยพื้นฐานในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลที่ผสมผสานกับการหล่อหลอมโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม แต่สำหรับปัจจัยใกล้ชิดที่สำคัญและน่าจะมีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมและสนับสนุนในพฤติกรรมของบุคคลนั้นคงจะเป็นเรื่องของการศึกษาและลักษณะของการอบรมการเลี้ยงดูที่แต่ละบุคคลได้รับจากครอบครัวของบุคคลเหล่านั้น

คงไม่มีใครสามารถทำนายความเป็นไปในสังคมได้อย่างแน่ชัดว่า สถานการณ์ทางสังคมที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่นั้นจะเป็นไปในรูปแบบใด ประเทศต่าง ๆ จึงได้คิดค้นระบบขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่เรียกชื่อว่า ระบอบการเมือง ซึ่งเป็นการปกครองระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ดังนั้นระบบการปกครองของประเทศจึงเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ธรรม โดยต้องไม่ลืมประโยชน์ต่อส่วนรวม และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนภายในประเทศของตนนั้น ได้รับความสุขจากการดำเนินชีวิตของตนเอง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และที่สำคัญ คือเกิดความเป็นธรรมภายใต้สังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2544-2549) ซึ่งมุ่งเป็นแผนแห่งความหวังและอนาคตของชาติมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศ แผนได้มุ่งสู่การพัฒนา “คน” โดยเน้น “คน” ให้เป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐาน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ “คน” มุ่งให้ทุกคน มีการ

พัฒนาเต็มศักยภาพและมีศักยภาพ ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสร้างพลังครอบครัวชุมชน และสังคม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างสมดุลกับ ธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้อย่างสันติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2538: คำนำ)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงมีความมุ่งหมายและหลักการที่จะปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ (วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. 2546: 24) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการซึ่งตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงกำหนดให้ระบุความสำคัญของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ช่วงชั้นที่ 1-2 ที่จะต้องเน้นการช่วยเหลือให้ผู้เรียน มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่เป็นต่อการที่จะทำให้เขาเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบในอันที่จะรักษาค่านิยมประชาธิปไตย ที่หลอมรวมความเป็นชาติเอาไว้ได้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในช่วงชั้นนี้ต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าพวกเขามีหน้าที่อย่างไร เน้นให้ผู้เรียนได้แสวงหาและใช้ทักษะกระบวนการและข้อมูลต่างๆ ในโลกของเขาและในสังคม และเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า การแสดงออกในด้านประชาธิปไตย พบว่าผู้เรียนยังมีความเป็นประชาธิปไตยน้อย จึงควรมีการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดในผู้เรียน (กรมวิชาการ. 2545: 3) การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นไปด้วยความราบรื่นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับการพัฒนาให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546: 163) การให้การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีและมีจิตสำนึกประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นได้น้อยมากจากการอ่านและการฟังครูบอก ความเป็นประชาธิปไตยเป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นจากการเห็นแบบอย่าง การซึมซับเอาเข้า เหตุการณ์ ปฏิบัติการ และความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่แวดล้อมผู้เรียน (สุนน อมรวิวัฒน์. 2534: 5)

ระบบการปกครองของประเทศที่ดีที่สุดนั้นจึงได้ถูกลงมติจากประชาชนว่าควรเป็น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นระบบการปกครองซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการปกครองซึ่งประชาชนเป็นทั้ง ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักเสรีภาพ (Liberty) และความเสมอภาค (Equality) (ปันทดา เผือกพันธ์. 2536: 42) การที่มนุษย์คิดค้นระบบสังคมในการอยู่ร่วมกันขึ้นมา ทำให้มนุษย์มีหน้าที่เพิ่มเติมจากที่เคยเป็นมา นั่นคือแทนที่มนุษย์จะมีหน้าที่เพียงแค่การดิ้นรนให้ตนเอง ครอบครัว และผู้ใกล้ชิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลแล้ว มนุษย์ยังจะต้องมีการร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันอีกหลายประการ เพื่อให้สังคมของมนุษย์โดยรวมอยู่ร่วมกันอย่างสันติและดำรงชีวิตอยู่ได้

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเห็นว่า บทบาทของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองนั้น ได้รับและมอบบทบาทโดยตัวประชาชนเอง ดังนั้นไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดของสังคมก็ตาม ล้วนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองด้วยกันทั้งสิ้นโดยต่างก็มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือการมีความรู้ความเข้าใจและมีศรัทธาต่อคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงและมีความคาดหวังสูงสุดคือ เพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักการแห่งประชาธิปไตยมาเป็นกรอบแห่งวิธีการปฏิบัติภายในสังคมของตน ซึ่งสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาต่างถูกคาดหวังให้มีการวางรากฐานและส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่เยาวชน เพื่อให้เด็กรุ่นหลังได้ทราบถึงแนวทางในการปกครองและปฏิบัติตนตามแบบฉบับแห่งหลักการของประชาธิปไตยของประเทศไทย

แต่อย่างไรก็ตามยังคงปรากฏมีคนไทยส่วนหนึ่งมีความคิดและค่านิยมที่สวนทางต่อการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรีบแก้ไขอย่างจริงจังโดยการปลูกฝังให้คนไทยเป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะประชาธิปไตย ซึ่งสถาบันทางการศึกษาเองก็มีส่วนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ตามวิถีทางประชาธิปไตย รวมทั้งช่วยสังคมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดมีขึ้น ดังที่ สมศักดิ์ คงเทียง (2524: 7) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ภารกิจหน้าที่สำคัญประเภทหนึ่งของสถาบันการศึกษา คือ การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังค่านิยมและประชาธิปไตยสืบต่อไป สถานศึกษาทุกระดับต่างตระหนักในการกิจหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อม ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสงบสุขถ้วนหน้าภายใต้สังคมเดียวกัน ดังนั้นพฤติกรรมการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศต่าง ๆ ในโรงเรียนจึงได้พยายามที่จะสอดแทรกแนวความคิด ระเบียบแบบแผนทางประเพณีปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางไปสู่ความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนทุกคน”

สำหรับสถาบันครอบครัวนั้น นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2543: 131) ได้กล่าวไว้ว่า สถาบันครอบครัวนับเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มีส่วนในการพัฒนาคน เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมและปลูกฝังจิตใจให้แก่สมาชิกในครอบครัว ฉะนั้นการที่จะเสริมประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นกันที่ครอบครัวเสียก่อน ซึ่งการเสริมสร้างประชาธิปไตยประการสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาคนโดยการอบรมป้อนนิสัยให้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

โรงเรียนและครอบครัวจึงเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่ง ในการทำหน้าที่ให้การอบรมกล่อมเกลาก่อนการเข้าเมืองของสังคม ครอบครัวจะเป็นหน่วยทางสังคมแรกในการที่จะวางรากฐานพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับเยาวชน ตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond; & Powell. 1980: 38) มีความเห็นว่า ครอบครัวเป็นตัวการในการอบรมกล่อมเกลาก่อนการเข้าเมืองที่มีอิทธิพลสูงและต่อเนื่องเป็นระยะยาว ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จำนวนสมาชิกในครอบครัวเดี่ยวที่ส่วนใหญ่แล้วประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูก หรือ ครอบครัวขยายประกอบไปด้วยสมาชิกที่เพิ่มเติมขึ้น เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ก็ตาม ล้วนแต่มีหน้าที่ที่จะเริ่มต้นในการเสริมสร้างและพัฒนาบรรดาสมาชิกในครอบครัวให้มีลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาบทบาทของ

ผู้ที่เป็นพ่อแม่ของ เอลีนอร์ (อรรถพล ระวังโรจน์. 2547: 3; อ้างอิงจาก Eleanor. 1992: 1006-1007) ที่พบว่า บทบาทสำคัญของครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้เสมือนครูของลูก (คนแรก) นั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความรู้ ความเชื่อ ความคิดและพฤติกรรมให้ลูก

บทบาทของโรงเรียนก็มีความสำคัญอย่างเด่นชัดไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัว นั่นคือ การทำหน้าที่ในการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน แต่ปัจจัยสำคัญที่ควรพิจารณาควบคู่ไปด้วยคือ “ครู” เพราะครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน เป็นผู้ให้ความรู้ ความคิดแก่นักเรียน เป็นบุคคลกลางที่นำเอาความรู้ ความคิด ค่านิยมต่าง ๆ มาสู่นักเรียน มีการศึกษาที่สนับสนุนว่าบทบาทของครูมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นงานวิจัยของ สุกัญญา วงศ์ถ้วน (2536: บทคัดย่อ) และ สุรพงษ์ นามจำปา (2537: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยให้แก่เรียนในโรงเรียนระดับหมู่บ้านทางภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบความสอดคล้องกันในการศึกษาว่าครูในระดับประถมศึกษานั้นมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่เรียน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าถ้าครูมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของประชาธิปไตยที่ดีและถูกต้อง นักเรียนก็ย่อมน่าจะได้รับถ่ายทอดคุณลักษณะจากครูในรูปแบบของการส่งเสริมและปลูกฝังต่อการมีค่านิยมที่เป็นประชาธิปไตย

ปัจจุบันเรายังมีอาจสรุปภาพรวมของการร่วมดูแลกันและกัน จากสมาชิกภายในสังคมของเราเองได้อย่างแน่ชัดนัก เนื่องจากความเชื่อมั่นต่อลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยของประเทศชาตินั้นยังคงเป็นไปอย่างคลุมเครือ เพราะวิวัฒนาการของสภาพสังคมไทยนั้นต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด จึงเป็นส่วนที่ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาการอบรมสั่งสอนลูกหลานได้เข้าใจและเรียนรู้วิถีชีวิตในรูปแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง โรงเรียนจึงถูกมุ่งหวังรองลงมาจากรอบครัวในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะปฏิบัติตนในตัวโครงสร้างการปกครองที่เป็นรูปแบบประชาธิปไตย (สุพร สุวานิช. 2533: 11) แต่ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทยที่ได้รับการสืบทอดปฏิบัติกันต่อมานั้นได้มุ่งสอนให้เด็กเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส ทำให้เด็กเชื่อทุกอย่างที่ผู้ใหญ่สอนจนขาดความคิดสร้างสรรค์ (มณฑล มือนันต์. 2522: 10) เมื่อครั้งถึงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่เจริญพร้อมในทุกด้านของพัฒนาการ เรากลับพบว่าเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่นั้นมีการแสดงออกอย่างตรงข้ามขึ้นในการแสดงออกทางพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กทั้ง 2 วัยนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นทั้งพ่อ แม่ หรือ คุณนั้นมีลักษณะที่เป็นปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อค่านิยมและลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก

โดยรากฐานแล้วนั้นความเป็นประชาธิปไตยต้องมีแก่นสารที่สำคัญคือ ประชาชนต้องมีค่านิยม ทศนคติแบบประชาธิปไตยและการที่เราจะให้คนในสังคมมีค่านิยมที่ดีต่อประชาธิปไตยนั้นเราสามารถสร้างขึ้นได้ โดยอาศัยกระบวนการของการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดู (Socialization) แบบเป็นประชาธิปไตย (สุรวุฒิ บัดโธสง. 2542: 18) สำหรับค่านิยมประชาธิปไตยนั้นก็มิใช่จะมีในตัวบุคคลที่เป็นพ่อแม่ของทุกครอบครัว หรือจะมีในผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ของอาชีพครูทุกคน

เพราะแต่ละบุคคลนั้นต่างกัน สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการเชื่อมโยงระหว่างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของบุคคลนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม หรือสติปัญญา

คุณค่าทางการศึกษาเรื่องค่านิยมต่อหลักการประชาธิปไตยของบุคคลนั้น หากสามารถทราบได้ว่ามีปัจจัยได้เข้าไปเป็นปัจจัยทำนาย หรือ ร่วมกันทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ ก็จะเป็นแนวทางในการอธิบายและพัฒนาประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีเสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติได้ และนั่นคงจะเพียงพอต่อการทုံท่และมุ่งหวังที่จะแสวงหาคำตอบ ความสำคัญที่เป็นหัวใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงอยู่ที่ว่า ผู้เป็นพ่อแม่หรือครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมและสั่งสอนเด็ก ๆ ในปกครองและเป็นเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาตินั้นจะมีค่านิยมต่อคำว่า “ประชาธิปไตย” อย่างไรและค่านิยมนั้นสามารถส่งผลไปถึงการมี “พฤติกรรมประชาธิปไตย” ของเด็ก ๆ ได้หรือไม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้ตั้งเป้าหมายหลักเพื่อจะทำการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตย โดยของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นแนวทางให้พ่อแม่และครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีค่านิยมประชาธิปไตย เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ๆ สามารถทำการส่งเสริมและถ่ายทอดคุณลักษณะประชาธิปไตยในแง่ของพฤติกรรม บุคลิกภาพ ตลอดจนวิถีชีวิตไปสู่เยาวชนที่เป็นเด็กในวัยเรียน ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตในอนาคตของประเทศชาติ เนื่องจากพ่อแม่และครูของเด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับบทบาทหน้าที่ในการดูแลและเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนของช่วงวัย จากวัยเด็กก้าวเข้าสู่วัยแรกรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ควรค่าแก่การได้รับการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตย เพราะในอนาคตหากพลเมืองเหล่านี้ไม่มีบุคลิกภาพตามหรือพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยที่ดีในตนเองแล้ว ถึงแม้ประเทศชาติจะมีความพยายามมากเท่าไรก็ตามในการที่จะปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มิอาจเกิดรูปแบบวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่แท้จริงภายในประเทศขึ้นมาได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษานำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยบางประการด้วยตนเอง ครอบครัว และโรงเรียน มีความสัมพันธ์และส่งผลมากน้อยเพียงใดกับค่านิยมประชาธิปไตย และเพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางให้บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และหน่วยงานอื่นๆ

ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้นำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝัง เสริมสร้าง ป้องกันและแก้ไข ค่านิยมประชาธิปไตยของเด็ก ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี การศึกษา 2549 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกรุงธนบุรี กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์ และกลุ่มสนามชัย สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 23 โรงเรียน จำนวน ห้องเรียน 49 ห้อง จำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,993 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี การศึกษา 2549 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกรุงธนบุรี กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์ และกลุ่มสนามชัย สังกัดกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling) ได้จำนวนโรงเรียนทั้งหมด 9 โรงเรียน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 10 ห้องเรียน และมี จำนวนนักเรียนทั้งหมด 452 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยบางประการ ประกอบด้วย
 - 1.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
 - 1.2 ทักษะทางสังคม
 - 1.3 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 1.4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 1.5 บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 1.6 อิทธิพลของสื่อ
2. ตัวแปรตาม คือ ค่านิยมประชาธิปไตย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ค่านิยม (Values) หมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งที่มีลักษณะถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง ง่ายโดยถือว่าสิ่งที่คนสนใจ ยอมรับ ยกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้องดีงามเป็นจุดหมายที่ต้องการของ บุคคลหรือสังคม และมีผลทำให้บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อดำเนิน สู่จุดหมายที่ต้องการ

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Values) หมายถึง การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่าของตนเองและการเห็นคุณค่าของผู้อื่น มีความชื่นชมและความมุ่งมั่นต่อการดำรงชีวิต ตามรูปแบบการปกครองประชาธิปไตย ตามรูปแบบเศรษฐกิจแบบประชาธิปไตย ตามแบบในสังคมประชาธิปไตย ได้แก่ การถือเสียงข้างมากเป็นหลักในการตัดสินใจ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การยอมรับสิทธิในการแสดงความคิดเห็น นิยมชมชอบในอาชีพสุจริต มีความเสียสละ มีนิสัยยอต่อม ประหยัด ร่วมมือทำงานกับผู้อื่นได้ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น มีความรับผิดชอบในงานที่ทำ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีในสังคม

3. ปัจจัยบางประการ (Factors) หมายถึง ลักษณะที่นำมาศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตยซึ่งประกอบด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อ

3.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democracy Rearing) หมายถึง สภาพที่นักเรียนได้รับการปฏิบัติจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และมีความรู้สึก ว่า พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูก สมาชิกทุกคนในครอบครัว มีการเสนอความคิดเห็น และการตัดสินใจใดๆ จะเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัวซึ่งวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจากแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

3.2 ทักษะทางสังคม (Social Skill) หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตรกับบุคคลอื่น และแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ โน้มน้าวความคิดเห็นของบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวลและได้ผล ทำให้เกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย มีการสื่อความหมายที่ดี สามารถเจรจาต่อรอง แก้ไขและหาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม เต็มใจให้ความช่วยเหลือ

3.3 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (Peer-Teacher Relationship) หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อครูและพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแบ่งเป็น

3.3.1 การปฏิบัติตนของนักเรียนต่อครู ได้แก่ การให้ความเคารพเชื่อฟังและการปฏิบัติตามคำแนะนำของครู เข้าร่วมกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การซักถาม การแสดงความคิดเห็นและการปรึกษาครูเมื่อมีปัญหา ในด้านการเรียนและด้านส่วนตัว

3.3.2 การปฏิบัติตนของครูต่อนักเรียน ได้แก่ การให้ความรัก ความเอาใจใส่ ยอมรับความคิดเห็น และให้ความเป็นกันเองแก่นักเรียน ให้คำปรึกษา แนะนำในด้านการเรียนและด้านส่วนตัว

3.4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (Peer-Student Relationship) หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกัน ได้แก่ ความช่วยเหลือพึ่งพาส่งกันและกัน

ทั้งด้านการเรียน และเรื่องส่วนตัว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความห่วงใย ใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกัน และกัน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในกลุ่มเพื่อน

3.5 บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน (Democracy Environment)

หมายถึง สภาพที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะการจัดกิจกรรมใน โรงเรียนและห้องเรียน เป็นต้น

3.6 อิทธิพลของสื่อ (Mass Media Influence)

หมายถึง การรับข้อมูล ข่าวสาร จากแหล่งกำเนิดของภาพลักษณ์ต่าง ๆ ของความจริงทางสังคมเป็นแหล่งที่วัฒนธรรม และค่านิยมที่จะถูกสร้างสรรค์และดำรงรักษา

4. โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนในกลุ่มกรุงเทพมหานคร กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์ และกลุ่ม สหามชัย รวมทั้งสิ้น 18 สำนักงานเขต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ค่านิยมประชาธิปไตยเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ในแต่ละ วัฒนธรรม อาทิ บ้าน ครอบครัว โรงเรียน สิ่งเหล่านี้มีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมที่เด็กจะ แสดงออกมา ซึ่งเมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกมามีแนวโน้มในตัวเองที่ได้รับการปลูกฝังมา ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545) กล่าวว่า ค่านิยมขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตนเอง ครอบครัว และ สิ่งแวดล้อมทางสังคม

ค่านิยมประชาธิปไตยเกิดได้จากการเรียนรู้ และระดับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ สามารถส่งเสริมและพัฒนาได้จากการอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ครอบครัวจัดเป็น สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อค่านิยมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากการ อบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมี อิทธิพลต่อค่านิยมประชาธิปไตย สุมา ชัยลักษณะนทร์ (2542) กล่าวว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ กับค่านิยมในการเลือกอาชีพของนักเรียน คือ เพศ การอบรมเลี้ยงดู การรับรู้ข่าวสารด้านอาชีพ ซึ่ง สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการเลือกอาชีพได้ร้อยละ 17.40

ดังนั้นรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูก็มีแนวโน้มที่จะแตกต่างกันออกไปในระหว่างครอบครัว ซึ่งมีชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน (Appelbaum. 1998: 112) ทั้งนี้เมื่อการอบรมเลี้ยงดูเป็น องค์ประกอบที่สำคัญอันจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล (วรภรณ์ รักวิจัย. 2529: 7-8) ดังที่นักจิตวิทยาพัฒนาการเชื่อว่าประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูจะมีอิทธิพลต่อ พัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก ดังนั้น บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู จึงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝัง บุคลิกภาพให้แก่เด็กและอบรมให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมตามโอกาส (อมราวดี ณ อุบล. 2544: 61) ทักษะทางสังคมมีอิทธิพลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ซึ่งเด็กจะมี ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหา เมื่อเกิดความขัดแย้งได้ดีหรือไม่ ก็มาจากการมี

ทักษะทางสังคม(วิชา วโรตมะวิชญ. 2539:165)ซึ่งสอดคล้องกับ สุขุมล เกษมสุข (2535: 10 – 11) ที่กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีสังคม เนื่องจากต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ ฟังพาอาศัยกัน ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญ คือทางด้านส่วนบุคคล และทางด้านสังคม ซึ่งหากสังคมใดมีบุคคลที่มีทักษะทางสังคมดี ก็จะส่งเสริมให้มีความคิดที่ดีที่มีการสร้างสรรค์สังคม ให้เกิดพฤติกรรมที่ดีในการดำรงชีวิตต่อไป

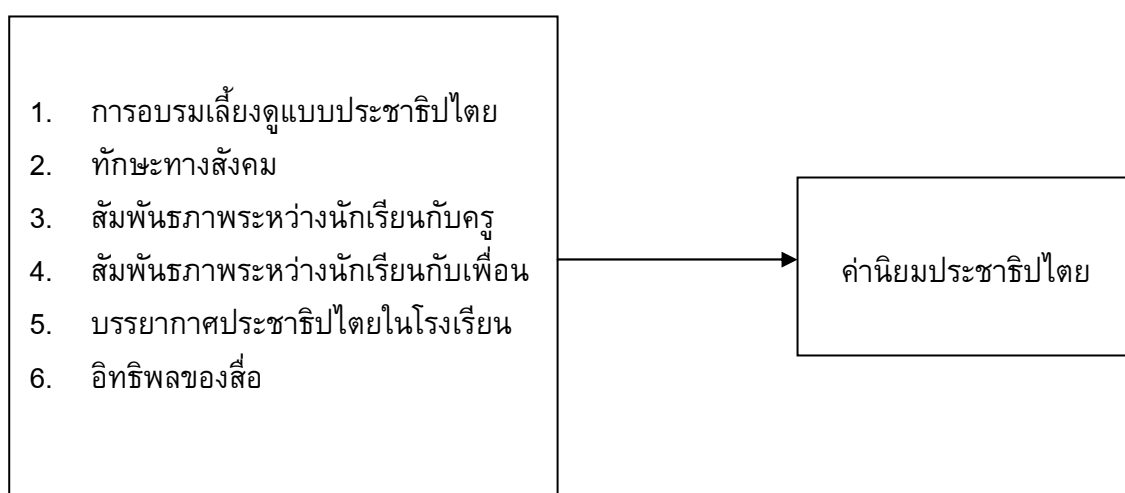
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู พบว่ามีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนอย่างมาก เนื่องจากครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียน รองจากครอบครัว ดังที่ เทื่อน ทองแก้ว (2540:60) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในทางสร้างสรรค์ มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในการเป็นสมาชิกของชั้นเรียน และโรงเรียน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งกรอนลันด์ (มารีชา นาคทัต. 2541: 47; อ้างอิงจาก Gronlund. 1959:232) กล่าวว่า เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน ได้มีความสัมพันธ์ กับเพื่อนในวัยเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน เด็กจะได้รับรู้บทบาทของตนเองว่า ควรปฏิบัติอย่างไร เมื่อต้องการอยู่กับเพื่อน การที่เด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มีความมั่นใจ เกิดความมั่นใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อเขาสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนฝูงได้อย่างมีความสุข ย่อมปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่นเพิ่มขึ้น และทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียนที่มีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนดังคำกล่าวของ เวสเลย์ และรอนกี (Wesley; & Wronski. 1964: 485-486 อ้างใน สุรชาติ มานิตย์. 2530: 2) ได้กล่าวว่า บทบาทสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยเป็นหัวใจสำคัญของการสอนสังคมศึกษาและจากการศึกษาของ สุมณฑิพย์ บุญสมบัติ (2526: 200) ค้นพบว่า โรงเรียนควรเป็นแหล่งสำคัญในการสอนและพัฒนาประชาธิปไตย

สื่อมวลชน มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย เนื่องจากเข้าถึงผู้รับสื่อได้อย่างง่ายและกว้างขวาง มีอิทธิพลต่อผู้รับสื่อโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เพราะสื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ และยิ่งนานวันก็ยิ่งมีอิทธิพลมากขึ้นในการถ่ายทอดค่านิยม เจตคติต่างๆ มากขึ้น (คณะกรรมการการศึกษาบทบาทสื่อสารมวลชนในการพัฒนาเด็กในคณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. 2535: 1)

ดังนั้นปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อที่มีความสัมพันธ์กันกับค่านิยมประชาธิปไตยจึงเป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาและนำมาเขียนในรูปความสัมพันธ์ได้ดังภาพประกอบที่ 1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานในการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยบางประการมีความสัมพันธ์กันกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยบางประการส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย
 - 1.1 ความหมายของค่านิยม
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม
 - 1.3 การวัดค่านิยม
 - 1.4 ความหมายของค่านิยมประชาธิปไตย
 - 1.5 การวัดค่านิยมประชาธิปไตย
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
 - 2.1.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.1.2 รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.1.3 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู
 - 2.1.4 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
 - 2.1.5 ผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
 - 2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
 - 2.2.1 ความหมายของทักษะทางสังคม
 - 2.2.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
 - 2.2.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
 - 2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 2.3.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 2.3.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
 - 2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 2.4.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 2.4.2 การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 2.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 2.5.1 ความหมายของบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน
 - 2.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน

- 2.6 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ
 - 2.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ
 - 2.6.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลที่ได้จากสื่อ
- 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยในประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำนิยาม

1.1 ความหมายของคำนิยาม

คำนิยาม (Value) หรือ คุณค่านั้นได้มีผู้สนใจศึกษาอย่างมาก ทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา สังคม วิทยา และด้านการศึกษา ดังนั้นคำนิยามจึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายซึ่งจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัย และสาขาวิชาดังนี้

คิลแพทริก (ลัวน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 126; อ้างอิงจาก Kilpatrick. 1954 :unpaged) ให้ความหมายคำนิยามไว้ว่า เป็นความต้องการที่ได้รับการประเมินอย่างรอบคอบ และปรากฏว่ามีค่าแก่การเลือกไว้เป็นสมบัติของตน ซึ่งนิยามคล้ายกับที่โรเซนเบอร์ก (จิตรอารี เนตรหิน. 2513: 7; อ้างอิงจาก Rosenberg. 1865: 253) ได้ให้ความหมายของคำนิยามไว้ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลสนใจ สิ่งทีบุคคลต้องการสิ่งที่บุคคลรู้สึกเหมือนเป็นหน้าที่สิ่งที่พอใจ

กูด (สมถวิล ปิตายัง. 2537: 16; อ้างอิงจาก Good. 1956: 593) ให้ความหมายของคำนิยามว่าคำนิยามเป็นความนิยมชมชอบเป็นการประเมินค่า และเป็นการตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาจากคุณลักษณะของสิ่งนั้นในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยา จริยศาสตร์ ความรู้ ศาสนา และสุนทรียภาพ เพื่อบุคคลพิจารณา ประเมินค่าและตัดสินใจในสิ่งนั้นๆ แล้วก็จะยึดคุณลักษณะนั้นๆ ต่อไป ซึ่งคล้ายคลึงกับนิยามของ เครทซ์ (วิฑูรย์ บัวปลั่ง. 2533: 11; อ้างอิงจาก Krech. 1962: 102) ที่นิยามว่า คำนิยามเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นความปรารถนา หรือเรียกว่าเป็นสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่เป็นไปตามความปรารถนา หรือเรียกว่าสิ่งที่ไม่ดี คำนิยามจะสะท้อนถึงวัฒนธรรมของสังคม ถ้าบุคคลโดยอมรับคำนิยามใดเป็นของตนเองแล้วคำนิยามก็จะเป็นเป้าหมายของคนนั้น

ซิมบราโด และรัช (Zimbardo; & Ruch. 1975: 414-415) ให้ความหมายของคำนิยามในแง่จิตวิทยาว่า คำนิยามจะอยู่ในซูเปอร์อีโก (Superego) โดยอิด (Id) จะบอกว่สิ่งนั้นดีตามความต้องการ แต่ซูเปอร์อีโกจะบอกว่าควรทำสิ่งใดแล้วจะถูกตอง

ทูล และสตอง (Halstead. 1996: 6; citing Thus; & Strong. 1976: 15) ได้กล่าวว่า คำนิยามเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินคุณค่าแนวคิดคน การกระทำดีมีคุณค่าหรือเลว และไม่มีคุณค่า

บุลริลโล และเซก้า (Burrello; & Sage. 1979: 216-218) ได้กล่าวว่า คำนิยามคือกึ่งกลางระหว่างเจตคติและความเชื่อ

ไอเคิน (Aiken. 1991 : 309) นิยามค่านิยมว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีคุณค่าเกี่ยวกับการกระทำและสิ่งเร้าเป็นเป้า

เบรต (Halstead. 1996: 5; citing Beck. 1990: 2) ให้ความหมายค่านิยมว่า เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางพฤติกรรม เป็นแนวทางตัดสินใจการกระทำ และความเชื่อ และเป็นแนวทางในการคิด

ออลพอต (Gable. 1993: 19; citing Allport. 1961: 454) ให้ความหมายค่านิยมว่าค่านิยมเป็นความเชื่อที่ขึ้นอยู่กับกระทำด้วยความสมัครใจ ผักไฟ ชอบที่จะกระทำ ซึ่งคล้าย กับนิยามของ เกท เซลส์ (Gable. 1993: 19; citing Getzels. 1966: 98) ที่ได้ให้ความหมายค่านิยมว่า เป็นมโนภาพของความปรารถนา คือมองว่าอะไรควรปรารถนา อะไรไม่ควรปรารถนา ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรม

กรมศาสนา (2526: 35) ให้ความหมายค่านิยมว่าคือ ความนิยมในสิ่งที่มีค่าควรแก่การปกป้องคุ้มครองป้องกันดูแลรักษาไว้ให้มั่นคงดำรงอยู่ และเจริญรุ่งเรืองสืบไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม

สาโรช บัวศรี (2526: 13) นิยามค่านิยม คือสภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อถือหรือนิยามคำว่าควรยึดมั่นหรือควรกระทำเพื่อจะได้บรรลุจุดมุ่งหมายของตัวเราเอง หรือของสังคมที่เราอาศัยอยู่ ซึ่งคล้ายคลึงกับที่ ทิศนา แคมมณี (2542: 2) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นหลักการแนวคิด หรือความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่า หรือแนวทางในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต

บังอร ภูวภิรมย์ขวัญ (2527: 119) ได้ให้ความหมายค่านิยมว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ การให้คุณค่าหรือรู้สึกในความมีค่าของปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งจะแปรเปลี่ยนตั้งแต่การยอมรับสิ่งง่ายๆ ธรรมดาๆ ไปถึงการยอมรับในระดับที่สูงขึ้น

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ (สมนึก คู่เมือง. 2527: 19; อ้างอิงมาจาก สุนทรี โคมิน; และ สนธิ สมัการ. 2522: 68) ให้ความหมายของค่านิยมไว้คล้ายกับของ ไอเคินและ นันแนลส์ไว้ว่า ค่านิยมคือความเชื่อ (Prescriptive Belief) อย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะถาวรที่เชื่อว่า “วิถีปฏิบัติ” บางอย่างหรือ “เป้าหมายของชีวิต” บางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528: 7-8) ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่าเป็นเกณฑ์ในใจที่ใช้ตัดสินใจในการเลือกการกระทำ และเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งที่ปรารถนา หรือสิ่งที่ดี และกล่าวว่า ค่านิยมจะแสดงออกในรูปแบบการเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันความสนใจในเรื่องชีวิตครอบครัวและชีวิตการงานความคิดอุดมการณ์และงานเขียนงานศิลปะ และแสดงออกจากการสนทนา

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (ไพวุฒิ ลังกา. 2529: 20-21; อ้างอิงจาก เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. 2526 :2) กล่าวว่า ค่านิยมทำหน้าที่เป็นมาตรฐาน ควบคุม และกำหนดเป้าหมายแนวทางของพฤติกรรม และเป็นแกนกลางอันมั่นคงถาวรในการสร้างเสริมแรงจูงใจ เจตคติ ความสนใจ และความตั้งใจ ที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยม

คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาคู่มือวิทยากรด้านค่านิยม (2529: 1) ให้ความหมายของค่านิยมว่า หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายเป็นสิ่งที่คนถือว่า เป็นสิ่งบังคับต้องทำต้องปฏิบัติเป็นสิ่งที่คนบูชายกย่องและมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็นวิถีของการจัดรูปความประพฤติ ที่มีความหมายต่อบุคคล และแบบฉบับความคิดเห็นที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคมและชีวิต หรือเผชิญกับเหตุการณ์ ทำให้มีการเลือกในสถานการณ์หรือเวลานั้น ค่านิยมจึงรวมไปถึงจุดมุ่งหมาย หรือความต้องการในชีวิตและสิ่งที่บุคคลชอบ

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2529: 1) ให้ความหมายของค่านิยมซึ่งคล้ายคลึงกับนิยามของโรคิชว่าค่านิยมหมายถึง ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ที่เชื่อว่าสิ่งใดมีค่า มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับ ปรารถนา ในขณะที่สิ่งอื่นมีค่า มีความสำคัญน้อยกว่า หรือไม่เป็นที่ต้องการ ลักษณะดังกล่าวค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานในการรับรู้การประเมิน การเลือก และการตัดสินใจของบุคคลว่าควรทำหรือไม่ทำ มีค่าหรือไม่มีค่า สำคัญหรือไม่สำคัญนอกจากนี้ค่านิยมยังทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดเป้าหมาย และสร้างแรงจูงใจ ผลักดันให้บุคคลมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิดความดีแก่สังคมด้วยหรือไม่ และหน่วยศึกษานิเทศก์ (2529: 4) ได้ให้ความสำคัญของค่านิยมดังนี้

1. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลาย
2. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจ และการแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ ในกรณีที่บุคคลต้องเผชิญกับสถานการณ์บางอย่างที่ขัดแย้งกัน
3. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ หรือแรงผลักดันบุคคล

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2530: 31) ให้ความหมายของค่านิยมว่าคือ ทศนคติ ความสนใจ รวมทั้งความอยากความต้องการของบุคคล และยังได้ให้ความหมายของค่านิยมในแนวทางสังคมว่าคือ สิ่งที่สังคมเห็นว่าสำคัญ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2530: 185)

ชัยพร วิชชาวะ และคณะ (2531: 7) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึงคุณค่า หรือความสำคัญที่บุคคลหนึ่งกับสิ่งหนึ่งๆ และเป็นหลักเกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องของพฤติกรรม นอกจากนี้จริยธรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมด้วย หรือเรียกว่า ค่านิยมจริยธรรม (Moral Values)

จริย สุวตถิ (2533: 23) กล่าวว่า ค่านิยมคือความคิดจากจิตใจผสมกับการกระทำที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการศึกษาค่านิยมก็คือการศึกษา จิตใจ และพฤติกรรมของคน

จรรยา สุวรรณทัต (2535: 167) กล่าวว่า ค่านิยมคือ สิ่งที่กำหนดความประพฤติอุปนิสัย ทศนคติที่สังคมยกย่อง หรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา โดยค่านิยมอาจเปลี่ยนแปลงและสูญสลายไปได้ หากสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นแทนที่

สวาสนา ประवालพฤษ์ (2535: 1-2) ให้ความหมายของค่านิยมหมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่เชื่อว่าสิ่งใดมีค่า มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับ ปรารถนาในขณะที่สิ่งอื่นมีค่ามีความสำคัญน้อยกว่า หรือไม่เป็นที่ต้องการ ค่านิยมเป็นมาตรฐานในการรับรู้ การประเมิน การเลือกและการตัดสินใจของบุคคลว่า ควรทำหรือไม่ควรทำ มีค่าหรือไม่มีค่า สำคัญหรือไม่สำคัญ ค่านิยมเป็นตัวกำหนดเป้าหมายที่ต้องการ โดยไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิดความดีแก่สังคมด้วยหรือไม่

สมยศ เม่นแย้ม (2540: 10-11) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า หรือนับถือในชีวิต พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542: 242) ได้ให้ความหมายว่าค่านิยมคือ สิ่งที่บุคคล หรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543: 127) นิยามความหมายของค่านิยมไว้ว่าเป็นความรู้สึกต่อความเชื่อที่สังคมเห็นว่า ดี-เลว มีความสำคัญ-ไม่สำคัญ พึงปรารถนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์หรือวิถีชีวิตของมนุษย์

ศักดิ์ ระพี (2543: 28) ให้ความหมายของคำว่า ค่านิยม เป็นการตัดสินใจที่เรากระทำในชีวิตซึ่งขึ้นอยู่กับรากฐานของค่านิยมที่เรายึดถือเป็นมาตรฐาน เป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นเกณฑ์ที่กำหนดว่าควรปฏิบัติอย่างไร โดยค่านิยมพัฒนาจากประสบการณ์ที่เรามีจากอิทธิพลของมนุษย์ จากสภาพแวดล้อม

กล่าวโดยสรุปความหมาย ค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบและความเชื่อที่ยึดถือว่าควรปฏิบัติอย่างไร และเป็นมาตรฐานกำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดเลว และเป็นเป้าหมายในการกระทำกิจกรรม

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม

ได้มีนักวิชาการได้ศึกษา และมีแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมไว้แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งการมองว่าค่านิยมมีกี่ประเภท และการกล่าวถึงสาเหตุของการเกิดค่านิยม ไว้ดังนี้

สแปรงเกอร์ (Parsons. 1951: 70-71; citing Spranger. 1928) ได้เสนอแนวทางการวัดค่านิยมโดยการออกแบบข้อความเรื่องราวเพื่อแสวงหาค่านิยมพื้นฐาน (Value-Oriented) จากบุคคล โดยแบ่งค่านิยมพื้นฐานเป็น 6 ประการ โดยแต่ละคนจะมีค่านิยมอยู่หนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งค่านิยม โดยค่านิยมทั้ง 6 ประการมีดังนี้ (Anastasi. 1976: 552)

1. ด้านความนึกคิด (Theoretical) อันเกี่ยวกับการจัดระบบ (Organization) ในความรู้ความจริง (Truth) โดยผู้ที่มีค่านิยมนี้มักจะเป็นนักวิชาการ
2. ด้านเศรษฐกิจ (Economic) เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติตนในการจับจ่ายใช้สอยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ที่มีค่านิยมนี้มักจะเป็นนักธุรกิจ
3. ด้านสุนทรียศาสตร์ (Esthetic) เกี่ยวกับความไพเราะ (Harmony) ชอบสุนทรียภาพ และรักสวย รักงาม
4. ด้านสังคม (Social) เกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม (Altruistic Love) มีความรักเพื่อน
5. ด้านการเมือง (Political) เกี่ยวข้องกับอำนาจในการปกครองโดยผู้ที่มีค่านิยมนี้มักจะเป็นนักการเมือง
6. ด้านศาสนา (Religious) เกี่ยวกับจิตวิญญาณ และความเป็นเอกภาพ โดยผู้ที่มีค่านิยมนี้มักจะเป็นนักบวช

ดีวิต (Jarrett. 1991: 13; citing Dewitt. 1931: unpagged) ได้แบ่งค่านิยมเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมที่เกี่ยวกับชีวิตจริง ซึ่งประกอบด้วย ความรู้สึกและจิตใจ ความทะเยอทะยาน ความรัก ความเป็นเพื่อน ความรู้ และความสามารถ
2. ค่านิยมการสร้างสรรคได้แก่ การกระทำ ศาสนา ศิลปะ

เฟนนิคซ์ (ลัวน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 136; อ้างอิงจาก Phenix. 1958: unpagged) แบ่งค่านิยมเป็น 6 ประเภท ได้แก่ ค่านิยมทางวัตถุ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางด้านความจริง ค่านิยมทางจริยธรรม ค่านิยมทางสุนทรียธรรม และค่านิยมทางศาสนา

โรคิช (Rokeach. 1973: 11-23) ให้แนวการพิจารณาค่านิยมว่าควรมองค่านิยมจากตัวบุคคลหรือมุ่งเน้นค่านิยมไปที่ตัวบุคคล จะเป็นการพิจารณาค่านิยมที่มีความหมายมีลักษณะเป็นกลาง โรคิชได้ขยายความเห็นในหน้าที่สำคัญ ของค่านิยมมี 2 ประการ คือความเป็นมาตรฐานซึ่งค่านิยมจะเป็นสิ่งชี้ทางปฏิบัติของบุคคล ช่วยในการประเมิน พิจารณาตัดสินในความดี หรือสิ่งที่น่าตำหนิที่สะสมบนตัวบุคคล อีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะเป็นแรงจูงใจ ค่านิยมจะเป็นสิ่งจูงใจและเกี่ยวข้องในการฟันฝ่าอุปสรรค การต่อสู้ให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ เช่น เราต่อสู้หรือกระทำด้วยความซื่อสัตย์ในค่านิยม ค่านิยมตามทฤษฎีของโรคิช แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Value) จำแนกออกเป็น 2 ส่วน ค่านิยมส่วนจริยธรรมเป็นค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หากค่านิยมนี้ถูกละเมิด บุคคลจะรู้สึกผิด ไม่สบายใจด้วยมโนธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ฯลฯ อีกส่วนหนึ่งคือ ค่านิยมส่วนความสามารถ (Competence Values) เป็นค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ที่ตนเอง หากค่านิยมนี้ถูกละเมิดทำให้รู้สึกอับอาย ที่ตนขาดความสามารถส่วนตัว เช่น ความประพฤติอย่างมีเหตุผล ความกล้าในการแสดงข้อคิดเห็นด้วยเหตุด้วยผล ฯลฯ

2. ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values) จำแนกเป็น 2 ส่วน คือค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Values) เป็นค่านิยมอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความสงบทางใจ ความต้องการอยู่ดีกินดี ความต้องการมีชื่อเสียง ฯลฯ อีกส่วนหนึ่ง คือ ค่านิยมส่วนสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่มีจุดรวมอยู่ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม เช่น ความสันติสุข ความสงบเรียบร้อย ฯลฯ

ทฤษฎีค่านิยมของโรคิช ยังมีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมชาติของค่านิยมดังนี้

1. จำนวนของ “ค่านิยม” สามารถศึกษาได้
2. ความแตกต่างของ “ค่านิยม” จะแสดงออกทางระดับ (Degree)
3. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถนำมารวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้ (Value Systems)
4. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถนำมารวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้ (Value Systems)

ถึงบุคลิกภาพได้ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นบ่อเกิดของค่านิยม

5. ค่านิยมของมนุษย์ จะแสดงออกทางทัศนคติ และพฤติกรรมทุกรูปแบบที่นักสังคมศาสตร์สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์

กอร์ดอน (Aiken. 1976: 227-228; citing Gordon. n.d.: unpaged) ได้แบ่งค่านิยมเป็น ค่านิยมส่วนรวม (Interpersonal Values) หรือค่านิยมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและคนในสังคม และ ค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Values) หรือค่านิยมในชีวิตประจำวัน และได้สร้างแบบสำรวจค่านิยม ดังนี้

1. แบบสำรวจค่านิยมส่วนรวม (Survey of Interpersonal Values) โดยค่านิยมส่วนรวม มี 6 ด้าน ดังนี้ ค่านิยมด้านการช่วยเหลือ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการยอมรับคุณค่า ด้านอิสระเสรี ด้านเมตตา ด้านความเป็นผู้นำ

2. แบบสำรวจค่านิยมส่วนบุคคล (Survey of Personal Values) เช่น ความสันติสุข ความสงบเรียบร้อย ฯลฯ

เกียรติกศักดิ์ อิชยานันท์ (ไพฑูริ ลังกา. 2529: 23; อ้างอิงจาก เกียรติกศักดิ์ อิชยานันท์ 2526: 35) ได้จัดแบ่งประเภทของค่านิยมออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ค่านิยมเฉพาะบุคคล (Individual Values) เช่น การประหยัด ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ฯลฯ

2. ค่านิยมเกี่ยวกับสังคม (Social or Cultural Values) ซึ่งได้แก่ ค่านิยมความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความสามัคคี ความมีวินัย และยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม

3. ค่านิยมเกี่ยวกับชาติ (Nation-Oriented Values) ได้แก่ค่านิยมความรักชาติ

สนิท สมัครการ (สมนึก คู่เมือง. 2527: 15; อ้างอิงจาก สนิท สมัครการ. 2526: 28) ได้ ทำการศึกษา และแบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมเฉพาะบุคคล (Individual Values) เช่น การประหยัด ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ฯลฯ

2. ค่านิยมของสังคม หรือค่านิยมทางวัฒนธรรม (Social or Cultural Values) เช่น ความสันติสุข ความสงบเรียบร้อย ฯลฯ

สมนึก คู่เมือง (2527: 16) ได้นำหลักของพระศาสดาเป็นหลักในการแบ่งค่านิยมเป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม (Morality) และค่านิยมที่เป็นข้อตกลง (Convention) ซึ่งได้แก่ ธรรมเนียมประเพณี อุทิศการณ วิสัย กฎหมาย ฯลฯ

อุทัย ทองพูน (2528: 68) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ระดับคือ ค่านิยมของบุคคล และ ค่านิยมของสังคม โดยค่านิยมของสังคมจะเป็นค่านิยมร่วม คนส่วนใหญ่ที่เห็นว่าเป็นสิ่งดีงาม ควรค่าแก่การปฏิบัติ

นอกจากที่นักวิชาการได้แบ่งประเภทของค่านิยมแล้ว นักวิชาการทั้งไทย และต่างประเทศ ยังได้อธิบายลำดับขั้นการเกิดค่านิยม และเกณฑ์พิจารณาค่านิยมไว้ดังนี้

แครธวอล เดวิส และคนอื่นๆ (Krathwohl; David R; & other. 1964: 95-175) ได้จำแนก ระดับความรู้สึก (Affective) ไว้ดังนี้

1. การรับรู้

1.1 การรับรู้ (Receiving) เป็นเพียงการสังเกตปรากฏการณ์นั้นโดยขาดความสนใจ

1.2 ความเต็มใจในการรับ (Willingness to Receive) เป็นความรู้สึกที่จะบอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่

1.3 ความคุมหรือคัดเลือกความเอาใจใส่ (Controlled or Selected) เป็นความรู้สึกที่จะบอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่

2. การตอบสนอง (Responding) ขั้นนี้เป็นขั้นที่มีจิตใจจดจ่อ เกิดความสนใจขึ้น ชอบกิจกรรมหนึ่งมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ

2.1 การยินยอมในการตอบสนอง (Acquiescence in Responding) เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะกระทำ

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Responding) เป็นความรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ

2.3 ความพอใจในการตอบสนอง (Satisfaction in Responding) เป็นความรู้สึกพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

3. การรับรู้คุณค่าหรือค่านิยม (Valuing) เป็นขั้นในการรู้สึกคุณค่าของสิ่งของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่ตนได้รับมาตั้งแต่ต้น

3.1 การรับรู้คุณค่า (Preference for Value) ระดับนี้มุ่งหมายบรรยายคุณค่าในสิ่งนั้น

3.2 การยินยอมรับ (Commitment) หมายถึง ความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์ที่แน่นอนค่านิยมที่มีความชื่นชอบให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

4. การจัดระบบคุณค่า (Organization) ขั้นนี้เป็นการจัดระบบคุณค่าให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

4.1 การสร้างมโนภาพของคุณค่า (Conceptualization of a Value) เป็นการจัดระบบคุณค่าที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน

4.2 การจัดระบบคุณค่าของค่านิยม (Organization of a Value System) โดยการจัดค่านิยมที่สลับซับซ้อนให้อยู่กลุ่มเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลทางความรู้สึก

5. การสร้างลักษณะนิสัยโดยคุณค่าอย่างหนึ่งหรือคุณค่าซับซ้อน (Characterization by a Value or Value Complex) เป็นขั้นที่ยึดถือเป็นลักษณะนิสัยเป็นแนวความเชื่อ ปรัชญาชีวิต

5.1 การสรุปอ้างอิงนัยทั่วไปของคุณค่าหรือค่านิยม (Generalized Set) หมายถึง ความรู้สึกที่สอดคล้องกับระบบเจตคติและค่านิยม

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นระดับที่ผสมผสานความรู้สึกเป็นอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต

แรท ฮาร์มิน และ ไชมอน (Raths; Harmin; & Simon. 1996: 28-30) ได้ให้ทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification. Vc) ว่าเป็นทฤษฎีที่กำหนดว่าค่านิยมคืออะไรโดยดูจากมาตรฐานขั้นทั้ง 7 ขั้นโดยค่านิยมไม่มีมาตรฐานนี้ก็จะไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นค่านิยม (Full Values) แต่เป็นเพียงบรรทัดต่อค่านิยม (Values Indicator) หรือ ความเชื่อ ทศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ และการแสดงออกเท่านั้น โดยมาตรฐานทั้ง 7 ขั้นมีดังนี้

การเลือก	ขั้นที่ 1	สำรวจหรือเลือกอย่างเสรี
	ขั้นที่ 2	การเลือกตัดสินใจยอมรับ
	ขั้นที่ 3	ตัดสินใจเลือกโดยดูผลกระทบ
การนิยมและซาบซึ้ง	ขั้นที่ 4	มีความเห็นชอบ และยึดถือค่านิยมนั้น
	ขั้นที่ 5	เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6	แสดงออกซึ่งค่านิยมนั้น
	ขั้นที่ 7	ทำซ้ำ ๆ หรือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

โคเบิร์ก (Zimbardo; Phillip G; & Ruch Floyd L. 1975: 435-436; citing Kohlberg. 1967, 1969a, 1969b.) แบ่งระดับของค่านิยมและศีลธรรมดังนี้

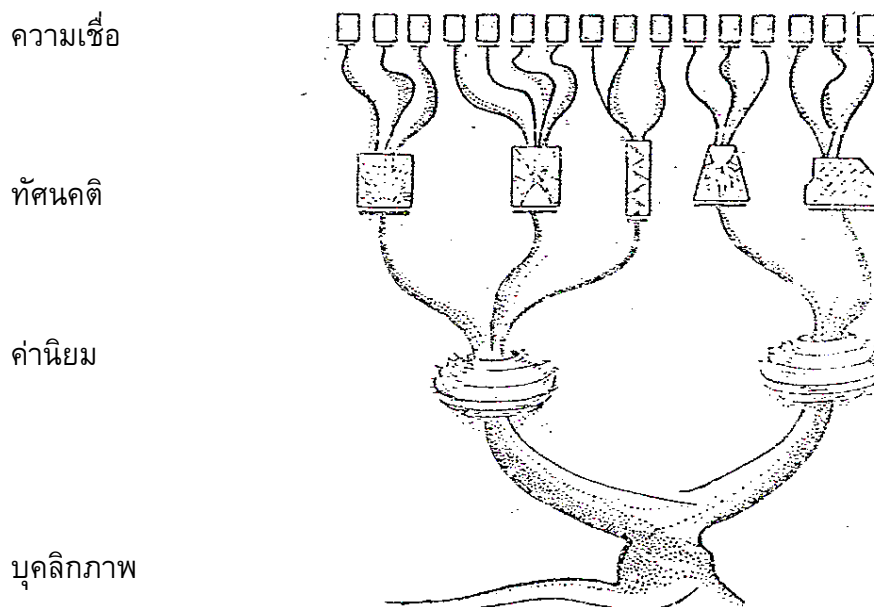
1. ระดับของการรับรู้ มาตรฐานในการกำหนดความต้องการในด้านดี และเลว
2. ระดับที่ค่านิยมกำหนดทางปฏิบัติในทางที่ถูก และการกระทำในสิ่งที่ถูก
3. ระดับที่ยึดถือว่าค่านิยมเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม และเป็นมาตรฐานที่กำหนดศีลธรรม

และกฎของตน

- 3.1. การรับรู้ค่านิยมจากสิ่งต่าง ๆ
- 3.2. การรับรู้โดยไม่เปิดเผยความสนใจต่อค่านิยมนั้น
- 3.3. การรับรู้โดยเปิดเผยความสนใจ
- 3.4. การเปิดรับค่านิยมที่สนใจมาเป็นของตนเอง

โคเฮน และคนอื่น ๆ (สมนึก คู่เมือง. 2527: 12; อ้างอิงจาก Cohen; & others. 1980: 53-58) ให้ความเห็นว่าค่านิยมเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ ซึ่งทัศนคติประกอบด้วย การรับรู้ ความรู้สึก และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม และการปฏิสัมพันธ์ โดยส่วนประกอบของทัศนคติและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

ไอแซกส์ (ส. วาสนา ประมวลพฤกษ์. 2524: 2-4; อ้างอิงจาก Essenck. 1994: unpagged) นักจิตวิทยาสังคมยังได้นำเสนอแผนภาพต้นไม้ (Tree Model) แสดงระดับความรู้สึกขั้นต่าง ๆ ขั้นต้นไม่เป็นระดับความรู้สึกที่เป็นความเชื่อ ขั้นที่สองเป็นระดับความรู้สึกที่เป็นทัศนคติ ขั้นที่สามเป็นระดับความรู้สึกที่เป็นการมองเห็นคุณค่าหรือขั้นที่เรียกว่าค่านิยม ขั้นที่เป็นขั้นสุดท้ายเรียกว่าเป็นบุคลิกภาพ ระดับขั้นต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันสามารถมองย้อนกลับไปได้ เช่น มองจากระดับความเชื่อไปบุคลิกภาพ ระดับขั้นต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันสามารถมองย้อนกลับไปได้ เช่น มองจากระดับความเชื่อไปบุคลิกภาพ หรือมองจากบุคลิกภาพไปถึงความเชื่อ จากแผนภาพต้นไม้จะเห็นว่าสามารถเปลี่ยนความเชื่อของบุคคลได้ง่าย แต่เปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ยากกว่า และเปลี่ยนค่านิยมของบุคคลได้ยากกว่าทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลิกภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป แม้ว่าค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ จะเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมหรือสิ่งแวดล้อมก็ตาม

ภาพประกอบ 2 แผนภาพต้นไม้ ตามแนวของไอแซกส์

นอกจากแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศแล้ว นักวิชาการไทยได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นการเกิดค่านิยมดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2520: 19-20) ได้ให้เกณฑ์สำหรับการพิจารณาค่านิยม หรือการยอมรับค่านิยมไว้เป็นตนเองไว้คล้ายกับทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification. Vc) ของ แรท ฮาร์มัน และไซมอน ดังนี้

การเลือก	ขั้นที่ 1 อย่างเสรี
	ขั้นที่ 2 จากค่านิยมหลายประการ
	ขั้นที่ 3 หลังจากได้พิจารณาหลังผลการปฏิบัติ
การเกิดทุน	ขั้นที่ 4 รักษาค่านิยม และพอใจในค่านิยมนั้น
	ขั้นที่ 5 พร้อมทั้งจะยืนหยัดในค่านิยมนั้น
การกระทำ	ขั้นที่ 6 กระทำตามค่านิยมที่ได้ยอมรับ
	ขั้นที่ 7 กระทำซ้ำเป็นชีวิตประจำวัน

นิพนธ์ คันธเสวี (วิฑูรย์ บัวปลั่ง. 2533: 18; อ้างอิงจาก นิพนธ์ คันธเสวี.ม.ป.ป.: 17-19) ได้กล่าวว่าการเกิดของค่านิยมเกิดจากโดยอนุสัยหรือสันดานอันได้แก่ แนวโน้มที่ยึดถือหรือความเชื่อ ความชอบ ในสิ่งที่สพอารมณ์ ความสะดวกสบาย ความสนุกสนาน แนวโน้มไม่พอใจในสิ่งที่ยึดถือที่ไม่น่าพอใจ แนวโน้มที่สงสัยลังเล ความอยากรู้อยากเห็น ฯลฯ เมื่อถูกกระตุ้นด้วยอายตนะภายนอก ได้แก่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความคิด มากระทำต่ออายตนะภายในได้แก่

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก่อให้เกิดการสนองตอบต่อความอยากหรือตัณหา ถ้าการสนองตอบเป็นที่พอใจจะเกิดความชอบนิยมเห็นสิ่งนั้นมีคุณค่ามีความหมาย ซึ่งก่อให้เกิดค่านิยม และจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมหรือเป็นบุคลิกภาพ ตามลำดับตั้งแต่ อนุสัย อายตนะ ตัณหา การตอบสนอง ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรม

พระราชวรมุนี (จรัญ สุวตถิ. 2533: 43-45; อ้างอิงจาก พระราชวรมุนี. 2527: 137)

ได้กล่าวว่าค่านิยมเกิดจาก 2 สาย ดังนี้

1. สายทุกข์ของบุคคลได้แก่ ตัณหา อุปทาน ภพชาติ และชรา มรณะ
2. สายทุกข์ของสังคมได้แก่ ตัณหา ปรีเยสนาการ ลาภะ วินิจฉัย ฉันทะ ราคะ อหิงสา ปรีคหะ มัจฉริยะ และอารักขะ

สนิท สมัการ (สมนึก คู่เมือง. 2527: 15; อ้างอิงจาก สนิท สมัการ. 2526: 28) ให้ความเห็นว่า ค่านิยมเป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สิ่งที่สังเกตได้คือพฤติกรรมซึ่งพฤติกรรมจะคล้อยตามความเชื่อและค่านิยม นักสังคมศาสตร์จึงอนุมานวัดค่าจากพฤติกรรม และกล่าวว่า มนุษย์มีพฤติกรรมมาจากความเชื่อ และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ที่พัฒนาเป็นค่านิยม และเกิดเป็นทัศนคติ จนถึงพฤติกรรมตามลำดับขั้นดังนี้

1. ความเชื่อ และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม
2. ค่านิยม
3. ทัศนคติ
4. พฤติกรรม

สาโรช บัวศรี (2526: 22, 25-26) ให้ความเห็นในการเกิดค่านิยมไว้ว่า เมื่อเกิดความจำเป็นหรือความต้องการ ขึ้นต่อไปจะเกิดเป็นความชอบ หรือความสนใจ ความชอบหรือความสนใจนี้จะกระตุ้นให้เกิดความนิยมชมชอบ เข้าใจในคุณค่ากลายเป็นค่านิยม ถ้าค่านิยมก่อตัวเป็นระยะเวลานานพอสมควร ทำให้เกิดสภาวะความพร้อมที่จะกระทำอยู่ในใจเรียกว่า ทัศนคติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกระทำ หรือพฤติกรรมตามลำดับขั้นดังนี้

1. ความจำเป็น หรือความต้องการ
2. ความชอบ และความสนใจ
3. ค่านิยม
4. ทัศนคติ
5. พฤติกรรม

เมธี ปิลันธนาพันธ์ (2526: 43-44) มีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดค่านิยมว่าเกิดตามลำดับขั้นดังนี้

1. ความรู้สึก
2. ความคิดเห็น
3. การสื่อสารและการถ่ายทอดถึงกัน
4. การเลือกเชื่อและมีศรัทธา

5. การปฏิบัติ (พฤติกรรม)

ศักดิ์ ระพี (2543: 40-46) อธิบายถึงกระบวนการเกิดค่านิยมว่าเป็นลำดับ การเลือกอย่างเสรีการเลือกจากแนวทางต่างๆ การเลือกหลังจากได้พิจารณาผลที่เกิดหลังจากการเลือกแล้ว การเห็นคุณค่า การยืนยันสิ่งที่ยึดมั่น กระทำตามสิ่งที่เลือกแล้ว และกระทำสิ่งนั้นซ้ำๆ

นอกจากนักวิชาการที่กล่าวเกี่ยวกับการเกิดค่านิยมแล้ว นักวิชาการยังได้อธิบายถึงสาเหตุของการเกิดค่านิยมไว้ ดังนี้

รัช (ชุตินาถ รัตนจรณะ. 2527: 14; อ้างอิงจาก Ruch. 1953: 196) อธิบายถึงพัฒนาการของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมเกิดจากประสบการณ์จากชีวิตและสิ่งแวดล้อมในบ้านของบุคคล โรงเรียน วัด สมาคม และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ก็มีอิทธิพลต่อค่านิยมมาก และเป็นสิ่งในการกำหนดทางชีวิตของบุคคล บุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมและค่านิยมในสังคมของตนก็พยายามแสวงหาสังคมใหม่

แบนดูรา และวัลเตอร์ (Bandura; & Walters. 1963: 1-7) มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning) ไว้ดังนี้โดย แบนดูรา และวัลเตอร์เชื่อว่าบุคคลเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงตนเองตามพฤติกรรมของสังคม (Social Behavior) ที่ตนเองได้พบเห็นซึ่งขึ้นอยู่กับเวลา หรือ ความคงทนของอัตราการพบเห็นและความคงทนของความสนใจ โดยที่สังคมที่เด็กจะมีความสนใจเรียนรู้มากคือ ครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อม โดยเด็กจะเรียนรู้มากเพราะมีความคงทนของความสนใจสูง เช่น แหล่งสังคมเหล่านี้เป็นแหล่งที่ให้เด็กเรียนรู้ถึงความถูกต้อง

ฮาวิงเฮอร์ (Havinghurst) (ธนพร วัฒนะโรจน์ภิญโญ. 2519: 33; อ้างอิงจาก Garrison; & Karl. 1965: 182) กล่าวว่า วัยรุ่นจะปฏิบัติตามและยอมรับค่านิยมและพฤติกรรมของสังคมโดยเลียนแบบการกระทำของครู พระ ผู้นำกลุ่ม ทั้งในด้านการกระทำ และด้านคำสั่งสอน

เทย์เลอร์ (Jarrett. 1991: 13; citing Taylor. 1961: 299) ได้กล่าวถึงขอบเขตค่านิยมว่า ค่านิยมเกิดจากวัฒนธรรม สถาบันต่างๆ และกิจกรรม และได้แบ่งสาเหตุค่านิยมเป็นด้านศีลธรรม ด้านสุนทรีย์ ด้านสติปัญญา ด้านศาสนาและลัทธิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านกฎหมาย

แรท ฮาร์มิน และไซมอน (Raths; Harmin; & Simon. 1996: 15-19) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เกิดค่านิยมว่าค่านิยมเกิดจาก ครอบครัว โรงเรียน การสอนของครู สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ โดยจะทำการปลูกฝังค่านิยมว่าสิ่งใดดี สิ่งใดเลว ควรทำอย่างไรในสังคม และไม่ควรทำอย่างไรในสังคม

มิกชีเนอร์ ดีเลมาเตอร์ และชาร์วาส (Michener; Delamater; & Schwariz. 1986: 469-473) ได้กล่าวว่าค่านิยม และความแตกต่างของค่านิยมเกิดจากโครงสร้างของสังคมคือ กลุ่มอาชีพ การศึกษา ระดับของสังคม

คัมมิง วิลเลียม โคฟิลนาทา โทโมดา และยาซุมารา (Cumming; William K; Gopinathan; Tomoda; & Yasumasa. 1988: 32-36) ได้ศึกษาถึงรูปแบบสาเหตุของค่านิยม และค่านิยมด้านการศึกษาว่าเกิดจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม โดยครอบครัวและโรงเรียนจะเป็นตัวสร้างค่านิยมด้วยวิธีการถ่ายทอดความเชื่อ และค่านิยมส่วนมากแก่เด็ก อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อ

การสร้างค่านิยมก็คือการเลี้ยงดูพ่อแม่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษาของพ่อแม่ ส่วนอิทธิพลของโรงเรียนที่มีผลกระทบการสร้างค่านิยมก็คือ ครู สังคมของนักเรียนในโรงเรียน และการสอน นอกจากนี้คัมมิง วิลเลียม โคพินาธา ทโมดา และยาซุมาร่า (Cumming; William K; Gopinathan; Tomoda; & Yasumasa. 1988: 176) ยังได้อธิบายถึงระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อค่านิยมทั้งด้านส่วนตัวและด้านสังคมดังนี้

1. ด้านครอบครัวส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัวมาก และไม่ส่งผลต่อค่านิยมของสังคม
2. โรงเรียนประถมไม่ส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัว และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมมาก
3. โรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัยส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัวมากและส่งผลต่อค่านิยมของสังคมมาก
4. สังคมของวัยรุ่นส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัวปานกลาง และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมปานกลาง
5. การฝึกทหารไม่ส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัว และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมปานกลาง
6. การศึกษาระดับผู้ใหญ่ส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัวปานกลาง และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมปานกลาง
7. เหตุการณ์ทางการเมืองไม่ส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัว และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมปานกลาง
8. สื่อมวลชนส่งผลต่อค่านิยมส่วนตัวปานกลาง และส่งผลต่อค่านิยมของสังคมปานกลาง สำหรับค่านิยมของประเทศต่าง ๆ ได้สำรวจว่ามีการยึดถือ และยอมรับค่านิยมดังนี้

(Cumming. 1988: 171)

1. ค่านิยมด้านศาสนาพบในประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และอินโดนีเซีย
2. ค่านิยมด้านศาสนาพบในประเทศอังกฤษ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย
3. ค่านิยมด้านการงานพบในประเทศญี่ปุ่น มาเลเซีย เกาหลี และจีน
4. ค่านิยมด้านการเมืองพบในประเทศอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสิงคโปร์
5. ค่านิยมด้านชาตินิยมพบในประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลี ไต้หวัน และจีน

อิสเตบัน (Esteban. 1990: 171) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุการเกิดค่านิยม มาจากปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านครอบครัว
2. ด้านสื่อมวลชน
3. ด้านสภาพเศรษฐกิจ และสังคม
4. ด้านครูและโรงเรียน
5. ด้านวัฒนธรรม
6. ด้านการดำรงชีวิต
7. ด้านฐานะทางสังคม
8. การสอนค่านิยม

บาลเลดีนี (Ballantine. 1997: 189-200) ได้กล่าวว่าค่านิยมของเด็กเกิดจากสภาพแวดล้อมที่บ้าน มโนภาพแห่งตน โดยครูและเป็นผู้ที่จะนำความเชื่อ และความคุมเด็กในโรงเรียน

เม็กนุสสัน และเอนเล็ด (ลัตตาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. 2539: 7-8; อ้างอิง Magnusson; & Endler. 1997: 4) ได้อธิบายสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมในรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (An Interactionism Model of Behavior) ว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากสาเหตุภายในตัวมนุษย์เอง หรือ จิตลักษณะ (Traits Modes) ลักษณะสภาพแวดล้อม และสาเหตุร่วมระหว่างลักษณะทางจิตใจกับ ลักษณะของสถานการณ์ นอกจากสาเหตุของการเกิดค่านิยมในแนวคิดของนักวิชาการต่างประเทศ แล้ว นักวิชาการไทยได้มีแนวคิดต่อบัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดค่านิยม ดังนี้

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543: 128-130) ได้กล่าวถึงแหล่งการเกิดค่านิยม ไว้ 4 แหล่ง ดังนี้

1. ด้านครอบครัว เพราะพ่อแม่ ญาติระดับต่าง ๆ จะพยายามให้การเรียนรู้แก่ลูกว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ลูกก็จะจดจำและพิจารณาสังเกตสิ่งที่พ่อแม่สอน ถ้าตรงกับความรู้สึกตนก็จะรับไว้

2. ด้านเพื่อน เพราะเพื่อนเป็นตัวสำคัญในการเสริมสร้างศรัทธาให้เกิดค่านิยม โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เป็นวัยที่เอาตามอย่างเพื่อน

3. ด้านครูและโรงเรียน เพราะครูและโรงเรียนมีอิทธิพลมากโดยถ้าครูสอนเด็กแต่สิ่งดี ๆ นักเรียนก็จะเป็นคนดี มีค่านิยมที่ดีติดตัว

4. ด้านสื่อ เพราะสื่อเป็นตัวเสนอเป้าให้แก่คน การเกิดความเชื่อศรัทธาก็จะขึ้นอยู่กับ การพิจารณาตัดสิน

วัชร ฐวธรรม (2525: 2-3) ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดค่านิยมว่า เด็ก ๆ จะยอมรับ การถ่ายทอดค่านิยมจากผู้ที่อยู่แวดล้อม และผู้ที่มีอิทธิพลที่สุด คือ พ่อแม่ ครูอาจารย์ และพระภิกษุ ที่ตนนับถือ และเมื่อเด็กโตเป็นวัยรุ่นก็จะเริ่มรับค่านิยมจากสิ่งแวดล้อม เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การเดินทาง เพื่อน โรงเรียน ผู้เป็นที่รัก และค่านิยมของเด็กก็จะเปลี่ยนแปลงตามสิ่งเหล่านี้ ทำให้เด็กเริ่มตัดสินใจว่าค่านิยมใดมีค่ากับตนจริง ๆ แต่ก็มีแนวโน้มที่เด็กจะรับค่านิยมตามที่ถูกบังคับไว้ เพราะไม่ต้องการเสียความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ที่ตนรักและนับถือซึ่งการเก็บกตนี้ จะขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดู

อำไพ อินฟ้าแสง (2524: 172-183) ได้กล่าวค่านิยมเกิดจากพลังหล่อเลี้ยงทางสังคม (Forces That Shape Attitudes and Values) ซึ่งหมายถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เจตคติและ ค่านิยมของคนเกิดขึ้นโดยเกิดจากการให้ความรู้ โดยพลังหล่อเลี้ยงเจตคติและค่านิยมมาจากแหล่ง 4 แหล่งดังนี้คือ

1. สังคมและวัฒนธรรม โดยผู้ที่ตกอยู่ในสังคมแบบใดก็ย่อมที่จะอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมนั้น หรือมีพฤติกรรมเหมือนคนกลุ่มนั้น

2. สื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการให้ความรู้ในการเกิดค่านิยม

3. กลุ่มเพื่อนและผู้นำกลุ่ม เพราะวัยรุ่นพร้อมที่จะรับฟังคำแนะนำและปฏิบัติตามกลุ่มเพื่อน เพื่อให้มีพฤติกรรมเหมือนกับเพื่อนในกลุ่ม ทำให้เพื่อนมีบทบาทในการถ่ายทอดค่านิยมและเจตคติ

4. กลุ่มสถาบัน กลุ่มสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ศาสนา องค์กร นั้นมีบทบาทในการหล่อหลอมเจตคติและค่านิยมอย่างมาก เพราะบุคคลที่อยู่ในสถาบันนั้นย่อมที่จะรับเอาเจตคติและค่านิยมของสถาบันมาด้วย

พระราชวรมณี (2529: 642) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเกิดค่านิยมว่าเกิดจากกัลยาณมิตร และบาปมิตร ทำให้เกิดทิว หรือ ความคิด ทศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม โดยมีมิตรนั้นได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน โดยบิดามารดาและครูอาจารย์มีอิทธิพลชักนำให้เกิดทิวมากกว่าเพื่อน

พล แสงสว่าง (2537: 60) ได้กล่าวว่าค่านิยมของบุคคลจะส่งผลต่อค่านิยมโดยรวม และการปลูกฝังค่านิยมนั้นเกิดจาก

1. การสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว โรงเรียน ตลอดจนถึงสถาบันสังคมอื่น ๆ ซึ่งวิธีนี้เรียกว่า ปรโตโฆสะ (เครื่องจูงใจภายนอก) หรือวิธีการแห่งศรัทธา
2. การสร้างสำนึกที่ดีให้เกิดแก่เด็ก หรือการให้เด็กรู้จักคิดให้ถูกวิธี โดยใช้สติปัญญาพิจารณาจนรู้ซึ่งถึงคุณค่า ซึ่งวิธีนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ หรือวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งคล้ายคลึงกับทฤษฎีการกระจำค่านิยมที่ได้เสนอไปข้างต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2531: 185-190) ได้กล่าวว่า ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม เกิดจากประสบการณ์ทางสังคม ความเฉลียวฉลาด และสุขภาพจิตของตน ซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยต้นไม้อจริยธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2534: 59-62) ได้มีแนวคิดที่ว่าตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคมคือองค์กรทั้ง 6 องค์กรดังนี้

1. ครอบครัว
2. โรงเรียน
3. กลุ่มเพื่อน
4. กลุ่มอาชีพ
5. ตัวแทนศาสนา
6. สื่อมวลชน

จัญญ์ คำยัง (2535: 19-27) ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้มีผลต่อรูปแบบดำรงชีวิตค่านิยม และเจตคติ ซึ่งทั้งนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการสื่อสารที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา

โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2543: 24-25) ได้กล่าวถึงองค์กรที่มีบทบาทในการขัดเกลาสังคมซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดของรัช (Ruch) และสุพัตรา สุภาพ ได้แก่องค์กร ดังนี้

1. ครอบครัว
2. กลุ่มเพื่อน
3. โรงเรียน
4. กลุ่มอาชีพ
5. สื่อมวลชน
6. องค์กรศาสนา

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528: 124-126) ได้กล่าวถึงอิทธิพลที่มีต่อค่านิยมของประชาชนในสังคมไทยไว้ดังนี้

1. ประชาชนในชนบทได้รับอิทธิพลจาก พุทธศาสนา ลัทธิพราหมณ์ ระบบเกษตรกรรม และสถาบันพระมหากษัตริย์หล่อหลอมพฤติกรรมจนเป็นค่านิยม โดยสังคมชนบทไทยมีค่านิยมเด่นชัดเกี่ยวกับค่านิยมด้านการศึกษา การเป็นเจ้านายคน ความมั่นคง การทำบุญ ความสนุกสนาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รักถิ่นฐาน รักพี่รักน้อง และความกตัญญู

2. ประชาชนในสังคมเมืองได้รับอิทธิพลจาก ความเจริญด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรมตะวันตก พุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์หล่อหลอมพฤติกรรมจนเป็นค่านิยม โดยสังคมเมืองไทยมีค่านิยมเด่นชัดเกี่ยวกับ ความเชื่อ เหตุและผล การตรงต่อเวลา ค่านิยมตะวันตก ค่านิยมด้านอำนาจ ความฟุ้งเฟ้อ การขาดระเบียบ การเคร่งครัดในระบบราชการ และความเห็นแก่ตัว

นอกจากสาเหตุของการเกิดค่านิยมที่มีผู้อธิบายไปแล้ว ทฤษฎีสังคมประกิต หรือทฤษฎีการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) (ทวีชัย วีระโกศล. 2541: 18-19; อ้างอิงจาก Green. 1964: 127) ก็เป็นอีกทฤษฎีที่อธิบายการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อจากสังคมสู่บุคคลได้เข้าใจยิ่งขึ้นดังนี้

วัฒนธรรมของสังคมนั้นสามารถเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งได้ กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ นักสังคมวิทยาเรียกว่า “สังคมประกิต” (Socialization) และวัฒนธรรม นอกจากจะมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว ตัววัฒนธรรมเองก็ยังมีเปลี่ยนแปลง โดยมีการสร้างขึ้นใหม่ การปรับปรุงของเก่าหรือยกเลิกไป เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา เพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของคนในสังคมยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวบางครั้งก็เป็นไปอย่างเชื่องช้า แต่บางครั้งก็เป็นไปอย่างรวดเร็วฉับพลัน

โดยหน่วยงานทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมสถาบันหลักก็คือสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะผู้เยาว์บางที่เรียกว่า การอบรมบ่มนิสัยเพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้แบบแผนความประพฤติความเชื่อและปทัสถานของสังคม เช่น บิดา มารดาสอนให้บุตรของตนเรียนรู้การกิน การอยู่ การพูด การคุย รู้จักเหตุผล มารยาท และขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคม

จากที่กล่าวมาจะพบว่าหน่วยงานทางสังคม ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมตามกระบวนการสังคมประกิตนั้น คือ ครอบครัว ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานทางสังคมอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในการปลูกฝังวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อ ความคาดหวัง และทัศนคติต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากครอบครัว

ได้แก่สถาบันโรงเรียน ชุมชน เพื่อนสนิท ซึ่งเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ล้อมรอบตัวบุคคลนั้น มีอิทธิพลต่อกระบวนการสังคมประกิตด้วยเช่นกัน

พาร์สัน (Parsons. 1971: 7) กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ว่า สังคมเป็นตัวกำหนดค่านิยม และถ่ายทอดผ่านทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและสังคม แต่ทั้งนี้โครงสร้างของสังคมที่แตกต่างกันก็จะมีค่านิยมโดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งคล้ายคลึงกับที่ เอลคิน (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2538: 14-15; อ้างอิงจาก Elkin. 1960: unpagged) ได้อธิบายการถ่ายทอดทางสังคมว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลรับเอาแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม โดยผ่านทางครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม โดยการถ่ายทอดทางสังคมส่วนรวมด้วย เนื่องจากการถ่ายทอดทางสังคมทำให้บุคคลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การที่บุคคลในสังคมเดียวกันมีความเชื่อ ค่านิยม และแนวทางปฏิบัติคล้ายคลึงกัน ดังที่ พรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2530: 114) ได้ให้เหตุผลว่า พฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นอิทธิพลของสังคม และเมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ในสังคมใดก็มักมีค่านิยมตามสังคมนั้น ๆ และค่านิยมของสังคมนี้มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์มากที่สุด

กษิมา วิริยะ (2526: 243) ได้กล่าวว่าครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเจริญทางความคิดและจิตใจของนักเรียน เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกในการอบรมเด็กและเยาวชน และการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กของแต่ละครอบครัวนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ซึ่งคล้ายคลึงกันกับแนวความคิดของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิก (2524: 36-40) ที่กล่าวว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อเด็กมาก โดยเฉพาะค่านิยมเชิงนิเทศ (Value Orientation) ที่เป็นศูนย์กลางของความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมอื่น ๆ

ดังนั้นจากทฤษฎีสังคมประกิต หรือทฤษฎีการถ่ายทอดทางสังคม จึงสามารถอธิบายได้ว่า ค่านิยมต่าง ๆ ด้านสังคมศาสตร์ และด้านมนุษยวิทยาได้อธิบายสาเหตุของการเกิดค่านิยมไว้คล้ายคลึงกันว่ามีอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมในด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านครูและโรงเรียน ด้านสื่อมวลชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะนำเอาสาเหตุดังกล่าวมาเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการเกิดค่านิยมประชาธิปไตย

1.3 การวัดค่านิยม

การวัดค่านิยมนั้นมีวิธีการวัดด้วยเครื่องมือหลายประเภท เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบทดสอบ และการใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้มีผู้สร้างเชี่ยวชาญในการวัดค่านิยมสร้างไว้หลายแบบ ซึ่งการสร้างเครื่องมือในการวัดค่านิยมนั้นมีขั้นตอนดังนี้ (ล้วน สายยศ; และ อังคณา. 2543: 141-144)

1. กำหนดค่านิยมที่จะวัด

2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามที่กำหนดแล้วอย่างไรบ้าง เช่น ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความหมายของคำนิยาม การวัดคำนิยาม ความหมายของคำนิยามประชาธิปไตย และการวัดคำนิยามประชาธิปไตย

3. นิยามคำนิยามที่กำหนด หรือการล้อมกรอบความหมายของคำนิยามตัวนั้นว่ามีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร เช่น งานวิจัยครั้งนี้นิยามประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คำนิยามประชาธิปไตย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคลที่เห็นคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของผู้อื่น เคารพสิทธิและป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่น ด้วยน้ำใจที่เคารพของเสียงส่วนใหญ่ด้วยความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วยความสันติ

4. เลือกแบบการสร้างเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือวัดคำนิยามนั้น โดยสามารถทำได้หลายแบบ เช่น

4.1 การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งต้องพยายามสร้างคำถามที่จะวัดคำนิยามนั้น โดยจุดอ่อนของแบบวัดจากการสัมภาษณ์อยู่ตรงที่ผู้ตอบ ตอบตรงไปตรงมาหรือไม่

4.2 การสังเกต หมายถึง การเฝ้ามองดูสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย คำนิยามสามารถวัดได้โดยการสังเกต และจะได้ความจริงค่อนข้างสูง โดยใช้แบบตรวจสอบรายการที่ทำไว้สำหรับสังเกตว่าคำนิยามนั้นไว้โดยเฉพาะพฤติกรรมในแบบตรวจสอบรายการควรเป็นตัวอย่างของพฤติกรรมคำนิยามนั้น ไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว และเพื่อป้องกันความบกพร่องอาจใช้ผู้สังเกต 1 คน แล้วนำผลมาเปรียบเทียบกัน

4.3 แบบรายงานตนเองหรือแบบสอบถาม แบบสอบถามสามารถสร้างได้หลายชนิด เช่น เป็นภาษาหรือภาพ มีตัวเร้าเป็นคำถาม หรือเป็นสถานการณ์ แล้วผู้ตอบแสดงความรู้สึกตนเองออกมาโดย การเขียนตอบ จากตัวเร้าหรือคำถามเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น มีคำถามมา แล้วให้ตอบ

- เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย
- ชอบมาก - ชอบ - ไม่ชอบ
- เป็นตัวเลือกลักษณะคำนิยามต่าง ๆ

5. เขียนข้อสอบวัดคำนิยาม โดยต้องเลือกแบบของการเขียนคำถามและคำตอบ และเขียนข้อคำถามและคำตอบแบบที่เลือก และการเขียนข้อสอบผู้สร้างจะต้องสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนนด้วย

6. ตรวจสอบข้อความ โดยพิจารณาว่าข้อความ สถานการณ์ ตลอดจนคำตอบจะกระจ่างชัดสามารถวัดคำนิยามนั้นได้หรือไม่ โดยมีผู้ที่มีความชำนาญด้านคำนิยามช่วยตรวจสอบด้วย โดยมีเกณฑ์ว่าวัดได้ - วัดไม่ได้ และควรแก้ไขอย่างไร ซึ่งการพิจารณาเอาความคิดเห็นส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ ว่าสามารถวัดคำนิยามนั้นได้เกิน 50 เปอร์เซนต์ขึ้นไป

7. ศึกษาอำนาจจำแนกรายข้อ ขั้นนี้เพื่อจะดูว่าข้อคำถามแต่ละข้อจำแนกผู้ที่มีคำนิยามกับผู้ที่ไม่มีความนิยามได้หรือไม่

8. จัดข้อสอบเป็นชุด เครื่องมือการวัดคำนิยามอาจจะเป็นคำนิยามเป็นชุดหรือคำนิยามเดียว

กันก็ได้แต่ผลจากการวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกอาจไม่ได้ข้อนี้ เสียข้อนั้นสลับกันไป วิธีเลือกจะต้องพิจารณาให้จำนวนข้อของแต่ละชนิดค่านิยมจำนวนเท่า ๆ กัน เพื่อไม่ให้ลำบากแก่การแปลความหมายของคะแนน ส่วนถ้าเป็นค่านิยมเดียวก็ต้องพิจารณาเลือกข้อที่ดี ให้ครอบคลุมตามนิยามด้วย การจัดชุดของข้อสอบจึงควรระวังควรมีคำชี้แจงการดำเนินการสอบให้ละเอียด มีเวลากำหนดไว้ให้เหมาะสม เวลานี้อาจได้มาโดยการทดลองหรือโดยการพิจารณาจากแบบทดสอบมาตรฐานที่สร้างด้านค่านิยมมาก่อน โดยดูอัตราส่วนของข้อและเวลาให้เหมาะสม

9. หากคุณภาพของเครื่องมือ คุณภาพในที่นี้หมายถึงความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรง ข้อสอบวัดค่านิยมเน้นคุณภาพด้านความเที่ยงมากที่สุด ซึ่งหมายถึง ออกข้อสอบมาแล้วจำเป็นจะต้องวัดสิ่งที่เราต้องการวัดให้ได้จริง ๆ

10. หาเกณฑ์ปกติ (Norms) เกณฑ์ปกติ หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนจากประชากรที่นิยามไว้อย่างดีแล้ว และเป็นคะแนนตัวที่จะบอกระดับความสามารถของผู้สอบว่าอยู่ระดับใดของกลุ่มประชากร ดังนั้นถ้าหาเกณฑ์ปกติของค่านิยมที่ทำการสอบไว้ได้แล้ว ถ้านำข้อสอบฉบับนี้ไปสอบคนเดียวหรือหลายคน จะสามารถอธิบายได้เลยว่าคน ๆ นั้นมีค่านิยมสูงหรือต่ำเทียบกับคนทั่วไปและบอกได้ด้วยว่าสูงหรือต่ำเทียบกับคนทั่วไปและบอกได้ด้วยว่าสูงหรือต่ำเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของคนทั่วไปหรือประชากรที่ศึกษาไว้แล้วได้ การมีเกณฑ์ปกติจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการแปลความหมายของคะแนน

นอกจากขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวัดค่านิยมแล้วการวัดค่านิยมยังแบ่งออกเป็น 2 แนวดังนี้ (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 145 – 151)

1. แบบวัดค่านิยมเดี่ยว

ข้อสอบแบบมีจุดประสงค์ที่จะวัดค่านิยมเดี่ยว ๆ เช่น ค่านิยมด้านการประหยัด ความมีวินัยหรือการการพึ่งตนเอง อย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการออกข้อสอบ ทำได้หลายวิธีดังนี้

1.1 แบบมีคำถามหรือสถานการณ์แล้วให้ตอบเติมคำลงไป โดยสร้างแบบวัดได้ดังนี้

ตัวอย่าง คำถามวัดค่านิยมด้านความมีวินัย โดยวิธีตอบแบบเสรี

1) ท่านชอบงานที่มีกฎระเบียบเคร่งครัดมากน้อยเพียงใด ตอบพร้อมเหตุผล

.....

ตัวอย่าง คำถามจากสถานการณ์เกี่ยวกับค่านิยม แบบตอบโดยเสรี

1) แดงได้รับเชิญไปบรรยายที่โรงแรมแห่งหนึ่ง เวลา 9-12 น. แดงเป็นคนบรรยายสนุก ผู้ฟังชอบใจหัวเราะ ปรากฏว่าเลยเวลา 12.00 น.ไปแล้ว เนื้อหาบรรยายยังไม่จบ ถ้าท่านเป็นแดงจะทำอย่างไร ตอบพร้อมเหตุผล

1.2 แบบมีคำถามหรือสถานการณ์ แล้วให้ตัวเลือกไว้ให้ตอบ โดยสร้างแบบวัดได้ดังนี้

ตัวอย่าง คำถามวัดค่านิยมแบบมีตัวเลือกให้ตอบ

1) ท่านชอบงานที่มีกฎระเบียบเคร่งครัดมากน้อยเพียงใด

- [] ก. ชอบ เพราะจะได้ไม่สร้างความวุ่นวาย
 [] ข. ไม่ชอบ เพราะจะทำงานด้วยความอึดอัด
 [] ค. ชอบมาก เพราะจะทำให้ทุกคนอยู่ในกรอบหน้าที่

ตัวอย่าง การวัดค่านิยม แบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดว่าข้อใดมีน้ำหนัก
 ความสำคัญต่อผู้ตอบมากน้อยเพียงใด

ข้อความ	ความสำคัญ			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. ระเบียบที่ทำงานนั้นดำเนินไปดีแม้จะขัดกับ นิสัยตนเอง.....				
2. กฎเกณฑ์ที่ทำให้ประเทศชาติอยู่ได้อย่าง มั่นคงตามลำบาก.....				

ตัวอย่าง การวัดค่านิยม แบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดให้ตอบ ในเชิง
 เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

ข้อความ	ความสำคัญ			
	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย มาก
1. การปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญมาก.....				
2. ข้าพเจ้าเชื่อถือกฎเกณฑ์ที่เพื่อน ๆ ของ ข้าพเจ้าตั้งไว้เสมอ.....				

ตัวอย่าง การวัดค่านิยม แบบมีตัวเลือกจากสถานการณ์

1) แดงได้รับเชิญไปบรรยายที่โรงแรมแห่งหนึ่งในเวลา 9.00-12.00 น. เขาเป็น
 คนบรรยายสนุก ผู้ฟังชอบใจหัวเราะครื้นเครง ปรากฏว่าเลยเวลา 12.00 น.ไปแล้ว เนื้อหาที่บรรยาย
 ยังไม่จบ ถ้าท่านเป็นแดงจะทำอย่างไร

- ก. หยุดทันทีเมื่อหมดเวลา
 ข. พูดต่อไปเรื่อย ๆ จนหมดเนื้อหา
 ค. สรุปเนื้อความลงถึงจะเกินเวลานิดหน่อยก็ตาม

1.3 การวัดค่านิยมโดยใช้มาตราแบบนัยจำแนก (Semantic Differential Scale)

หลักการในการวัดค่านิยม โดยวิธีนี้จะเอาค่านิยมที่ต้องการวัดเป็นเป้าของความรู้สึก เป็นมโนภาพ และหาคำตอบที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับค่านิยมนั้น แล้วหาคำที่เป็นคำตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ โดยทั่วไปให้หาคำที่มีความหมายตรงข้ามกันอย่างน้อย 5 คู่ขึ้นไปโดยคำตรงข้ามแต่ละคู่เป็นมาตราหนึ่ง ๆ และมาตราที่กำหนดความรู้สึกระหว่างคำตรงข้ามจะเป็นการจัดอันดับจากที่มองในด้านบวกไปสู่ด้านลบ ทางด้านบวกจะให้ค่ามาก ส่วนด้านลบจะให้ค่าน้อย

ตัวอย่าง

1. ดี	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						เลว
2. ปฏิบัติตาม	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>						ต่อต้าน

2. แบบวัดค่านิยมเป็นกลุ่ม

การวัดค่านิยมแบบกลุ่มเป็นวิธีการวัดค่านิยมหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน ซึ่งต้องออกแบบเครื่องมือให้วัดค่านิยมครั้งเดียวครบทุกค่านิยม โดยผู้ที่ออกแบบเครื่องมือวัดค่านิยมนี้นคือ แอลพอท และคณะตั้งข้อสอบ การวัดค่านิยม (The Study of Values) ซึ่งออกแบบตามทฤษฎีของสแปรงเจอร์ โดยแบ่งการวัดเป็น 2 ตอน ตอนแรกมีสถานการณ์แล้วให้เลือก 2 ตอน มีสถานการณ์ให้แล้วให้เลือกตอบ 4 ตัวเลือก ผู้ที่ตอบตัวเลือกใดตัวเลือกหนึ่งจะต้องจัดลำดับความสำคัญและสามารถจะแปลผลจากตัวเลือกนั้นได้เลยว่า ผู้ตอบมีค่านิยมด้านใดมากด้านใดน้อย (ลวัน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 151 -157)

ตัวอย่าง ข้อสอบ The Study of Values

ตอนที่ 1

1) จุดมุ่งหมายสำคัญของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ก็คือการค้นหาความจริงบริสุทธิ์มากกว่ามุ่งนำไปใช้ปฏิบัติ

ก. ใช่

ข. ไม่ใช่

2) สมมุติว่าท่านเป็นคนที่มีความสามารถมากมายในตัวเองอย่างเพียงพอ ท่านชอบที่จะเลือกเป็นอะไร

ก. นายธนาคาร

ข. นักการเมือง

คำถามตอนที่ 1 มีจำนวนข้อคำถาม 30 ข้อ โดยการตอบแต่ละข้อจะสามารถแยกแยะได้ว่าท่านมีค่านิยมด้านใด ซึ่งการให้น้ำหนักคะแนนจะมี 3 น้ำหนักคะแนนโดยกำหนดน้ำหนักคะแนน

ทั้งสองข้อเลือกแต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 3 คะแนน โดยข้อเลือกที่ตรงกับความรู้สึกมากให้นำหนักคะแนน 3 และลดลงจนถึง 0 คะแนนหรือไม่ตรงกับความรู้สึก

นอกจากนี้ การสร้างข้อความยังต้องซ่อนเงื่อนงำหรือข้อโต้แย้ง ให้ส่งผลต่อการตอบตัวเลือกที่ให้อ่าน จะต้องมียุทธศาสตร์ด้านใดด้านหนึ่งให้ได้ ถ้าข้อคำถาม 30 ข้อก็จะคลุมค่านิยม 6 ประการ ด้านละ 5 ครั้ง โดยจากตัวอย่างข้อสอบเฉลยดังนี้

ข้อ 1	ตอบ ก. พวกหัวความคิด	ตอบ ข. พวกหัวเศรษฐกิจ
ข้อ 2	ตอบ ก. พวกหัวเศรษฐกิจ	ตอบ ข. พวกหัวการเมือง

ตอนที่ 2

1) ท่านคิดว่ารัฐบาลที่ดี ควรมีจุดมุ่งหมายหลักในเรื่องใด

- ก. ให้ความช่วยเหลือคนยากจน คนแก่ และคนป่วยมากขึ้น
- ข. พัฒนาด้านอุตสาหกรรมและด้านการค้าขาย
- ค. เน้นหลักจริยธรรมอย่างมากสำหรับด้านนโยบายและการพูด
- ง. สร้างชื่อเสียงของประเทศให้เป็นที่รู้จักและนับถือของประเทศเพื่อนบ้าน

โดยข้อสอบตอนที่ 2 จำนวนข้อคำถาม 15 ข้อ มีตัวเลือก 60 ตัวเลือก การเขียนครอบคลุมค่านิยม 6 ประการ ด้านละ 10 ข้อ จากตัวอย่างข้อสอบเฉลยดังนี้

ตัวเลือก

- ตอบข้อ ก. หัวสังคมหรือค่านิยมด้านสังคม
- ตอบข้อ ข. หัวเศรษฐกิจค่านิยมด้านเศรษฐกิจ
- ตอบข้อ ค. หัวศาสนาหรือค่านิยมด้านศาสนา
- ตอบข้อ ง. หัวการเมืองหรือค่านิยมด้านการเมือง

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย

2.1 ความหมายของค่านิยมประชาธิปไตย

เต็มศิริ บุญยสิงห์ (2526: 26) ได้อธิบาย “ค่านิยม” ว่า คือ “แนวคิดที่แต่ละบุคคลยอมรับ พอใจที่จะเลือกนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ มนุษย์จะทำอะไรหรือคิดอะไร ย่อมเป็นไปตามค่านิยมที่ยึดถือ” ดังนั้นการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยโดยยึดถือค่านิยมที่สอดคล้องกัน ย่อมจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาระบบประชาธิปไตย

วิท (กมล สมวิเชียร. 2529: 20; อ้างอิงจาก Wit. 1953: 19-23) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันให้ความเห็นว่าค่านิยมประชาธิปไตยนั้นมีอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

1. ทศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ ค่านิยมประเภทนี้เป็นการมองโลกในด้านดี คือเห็นว่าปัญหาทั้งหลายทั้งปวงของมนุษย์นั้น มนุษย์สามารถแก้ไขได้ด้วยกำลังและปัญญาของมนุษย์ ซึ่ง

ตรงกันข้ามกับการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimism) ซึ่งนอกจากทำให้เกิดความท้อแท้แล้ว ในหลายวัฒนธรรมยังก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันด้วย ซึ่งผลที่ตามมาคือไม่สามารถรวมตัวกันได้ หรือไม่ปรารถนาที่จะรวมตัวกัน การมองโลกในด้านดีที่กล่าวนี้ส่วนหนึ่งเป็นความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล และการใช้เหตุผลของมนุษย์จะสามารถทำให้มนุษย์เอาชนะสิ่งแวดล้อมและความบกพร่องของตนเองได้

2. ทศนคติที่ถือว่ารัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม ค่านิยมดังกล่าวมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรีก กล่าวคือเป็นความเชื่อที่ว่ารัฐนั้นเกิดมาเพื่อที่จะรับใช้มนุษย์ เช่นเดียวกับวัตถุและสิ่งของทั้งหลายที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั่นเอง มนุษย์สร้างรัฐหรือรัฐบาลขึ้นมาเพราะมนุษย์แต่ละคนไม่สามารถบรรลุถึงความสุข ความปรารถนา และความดีงามสูงสุดได้หากอยู่กันตามลำพังด้วยเหตุนี้รัฐจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับการหรือควบคุมดูแลของประชาชน เพื่อให้กระทำสิ่งที่ประชาชนปรารถนา นอกจากนั้นแล้วทศนคติดังกล่าวยังเชื่อว่าอะไรหลายอย่างสามารถบรรลุได้โดยกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือรัฐสามารถสนองความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น เป็นสิ่งที่ต้องรู้ จะต้องปฏิบัติมิใช่สิ่งสกปรกน่ารังเกียจ ประชาชนควรจะไปร่วมมีบทบาททางการเมืองอย่างเสรีภาพและเท่าเทียมกัน

3. ค่านิยมปัจเจกชนนิยม ปัจเจกชนนิยมเป็นสิทธิหรือความเชื่อที่ว่า คนแต่ละคนนั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด เป็นสิ่งที่พระเจ้าในลักษณะที่ดีพร้อม สิทธิเสรีภาพ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คิดมาพร้อม ๆ กับการเป็นคน ซึ่งไม่มีใครแม้แต่บิดามารดาผู้ให้กำเนิดจะละเมิดได้ รัฐไม่มีสิทธิเหนือบุคคลแต่ละคน ไม่ว่าจะด้วยความปรารถนาดีเพียงใด นอกจากนั้นแล้วปัจเจกชนนิยมยังเป็นค่านิยมที่คนแต่ละคนจะเป็นตัวของตัวเอง ไม่จำเป็นต้องคิดเห็นหรือมีแบบวิธีการเป็นอยู่ที่เหมือนกับใคร ยิ่งในเรื่องความคิดแล้ว ผู้นิยมลัทธินี้จะถือความคิดของแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด ซึ่งเป็นบุคลิกของแต่ละคน ไม่สมควรที่จะถูกอิทธิพลของคนอื่นหรือกลุ่ม หรือส่วนใหญ่เข้ามาบดบังองค์การทางการเมือง เช่น รัฐ ศาล ตำรวจ ฯลฯ มีไว้เพื่อให้แต่ละคนมีความปลอดภัยมากที่สุด สามารถเจริญเติบโตก้าวหน้า และประสบความรุ่งโรจน์ดีงามสูงสุดได้ตามแต่ใจปรารถนาของแต่ละคน

4. สิทธิในการปฏิบัติของประชาชน ค่านิยมนี้มักมีรากฐานมาจากปัจเจกชนนิยม และความเชื่อว่ามีไว้เพื่อเป็นเครื่องมือของสังคม กล่าวคือหากบุคคลในสังคมมีความรู้สึกว่ามีเครื่องมือ แต่กลายเป็นจุดประสงค์ หรือ “นาย” ประชาชนแล้วไซ้ เอกชนก็กลายเป็นเครื่องมือของรัฐ แทนที่จะตรงข้ามกัน และเอกชนในภาวะดังกล่าว ย่อมจะสูญเสียสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิ่งหวงแหน เอกชนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงสภาวะดังกล่าวได้ด้วยการร่วมมือกันลุกขึ้นต่อต้านอำนาจดังกล่าวนั้น เพื่อให้รัฐและรัฐบาลกลับมาเป็นสมบัติของประชาชนอีก สิทธิในการปฏิวัตินี้จอห์น ลอค (John Locke) ได้เขียนไว้ว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นในระบบประชาธิปไตย แต่การปฏิวัตินี้ดังกล่าวจะเป็นการกระทำของประชาชน ไม่ใช่การฉวยอำนาจของบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ สายทิพย์ จิรไกรศิริ (2524: 18) ได้กล่าวถึงรูปแบบหลักของค่านิยมที่สนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. การยึดความสำเร็จจากความสามารถของบุคคลยิ่งกว่าชาติกำเนิด (Achievement)

2. ยึดสากลนิยม (Universalism)
3. ปฏิบัติหน้าที่เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น (Specificity)
4. ให้ความเสมอภาคไม่เลือกเพศพันธุ์ (Equalitarianism)

กมล สมวิเชียร (2529: 23) มีความเห็นว่า ค่านิยมที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจกัน
2. การรู้สึกในหน้าที่ของความเป็นเพื่อนมนุษย์ต่อกัน
3. ความไม่สั่นดิและหาทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติ

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2520: 23) กล่าวว่า ค่านิยมประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วย

1. การแยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องของส่วนรวมให้จงได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ
2. ยึดหลักธรรมอันสำคัญในพุทธศาสนาที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเป็นสรณคัมภีร์
3. จักต้องยกย่องและเทิดทูนเฉพาะบุคคลที่เป็นคนดี คนดีเนติวิชา และมีผลงานเพื่อส่วนรวมดีเด่น

พงษ์ประพันธ์ ดิยะสัญ (กมล สมวิเชียร. 2529: 20; อ้างอิงจาก พงษ์ประพันธ์ ดิยะสัญ 2538: 9-15) กล่าวว่า ค่านิยมประชาธิปไตย หมายถึง การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบ ตลอดจนการปฏิบัติจนเป็นนิสัย มีความชื่นชม และความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิตในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมแบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย

1. ค่านิยมประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบ ตลอดจนการปฏิบัติจนเป็นนิสัย มีความชื่นชม และความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิต ตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่

- 1.1 การถือเสียงข้างมากเป็นหลักในการตัดสินใจปัญหา
- 1.2 การรู้จักใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง
- 1.3 การยอมรับสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- 1.4 การยอมรับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน
- 1.5 ความเสมอภาคทางการเมือง

2. ค่านิยมประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ หมายถึง การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า ตลอดจนการปฏิบัติจนเป็นนิสัย มีความชื่นชม และความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิตตามรูปแบบเศรษฐกิจแบบประชาธิปไตย ได้แก่

- 2.1 นิยมชมชอบในอาชีพที่สุจริต
- 2.2 เสียสละทรัพย์สินของตนที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น
- 2.3 เต็มใจที่จะเสียภาษีอากรให้กับรัฐ
- 2.4 มีนิสัยอดออม ประหยัด
- 2.5 รู้จักรักษาทรัพย์สินที่ตนหามาได้

3. ค่านิยมประชาธิปไตยทางสังคม หมายถึง การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า ตลอดจนการปฏิบัติเป็นนิสัย มีความชื่นชม และความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ได้แก่

- 3.1 ร่วมมือทำงานกับผู้อื่นได้
- 3.2 ยึดหลักบทบัญญัติของกฎหมายในการตัดสินปัญหา
- 3.3 กล้าวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวของสังคม
- 3.4 ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น
- 3.5 มีความรับผิดชอบต่องานที่กระทำ

ดุษณี สุทธิปริยาศรี และ วรณา ปุณฺณโชติ (2540: 22) กล่าวว่า ค่านิยมประชาธิปไตย หมายถึง คุณธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกัน
2. การร่วมมือประสานงาน และแบ่งงานกันทำ
3. ความเชื่อในปัญญาของมนุษย์ในการแก้ปัญหา
4. ความรับผิดชอบ
5. ความหวังใย
6. ความมีใจกว้างที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และพร้อมที่จะรับ ความคิดใหม่
7. ความคิดสร้างสรรค์

กรมวิชาการ (2545. Online) ได้ให้ความหมายของค่านิยมประชาธิปไตยว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลที่เห็นคุณค่าการเคารพสิทธิ ป้องกันสิทธิของตนเอง และผู้อื่น ด้วยน้ำใจที่เคารพต่อกัน และเสียสละส่วนใหญ่ด้วยความเข้าใจระหว่างกันและกันด้วยความสันติ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ค่านิยมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เห็นคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของผู้อื่น เคารพสิทธิและป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีใจกว้างพร้อมที่จะรับความคิดใหม่

2.2 การวัดค่านิยมประชาธิปไตย

การวัดค่านิยมประชาธิปไตยนั้น ได้มีผู้ทำวิจัยสร้างแบบวัดค่านิยมประชาธิปไตย หลายลักษณะ เช่น

2.2.1 แบบทดสอบชนิดเลือกตอบ ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าและได้สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบไว้คือ พงศ์ประพันธ์ ดิยะสัจญ์ โดยได้ทำการสร้างแบบทดสอบวัดค่านิยมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไว้จำนวน 1 ชุด แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ลักษณะคำถามในแต่ละข้อเป็นการกำหนดสถานการณ์ให้ผู้ตอบเลือกตอบจากตัวเลือก 4 ตัวเลือก แต่ละตัวเลือก

จะกำหนดระดับของการให้คะแนนโดยอาศัยระดับขั้นของการเกิดเจตคติหรือค่านิยมของ แครธวอล เดวิส และคนอื่นๆ (1964: 486-490) เป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับคะแนน คือ

2.2.1.1 ขั้นรับรู้ เป็นเรื่องของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบเกี่ยวเนื่องกับความจำ ความนึกคิดทั่วไป เป็นการรับรู้ธรรมดาไม่แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบ ในบางครั้งผู้เรียนอาจมีเจตนาหรือมีการยอมรับ แต่ก็ยังเกี่ยวเนื่องกับความจำ พฤติกรรมสูงสุดของขั้นรับรู้เรียกว่า พฤติกรรมเลือก หรือการควบคุมติดตาม ซึ่งเป็นความพอใจหรือการรับรู้ในลักษณะที่มีการประเมินในขั้นนี้ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน

2.2.1.2 ขั้นตอบสนอง ในขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นเกิดความพอใจ ซึ่งแตกต่างไปจากการรับรู้ ตัวอย่างของการตอบสนองก็คือ การเชื่อฟังกฎข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ขั้นของการตอบสนองสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การยอมรับหรือปฏิบัติตาม หมายถึงการเชื่อฟังยินยอมปฏิบัติตาม หรือตอบสนองตามคำสั่ง และความเต็มใจที่จะตอบสนอง หรือ อาสาทำ หมายถึงความพอใจที่จะตอบสนองอย่างเต็มที่ เป็นพฤติกรรมที่ควบคู่ไปกับการรู้สึกพอใจสนุก ไม่ทำตามอารมณ์ ซึ่งพฤติกรรมที่ทำได้ดีคือ การทำอย่างเป็นระบบ หรือการตั้งใจ ปฏิบัติงาน ในขั้นนี้ให้คะแนนเท่ากับ 2 คะแนน

2.2.1.3 ขั้นการเห็นคุณค่า ในขั้นนี้เป็นของการประเมินการแสดงของผู้เรียนจะกระทำต่อเมื่อพิจารณาแล้วว่ามีความเห็นคุณค่า เลือกปฏิบัติในโอกาสที่เหมาะสม มีความเชื่อ และทัศนคติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

เห็นค่า หมายถึง การยอมรับว่าสิ่งที่ตนจะทำนั้นมีคุณค่า คล้ายกับว่าเป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง เป็นความคิดที่ได้ประเมินในส่วนลึกและควบคุมพฤติกรรมได้

นิยม หมายถึง การนิยมชมชอบในคุณค่านั้น พฤติกรรมในลักษณะนี้ไม่เพียงยอมรับในคุณค่าเท่านั้น แต่ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าว จะคิดว่าต้องทำตามคุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ บางครั้งจะเป็นตัวเร่งพฤติกรรม

การป้องกันหรือผูกมัด หมายถึงการยึดถือในคุณค่านั้น เป็นความเชื่อที่ปราศจากข้อสงสัย บุคคลที่แสดงพฤติกรรมในขั้นนี้จะมีการพัฒนาตนเองและพยายามชักชวนคนอื่นให้ยอมรับและปฏิบัติเช่นเดียวกับตน ในขั้นนี้ให้คะแนนเท่ากับ 3 คะแนน

2.2.1.4 ขั้นปฏิบัติจนเป็นนิสัย พฤติกรรมในขั้นนี้ถือเป็นส่วนประกอบหนึ่งของ ขบวนการยอมรับในตัวบุคคล เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เขาเห็นคุณค่าซึ่งเราเรียกขบวนการนี้ว่า Internalization ค่านิยมจะถูกจัดไว้ในขั้นค่านิยมของแต่ละคนเรียบร้อยแล้วซึ่งถูกจัดไว้ในระบบภายในที่มั่นคง และทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของแต่ละคนมาเป็นระยะเวลาพอที่เขาจะได้รับพฤติกรรมของเขาให้เป็นเช่นนั้น ค่านิยมต่าง ๆ จะอยู่เป็นส่วนประกอบของพฤติกรรมขั้นต่าง ๆ ของ ผู้เรียน เพราะถือว่าผู้เรียนมีค่านิยมหลายชนิดและผู้เรียนก็จะจัดอันดับค่านิยมเหล่านั้น อาจจะเรียงลำดับจากอันดับดีที่สูงสุดถึงอันดับดีน้อยที่สุด ที่เราเรียกว่า Value Hierarchy ค่านิยมเหล่านี้จะเป็นตัวที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน และเชื่อกันว่าผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การวางระบบคุณค่า หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรมตามคุณค่านั้นจนมีประสบการณ์ และ

สามารถสร้างความคิดรวบยอดที่เป็นกระบวนการได้ วางระบบความสัมพันธ์ของคุณค่าต่างๆ ได้ ส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของขั้นนี้คือ การวางหลักทั่วไป พฤติกรรมขั้นนี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง อาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวแต่เป็นสิ่งที่จะเป็นแนวทางปฏิบัติบางอย่าง และขั้นสุดท้ายคือ การแสดงลักษณะ ตามค่านิยมที่ตนยึดถือ พฤติกรรมในขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของกระบวนการ Internalization ซึ่งแสดงให้เห็นหรือสังเกตได้โดยบุคคลอื่น การแสดงลักษณะนี้ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสืบเนื่องมาจากค่านิยมที่บุคคลนั้นยึดมั่นอยู่ ในขั้นนี้ให้คะแนนเท่ากับ 4 คะแนน ระดับคะแนนในแต่ละตัวเลือกในแต่ละข้อจะสลับกันไปไม่เรียงตามลำดับของค่าคะแนนที่กำหนด

2.2.2 แบบสอบถามประเมินค่า (Rating Scale) มี 4 ระดับ จากเห็นด้วยอย่างมากถึงไม่เห็นด้วยอย่างมากซึ่งผู้ที่สร้างขึ้น คือ บุญมาลี ตูห์ริญมณี เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด จำนวน 70 ข้อ โดยคำถามแบ่งเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

2.2.2.1 ทศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ จำนวน 10 ข้อ

2.2.2.2 บัณฑิตเจตนา หรือเคารพในปัจเจกชน จำนวน 10 ข้อ

2.2.2.3 ความยึดมั่นในหลักเหตุผลและรักความเป็นธรรมจำนวน 10 ข้อ

2.2.2.4 ความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม จำนวน 10 ข้อ

2.2.2.5 คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญจำนวน 10 ข้อ

2.2.2.6 ความอดกลั้น ระเบียบวินัย และความไม่สั่นดิ จำนวน 10 ข้อ

2.2.2.7 เชื้อมั่นในความเสมอภาคและความสามารถของมนุษย์ จำนวน 10 ข้อ

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

3.1.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดู คือ การที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อบุตรทั้งทางคำพูดและการกระทำ (ปิยะดา เหลืองอรุณ. 2540: 11) อันเป็นกระบวนการถ่ายทอดวิธีการดำเนินชีวิตและเป็นการพัฒนาชีวิตให้แก่เด็ก (จันทร์ทร กลิ่นหอมดี. 2540: 11) ซึ่งจะกระทำโดยการให้คำแนะนำ สั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง ให้ความรักความอบอุ่น และตอบสนอง ความต้องการทางกายและใจ ตลอดจนสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของเด็กได้ (จิราภา บัวชอย. 2541: 10) ทั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กมีสุขภาพร่างกายที่ดี อารมณ์แจ่มใส มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งการอบรมและการเลี้ยงดูจะต้องกระทำอย่างควบคู่กันจึงจะได้ผลสมบูรณ์ โดย บิดา มารดา หรือผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กด้วย (ทัดดาว ลิ้มพะสุต. 2543: 9) เพราะเด็กจะมีโอกาสสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆ ของผู้ที่เลี้ยงตน จากนั้นเด็กจะสามารถเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้นได้ ส่วนในกรณีที่ผู้เลี้ยงดูให้การส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใดๆ ของเด็ก

ย่อมขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคม หรือของกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่ ด้วยเหตุที่ลักษณะต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูจะคล้ายคลึงกับลักษณะของบุคคลอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กจะถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ของสังคมไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะนิสัยและความเคยชินของสมาชิกในสังคมซึ่งแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคม โดยผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524: 15) ทั้งนี้คณะกรรมการการศึกษาบทบาทสื่อสารมวลชนในการพัฒนาเด็กในคณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก (2535: 19-20) ได้จำแนกองค์ประกอบของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ออกคำสั่งให้เด็กกระทำหรือเว้นการกระทำ
2. ตรวจตราว่าเด็กกระทำตามหรือไม่
3. ในกรณีที่เด็กไม่ปฏิบัติตามสิ่งใด ๆ ที่เหมาะสมก็ควรให้รางวัลและส่งเสริม
4. ในกรณีที่เด็กไม่กระทำตามต้องใช้วิธีการตักเตือนก่อนแล้วจึงลงโทษ
5. ให้เหตุผลประกอบเมื่อต้องออกคำสั่ง ให้รางวัลหรือลงโทษแก่เด็ก
6. ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมื่อนำองค์ประกอบทั้ง 6 ประการมาผสมผสานกัน ปริมาณที่ต่างกันจะได้วิธีการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบต่างๆ กัน โดยทั่วไปมักจะจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบคือ แบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกดขี่ และแบบปล่อยปละละเลย (อร่าม บุญยทาน. 2536: 5)

จากคำจำกัดความของการอบรมเลี้ยงดูที่ได้เสนอไว้ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั้งทางตรงอันได้แก่การบอกกล่าว ชี้แนวทางให้บุคคลอย่างเจตนา ส่วนทางอ้อมได้แก่ การที่ได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกตหรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น ซึ่งทั้ง 2 ลักษณะเป็นการสื่อความหมายทั้งทางอารมณ์และความรู้สึกให้แก่เด็ก โดยเด็กจะมีโอกาสได้เลียนแบบพฤติกรรมของ บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดู ผ่านจากการสังเกตโดยการอบรมเลี้ยงดูคือ การถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ของสังคม ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละครอบครัวตามความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติในเรื่องต่างๆ และพึงระลึกว่าการอบรมและการเลี้ยงดู จะต้องกระทำควบคู่กันไป เพราะการเลี้ยงดูให้มีความเจริญเติบโตทางร่างกายเพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ หากแต่ควรอบรมให้เด็กมีความเจริญทางด้านจิตใจ เพื่อให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม

3.1.2 รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูเป็นตัวแปรที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน (พีรวัชร เวียงคำ. 2543: 20) เพราะการอบรมเลี้ยงดูจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม เพื่อจุดมุ่งหมายให้ได้บรรลุผลตามขั้นตอนของพัฒนาการ ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ถึงพร้อมในลักษณะการดำเนินชีวิตภายในสังคม แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในเมื่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นสภาพแวดล้อมของครอบครัว และในแต่ละครอบครัวก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และรูปแบบ

ในการดำเนินชีวิต ซึ่งความแตกต่างดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงระดับชั้นทางสังคม ศาสนา เชื้อชาติ (Calhoun. 1997: 132) ดังนั้นวิธีการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวจึงแตกต่างกันออกไป โดยนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายรูปแบบ (รุจิระสุภรณ์ไพบูรณ์. 2531: 60-61; อ้างอิงจาก โสมรศมี จันทระประภา. 2515: 82-84) ได้กล่าวถึงลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่จะส่งผลให้เด็กมีลักษณะต่างๆ กันดังนี้

1. ประเภทที่เลี้ยงลูกให้เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่เด็ก หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กได้กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้เด็กปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และฝึกให้เด็กประพฤติตนดังเช่นผู้ใหญ่ทั้งที่ยังมีถึงวัยที่สมควร ดังนั้นพัฒนาการทางความคิดหรือพฤติกรรมตามธรรมชาติแห่งความเป็นเด็ก ซึ่งต้องมีพัฒนาการไปตามวัยจะไม่เกิดกับเด็กที่ถูกเลี้ยงดูในรูปแบบเช่นนี้ เพราะมีลักษณะเป็นผู้ใหญ่เกินวัยของตน ลักษณะที่จะปรากฏเมื่อเด็กเติบโตจะมี 2 รูปแบบ คือ

1.1 เด็กจะมีลักษณะที่เรียกว่า แก่แดด หรือ เจ้าระเบียบ ซึ่งจะทำให้เข้ากับเพื่อนในวัยเดียวกันได้ยาก เพราะเด็กจะเป็นผู้ที่มีลักษณะจู้จี้ เจ้าระเบียบ วางตนเป็นใหญ่และมักจะรำคาญเพื่อนๆ ที่คิดหรือทำตนแบบเด็ก หรือแม้กระทั่งเด็กจะรู้สึกรำคาญผู้ใหญ่บางคนที่ไม่มีความระบียบวินัย

1.2 เด็กจะมีลักษณะที่ดื้อรั้น เพราะเด็กจะแสดงพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามเมื่ออยู่ลับหลังผู้ที่ตนเกรงกลัว ทั้งนี้สาเหตุมาจากเมื่อเด็กถูกบังคับมากเกินไป จะละทิ้งพฤติกรรมที่ควรต้องปฏิบัติตาม

2. ประเภทที่เลี้ยงดูอย่างเทวดา หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูจะตามใจและเอาอกเอาใจเด็กทุกอย่าง มิได้มีการห้ามปรามเมื่อเด็กต้องการที่จะกระทำหรืออยากกระทำในสิ่งใด แม้บางครั้งความต้องการเช่นนั้นจะไม่เหมาะสมก็ตาม ดังนั้นลักษณะที่จะปรากฏเมื่อเด็กเติบโตขึ้นจะมีลักษณะเอาแต่ใจตนเองเป็นใหญ่ ยกตนข่มท่าน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน จึงเข้ากับผู้อื่นได้ยาก

3. ประเภทที่เลี้ยงดูอย่างผู้ร้าย หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูมีความเข้มงวดกวดขัน คอยจับผิดเด็กตลอดเวลาไม่ว่าจะกระทำอะไรก็จะผิดไปเสียหมด เด็กจึงป้องกันตนเองตลอดเวลา มักจะพบในครอบครัวที่แตกแยก หรือ บิดา มารดา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต แล้วเกิดกรณีมีคู่สมรสใหม่ลักษณะของเด็กที่เติบโตด้วยการเลี้ยงดูประเภทนี้จะพบว่า เป็นผู้ที่มีปมด้อย เจ้าคิดเจ้าแค้น มองผู้อื่นในแง่ร้าย เพราะไม่เชื่อว่าน้ำใจเป็นสิ่งที่มืออยู่จริง จึงหวาดระแวงความหวังดีจากผู้อื่น ขาดความศรัทธาในเพื่อนมนุษย์ ไม่ยอมรับผิดชอบ ขาดความภาคภูมิใจในตนเองและมีความอิจฉาริษยาผู้อื่น

4. ประเภทที่เลี้ยงดูอย่างเป็นของเล่น หมายถึง เลี้ยงดูด้วยความต้องการไว้ชมเชย ชอบให้แสดงออก เพื่อความภาคภูมิใจของตนเพื่อนำไปโอ้อวดกับผู้อื่น เด็กที่เติบโตจากการเลี้ยงดูในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นผู้ที่ชอบแสดงออก ในบางเวลาจะไม่เลือกกาลเทศะจนบางครั้งกลายเป็นผู้ที่จู้จี้จ้าน เรียกร้องความสนใจให้แก่ตนเองเสมอ จึงทำให้เสียบุคลิกภาพและกลายเป็นที่รำคาญหรือขบขันของเพื่อนๆ

5. ประเภทที่เลี้ยงดูอย่างเช่นสัตว์เลี้ยง มักพบว่าผู้ที่เลี้ยงดูเด็กจะมีลักษณะฉุนเฉียวเจ้าอารมณ์ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ เมื่อเกิดความพึงพอใจก็จะเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี แต่

หากเกิดการไม่พอใจในสิ่งใดก็จะละทิ้งหรือเกรี้ยวกราดกับเด็ก ดังนั้นลักษณะของเด็กที่ได้รับ การเลี้ยงดูด้วยวิธีการนี้ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อ ต้องตัดสินใจในเรื่องใดจะไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง มีความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจผู้อื่น

6. ประเภทที่เลี้ยงลูกอย่างเป็นคน หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กให้เติบโตตามพัฒนาการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เด็กจะถูกอบรมให้เป็นไปในแนวทางที่ถูก ที่ควร ดังนั้นเมื่อเด็กโตขึ้นจะพัฒนาด้านตนเองให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ ตามควรแก่ตน ความบกพร่อง หรือผิดปกติทางจิตใจจะเกิดขึ้นน้อยหรือไม่เกิดขึ้นเลยกับเด็กที่ถูกเลี้ยงดูตามแนวทาง เช่นนี้

ส่วนสมเกียรติ พรหมผุย (รุ่งทิวา กันหาทิพย์. 2543: 14-15; อ้างอิงจาก สมเกียรติ พรหมผุย. 2523: 11-12) ได้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้อย่างหลากหลายรูปแบบตาม ลักษณะท่าทีที่แสดงต่อเด็กดังนี้

1. ทำที่รักมากเกินไป (Over Affection) พร้อมจะเสียสละเพื่อลูกทุกอย่างจนเด็กไม่สามารถต่อสู้หรือตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะเด็กขาดความมั่นใจและความเป็นตัวของตัวเอง

2. ทำที่ปกป้องมากเกินไป (Over Protection) ปกป้องเด็กตลอดเวลา ลักษณะเช่นนี้ จะเห็นได้จากพฤติกรรมที่ให้ความสนใจกับความสะอาดของลูกตลอดเวลา ภูมิใจว่าตนเองดูแลรักษา ลูกให้ดีตลอดเวลา

3. ทำที่ติดตามใจอย่างไม่มีขอบเขต (Over Indulgence) เด็กไม่สามารถที่จะเรียนรู้ว่า สิ่งใดสมควรหรือไม่ เด็กจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ ตามแต่ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดา มารดา พึงจะมี แต่หากถึงจุดๆ หนึ่งซึ่ง บิดา มารดาไม่สามารถจะให้ได้สิ่งที่เด็กต้องการได้ นั่นก็ย่อมหมายถึงจะเกิด ปัญหาตามมาจากตัวเด็กเอง และเมื่อเด็กต้องออกไปอยู่ในสังคมก็จะประสบปัญหาในการปรับตัวให้ เข้ากับเพื่อนในวัยเดียวกัน ด้วยความที่เด็กเข้าใจว่าตนจะถูกตามใจแม้ไม่ได้อยู่กับครอบครัว ซึ่งเป็น ความหวังที่เด็กคาดว่าจะได้รับจากเพื่อนๆ แต่ในความเป็นจริงโอกาสเช่นนี้เป็นไปได้ยาก ดังนั้น การปรับตัวให้เข้ากับสังคมจึงเป็นปัญหาใหญ่กับเด็ก

4. ทำที่ที่เป็นกังวลต่อเด็กมากเกินไป (Over Anxiety) ในลักษณะเช่นนี้จะพบว่าเกิดใน มารดามากกว่าบิดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาที่ไม่มีความสุขในชีวิตสมรส หรือมีประสบการณ์ สูญเสียบุตร ดังนั้นจึงเกิดความวิตกกังวล กระสับกระส่ายอยู่เสมอต่อสุขภาพร่างกายของเด็ก

5. ทำที่ที่ไม่ยอมรับหรือไม่ต้องการเลี้ยงลูกคนนี้เลย (Rejection Attitude) บิดา มารดา หวังว่าหากมีบุตรอาจจะทำให้ชีวิตสมรสดีขึ้น แต่กลับตรงกันข้ามการมีบุตรยิ่งทำให้ชีวิตสมรส เลวร้ายลง ดังนั้นลูกจึงกลายเป็นที่ชิงชัง ถึงแม้ว่าจะแสดงออกซึ่งความเกลียดชังหรือไม่ยอมรับเด็ก หรือไม่ก็ตาม เด็กจะเติบโตโดยรู้สึกขาดความรัก เด็กจึงมีความกังวลอยู่ตลอดเวลา ต้องการถูก ปกป้องจากผู้อื่น และอยากแยกตัวออกจากเพื่อนฝูง เพราะอับอายที่ตนถูกปฏิเสธความรักจากบิดา มารดา ในกรณีที่เด็กถูกปฏิเสธจากบิดา มารดา อย่างเปิดเผยเด็กจะแสดงปฏิกิริยาตอบโต้บิดา มารดาอย่างก้าวร้าวรุนแรง

6. ทำที่เป็นคนเจ้าระเบียบ (Perfectionism) ทั้งนี้ทุกอย่างต้องเป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ที่เข้มงวด ตลอดเวลา เด็กจะทำอะไรก็จะไม่ถูกใจบิดา มารดาเลย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูในรูปแบบนี้

จะมีลักษณะรู้สึกผิดหวัง ขาดความสามารถ ไม่มีความมั่นใจในสิ่งที่ตนกระทำไปขาดความสนใจในชีวิต

7. ท่าที่ไม่ลงรอยกันระหว่างบิดา มารดา (Parental Incompatibility) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดู เด็กจะเกิดความสับสนไม่แน่ใจว่าตนจะเชื่อฟังใคร เด็กจะเติบโตขึ้นในบรรยากาศแห่งความขัดแย้ง ความรู้สึกโกรธเกลียด รักบิดา มารดาจะปะปนกัน และเด็กจะไม่มี ความแน่ใจในตนเอง โดยส่วนมากบิดา มารดาจะใช้เด็กเป็นศูนย์กลางในการที่จะกระทบกระทั่งเปรียบเปรยซึ่งกันและกัน จนในที่สุดเด็กจะไม่แน่ใจในตนเองว่าเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งของบิดา มารดาของตนหรือไม่

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์เมต้า ของคุชฎิ โยเหลา (2535: 15-16) สามารถแบ่งรูปและให้รายละเอียดของ การอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็กให้การชื่นชม ใกล้ชิด สนับสนุนและให้ความสนใจแก่เด็ก

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็กจะให้คำอธิบายหรือเหตุผลประกอบการสนับสนุนหรือห้ามปรามเด็ก ในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างมีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อีกทั้งมีการให้รางวัลหรือลงโทษที่เหมาะสม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่ใช้เหตุผล หมายถึง รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็กจะไม่ใช้เหตุผลหรือคำอธิบายใดๆ แก่เด็ก ในการที่สนับสนุนหรือห้ามปรามเด็กในเรื่องต่างๆ อีกทั้งขาดความเหมาะสมในการให้รางวัลหรือลงโทษแก่เด็ก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูเด็ก ใช้วิธีการลงโทษด้วยการเชียน ทุบตี ให้ได้รับความเจ็บปวดน้อยกว่าการลงโทษทางจิตด้วยการดูต่ำว่ากล่าว หรือแสดงอาการไม่พอใจเด็กด้วยการทำเฉยเมย งดแสดง ความสนใจแก่เด็ก หรือตัดสิทธิบางอย่างที่เด็กเคยได้รับ

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูไม่ปล่อยให้เด็กมีอิสระโดยจะคอยออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตามและควบคุมพฤติกรรมของเด็ก

6. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็ก ซึ่งส่งผลให้เด็กรู้สึกถึงความยุติธรรมที่ได้รับจากบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูตนและบุคคลเหล่านี้จะให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับนับถือในความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือในโอกาสอันสมควร

7. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมบิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็ก โดยที่เด็กจะรู้สึกว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่ ให้การสนับสนุนหรือให้คำแนะนำเท่าที่ควรจะเป็น เด็กจึงมักจะได้อิสระที่จะทำอะไรตามแต่ใจตนเอง และรู้สึกว่าบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูตนไม่ให้ความอบอุ่นแก่ตนเท่าที่ควร

8. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หมายถึง พฤติกรรมบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูปฏิบัติต่อเด็ก จนกระทั่งเด็กรู้สึกว่าเขาเองไม่ได้รับอิสระอย่างที่ควรจะได้รับ และต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูกำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัด เด็กจะถูกควบคุมไม่ได้รับความสะดวกในการกระทำสิ่งใดๆ ตามที่ตนต้องการ

9. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง การรับรู้ที่เด็กมีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ในลักษณะที่เป็นผู้แนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือ ยินดีจะอยู่กับบุตรปกป้องคุ้มครองและทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง

10. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ หมายถึง การที่เด็กรับรู้ถึงพฤติกรรมของบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ในลักษณะที่มีการลงโทษทางร่างกาย เช่น การตี หรือการลงโทษทางจิตใจ เช่น การไม่พิจารณาถึงความต้องการของเด็ก การตัดสิทธิที่เด็กเคยได้รับ

11. การอบรมเลี้ยงดูแบบเรียกร้องเอาจากเด็ก หมายถึง การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ในลักษณะที่เป็นการควบคุมและเรียกร้องเอาจากเด็ก เช่น ในด้านความสำเร็จ บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูมักจะแสดงอาการไม่พอใจหากบุตรของตนไม่สามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้

จากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ดุษฎี โยเหลา ได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ เพื่อความสะดวกในการวิจัยคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูแสดงพฤติกรรมต่อเด็ก โดยการให้ความรัก มีเหตุผล สนับสนุน ยอมรับความสามารถของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น มีความสม่ำเสมอ และมีความเหมาะสมในการให้รางวัลหรือลงโทษแก่เด็ก โดยในการสังเคราะห์งานวิจัย ดุษฎี โยเหลา ได้จัดให้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลแบบรักสนับสนุนแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย และแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูทางบวก

2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง การที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูแสดงพฤติกรรมต่อเด็ก โดยการออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติที่มีต่อเด็กในลักษณะที่ปล่อยให้เด็กทำอะไรตามแต่ใจชอบ การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะนี้ เด็กจะได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร โดยในการสังเคราะห์งานวิจัยนี้ ดุษฎี โยเหลา ได้จัดให้การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน แบบควบคุม แบบเรียกร้องเอาจากเด็ก แบบไม่ใช้เหตุผล และแบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูทางลบ จากแนวคิดของทั้ง 3 ท่านดังที่ได้นำเสนอข้างต้น ทำให้ได้รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่ชัดเจน และกระชับได้ใจความลงตัวอย่างยิ่งกับแนวความคิดของ วราภรณ์ รักวิจัย (2529: 9-14) ที่ได้ทำให้รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูแคลง แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งแนวความคิดพื้นฐานร่วมกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 รูปแบบดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ความอบอุ่น แบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบนี้ จะใช้คำ 3 บท อันได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น และความห่วงหาอาทร แต่หาจะเพียงพอหรือไม่ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่การอบรมเลี้ยงดูที่ดีจะต้องมิใช่ให้แต่ความรักเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องถือว่าเด็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของครอบครัว ผู้ที่เลี้ยงดูต้องให้ในสิ่งที่เด็กมีความต้องการอย่าง

แท้จริง โดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมของเด็ก เพื่อที่จะได้จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมตรงกับพัฒนาการเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว เด็กก็就不用ถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ หรือไม่มีความสามารถที่จะกระทำได้ ผู้ที่เลี้ยงดูจะเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็กด้วยการให้อิสระแก่เด็กในการทำกิจกรรมใดๆ โดยเป็นเพียงผู้ที่ช่วยเหลือแนะแนวทางในโอกาสที่สมควรพร้อมทั้งผู้ที่เลี้ยงดูต้องยอมรับการตัดสินใจของเด็ก เพราะถือว่าเป็นความสามารถ และสิทธิของเด็กที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็ก โดยผู้ที่เลี้ยงดูจะเพียงให้กำลังใจ คำปรึกษา และความมั่นคงปลอดภัยให้แก่เด็ก อีกทั้งแนะแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เด็กเกิดทักษะในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมีลักษณะที่เปิดเผย เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ อารมณ์ร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี มีความกล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ สามารถช่วยเหลือตนเองและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดีสามารถให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ เข้าใจตนเอง และ รู้สึกถึงคุณค่าของตน เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาจากเด็ก การอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบนี้ ผู้ที่เลี้ยงดูจะเรียกร้องในสิ่งที่ตนต้องการจากเด็ก โดยจะเคี่ยวเข็ญให้เด็กมีหน้าที่ทำตามจุดประสงค์หรือความต้องการที่ผู้เลี้ยงได้กำหนดไว้ แม้ว่าการกระทำเช่นนั้นเด็กจะไม่พึงพอใจก็ตาม ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาจากเด็ก จะทำให้เด็กมีลักษณะที่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกได้ลำบาก เด็กเป็นคนเจ้าอารมณ์ ขาดความมั่นใจในตนเอง เด็กบางคนจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะไม่สามารถค้นพบความสามารถของตนเอง ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความสามารถที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นผู้ที่ว่านอนสอนง่ายเชื่อฟังผู้ใหญ่ทุกอย่างจึงมักจะพึ่งพา ผู้ใหญ่ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดู เด็กจะไม่มีควมใส่ใจในการอบรมหรือสั่งสอนเด็ก จึงปล่อยให้เด็กทำสิ่งใดก็ได้ตามใจของเด็กเอง ขาดการชี้แนะแนวทางที่ถูกที่ควรให้แก่ลูก แม้แต่ความเป็นอยู่พื้นฐานของเด็กทั้งการกิน การอยู่ หรือการดูแลเอาใจใส่ยามเจ็บป่วย มักจะให้ความรักอย่างลำเอียง เมื่อต้องมีการลงโทษก็จะรุนแรงเกินสมควร การอบรมเลี้ยงดูประเภทนี้จะมีลักษณะตามมีตามเกิด ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสาเหตุทางเศรษฐกิจทางครอบครัว หรือไม่มีเจตนาให้กำเนิดบุตรหรืออาจเป็นครอบครัวที่แตกแยก ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เด็กจะมีลักษณะนิสัยก้าวร้าวรุนแรงชอบการทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่น ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ในบางครั้งเด็กอาจเกลียดชังบิดา มารดา ของตนเอง เด็กจะมีอาการเชื่องซึม ไม่สามารถปรับตัวได้ มีความตึงเครียดทางอารมณ์กระวนกระวายใจเสมอ ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่มีเหตุผล มักเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น เพราะขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต ผู้ที่เป็นยูวอาชญากรจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบนี้

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะเช่นนี้ บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูจะปกป้องเด็กจากความลำบากหรืออันตรายจนมากเกินไปโดยการช่วยเหลือ ดังกล่าวนี้อาจส่งผลให้เด็กไม่รู้จักรูปแบบที่จะช่วยเหลือตนเอง ไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หรือเรียกได้ว่าเป็นการถนอมไขว่ในหิน บิดา มารดาจะคอยช่วยเหลือเด็กในทุกฝั้วอย่างไม่ให้คลาดสายตา ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป เด็กจะมีลักษณะเอาแต่ใจตนเองเป็นหลัก ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มักพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ เด็กไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก เด็กมีแนวโน้มสุขภาพจิตเสีย และมีอาการทางประสาท

แม้ว่านักวิชาการหลายท่านจะแบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู ไว้อย่างหลากหลาย แต่หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า รูปแบบที่แตกต่างกันนั้น โดยความเป็นจริงแล้วเกิดจากการผสมผสานวิธีการอบรมเลี้ยงดู 2 มิติ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักและอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม โดยสามารถพิจารณาจากปริมาณน้อยไปจนถึงมากได้ในแต่ละมิติดังนี้ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเผด็จการ หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อยควบคุมน้อย (จันทร์พร กลิ่นหอมดี. 2540: 11) การอบรมเลี้ยงดูใน 3 รูปแบบนี้ สอดคล้องกับการจำแนกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของโรเจอร์ (วัชรินทร์ ประคองศรี. 2530: 23-26 และ พรสุดา ดิษยวรรณะ. 2534: 23) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ทำให้เด็กรู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมไม่มีการปล่อยตามใจจนเกินไป หรือไม่เข้มงวดจนเกินไป บิดา มารดา หรือผู้ที่เลี้ยงดูมีความอดทน ยอมรับนับถือในความสามารถ และเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นให้ความร่วมมือแก่เด็กตามโอกาสอันสมควร

2. แบบเข้มงวดกดขี่ (Authoritarian Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองถูกปฏิเสธไม่ให้ทำตามใจปรารถนาหรือคอยควบคุม ไม่ให้รับความสะดวกในการกระทำสิ่งที่ตนต้องการ หรือไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควรเด็กจะรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำแต่สิ่งที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูต้องการและถูกคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

3. แบบปล่อยปละละเลย หรือทอดทิ้ง (Rejection Rearing) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดู ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองถูกเกลียดชัง หรือปล่อยให้ทำอะไรๆ ตามต้องการ โดยไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้คำแนะนำจากบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูเท่าที่ควร

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะยึดแนวทางในการแบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของโรเจอร์ทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเพียง 1 รูปแบบคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

3.1.3 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะไม่เพียงพอแค่การรับถ่ายทอดทางพันธุกรรม หากแต่ต้องมีองค์ประกอบอีกประการหนึ่งคือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) (สุพัตรา สุภาพ. 2534: 8) หรือในทางจิตวิทยาเรียกว่า การอบรมเลี้ยงดู (ทัดดาว ลิ้มพะสุต. 2543: 8) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่ปรากฏแต่เฉพาะสังคมมนุษย์เท่านั้น ทั้งนี้ด้วยมนุษย์มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย และประสิทธิภาพของสมอง ดังนั้นมนุษย์จึงมีความสามารถในการเรียนรู้ได้มากกว่าสัตว์สกุลอื่น ด้วยคุณลักษณะของความเฉลียวฉลาด อันเป็นคุณสมบัติทางชีวภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มนุษย์จึงสามารถเรียนรู้และจดจำได้มากขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป ทั้งนี้ด้วยมนุษย์มีการประดิษฐ์ภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสารและเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออบรมสั่งสอนระหว่างกัน ในขณะที่สัตว์จะใช้สัญชาตญาณในการดำรงชีวิต แต่มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการกำหนดบทบาท หน้าที่ของตนจากความคาดหวังของสังคมมากกว่าการใช้สัญชาตญาณส่วนบุคคล (ปพาณี จิตวิวัฒนา. 2542: 7-8) มิฉะนั้นแล้วมนุษย์ก็จะมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่นนั้นย่อมส่งผลให้ไม่สามารถเข้ากับสังคมของมนุษย์ได้ (จำนง อติพัฒนสิทธิ์. 2540: 43) ดังเช่นข้อเขียนของ คิงส์ลีย์ เดวิด ที่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเด็กชาวอเมริกันหญิงและชาย ชื่อ แอนนา (Anna) และอิสเบลล์ (Isbelle) ซึ่งถูกทอดทิ้งไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบิดา มารดา จึงเป็นเหตุให้เด็กทั้งสองคน ไม่มีความสามารถในการสื่อสารทางวาจา และปราศจากอากัปกริยาดังเช่นมนุษย์ทั่วไป ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าหากมนุษย์ขาดการติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน ก็ย่อมจะไม่สามารถสร้างลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ (Human Characteristics) ขึ้นมาได้ (ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ. 2543: 72-73; อ้างอิงจาก คิงส์ลีย์ เดวิด. 1940) จากกรณีดังกล่าวมาสามารถกล่าวอ้างได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ในสกุลอื่นๆ อย่างสิ้นเชิง เพราะมนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานกว่าจะสามารถพึ่งพา และช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นในทุกวัฒนธรรมครอบครัวจะมีหน้าที่พื้นฐานคือ การปกป้องและอบรมเลี้ยงดูเด็ก (Schaefer.1998: 383) แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า การอบรมเลี้ยงดูจะบ่งบอกถึงแต่นัยทางกายภาพเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังขยายความถึงการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในด้านของตำแหน่งทางสังคมของตน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านชนชั้น ศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ (Macionnis. 1998: 65) ดังนั้นรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูก็มีแนวโน้มที่จะแตกต่างกันออกไปในระหว่างครอบครัวซึ่งมีชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน (Appelbaum. 1998: 112) ทั้งนี้เมื่อการอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันจะส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล (วราภรณ์ รักวิจัย. 2529: 7-8) ดังที่นักจิตวิทยาพัฒนาการเชื่อว่าประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับจากการเลี้ยงดูจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก ดังนั้น บิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูจึงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังบุคลิกภาพให้แก่เด็กและอบรมให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมตามโอกาส (อมราวดี ณ อุบล. 2544: 61) ทั้งนี้ปริศนา คำชื่น (2540: 15) ได้สรุปความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่าจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กโดยตรงไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม รวมถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป

ตามแต่ละสังคม เช่น สังคมชาวตะวันตก ออกจะเน้นย้ำให้เด็กใช้ความละเอียดอ่อนใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น (Kammeyer. 1992: 130-131) นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูยังส่งผลกระทบต่อการบรรลุตามขั้นพัฒนาการ ดังนั้นผลจากการอบรมเลี้ยงดูบิดา มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูที่เหมาะสมย่อมจะส่งผลให้เด็กเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.1.4 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

เฟา (Faw. 1989: 384-387) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความอบอุ่น และให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับเด็ก

ชูศรี หลักเพชร (2517: 6) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยว่า หมายถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียน รู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล รู้จักยอมรับนับถือความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจณปัจจนิก (2520: 5) ได้กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ซึ่งคือแบบประชาธิปไตยว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แจกแจงเหตุผลต่างๆ แก่เด็กในการสนับสนุนให้เด็กกระทำ หรือห้ามปรามมิให้เด็กกระทำสิ่งใด

อรุดา สดุมิ (2523: 6) ได้ให้ความหมายของ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยว่า หมายถึง วิธีการเลี้ยงดูบุตร หรือเด็กในปกครอง แสดงพฤติกรรมต่อเด็กในลักษณะที่แสดงความรักใคร่ห่วงใยให้ความสนทนสนม ความรู้สึกอบอุ่นแก่เด็ก ส่งเสริมความสามารถของเด็ก ยินดีรับฟังเหตุผล และให้คำแนะนำอธิบายในเรื่องการเรียนและเรื่องอื่นๆ สอนให้เด็กรักษากฎเกณฑ์ และใช้เหตุผลได้ เติบโตรับผิดชอบในเรื่องส่วนตัว และมีอิสระตามความเหมาะสม

ประณต นันทิยะกุล (2539: 21) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธแบบประชาธิปไตยว่าพ่อแม่มักจะใช้วิธีการสอนลูกให้มีเหตุผล ถ้าทำอะไรผิดก็จะชี้แจงให้ฟังว่าผิดเพราะอะไรที่ต้องลงโทษเมื่อกระทำผิดเพราะอะไร มีการพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอยู่เสมอเมื่อตกลงทำกิจการใดร่วมกันแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็ต้องปฏิบัติตามกติกาที่ตกลงกันไว้

อัญชลี หนักแน่น (ศิริพันธ์ วรรณกิจ. 2545: 68; อ้างอิงจาก อัญชลี หนักแน่น 2537: 10) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยว่าหมายถึง วิธีการปฏิบัติของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยการไม่ตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมบางอย่างส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง และให้ความร่วมมือกับเด็กตามโอกาสเหมาะสม

ทัศนาก ทอภักดี (2539: 6-7) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เหตุผลหรือแบบประชาธิปไตยว่า หมายถึง การที่บิดามารดาได้อธิบายเหตุผลให้แก่บุตรในขณะที่มี

การส่งเสริม หรือขัดขวางการกระทำของบุตร หรือลงโทษ นอกจากนี้บิดามารดาที่ใช้วิธีการนี้ยังให้รางวัล และลงโทษบุตรอย่างเหมาะสมกับการกระทำของบุตรมากกว่าที่จะปฏิบัติต่อบุตรตามอารมณ์ของตนเอง

ศิริพันธ์ วรรัตนกิจ (2545: 68) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยว่าหมายถึงการที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองปฏิบัติกับลูกให้มีความรู้สึกว่าเขาได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ได้รับความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ได้รับการยอมรับ ความสามารถและความคิดเห็น และได้รับความร่วมมือในการทำสิ่งต่างๆ ในโอกาสที่เหมาะสมด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความยุติธรรม เอาใจใส่ รับฟังความคิดเห็นของลูกด้วยเหตุผลและเหมาะสม ตลอดทั้งอบรมบ่มนิสัยบุตรให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การให้การอบรมเลี้ยงดูต่อลูกโดยใช้เหตุผล พ่อแม่ให้ความอบอุ่นแก่ลูกและมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ ของครอบครัว

3.1.5 ผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

การที่พ่อแม่ ผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบที่ให้บุตรได้ร่วมตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวร่วมกับพ่อแม่ มีโอกาสได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และได้รับผิตชอบให้ดูแลตัดสินใจเกี่ยวกับ ตนเองและกิจการต่างๆ ของครอบครัว ซึ่งเป็นการฝึกตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่ และเป็นการฝึกนิสัยให้รู้จักคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักพึ่งตนเอง (ศิริพันธ์ วรรัตนกิจ. 2545: 68; อ้างอิงจาก มัญชลี บุณนาค. 2513: 20) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กฤตรินทร์ นิ่มทองคำ (2542: 65) ที่กล่าวว่า นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีบรรยากาศประกอบไปด้วยความรัก ความอบอุ่น บิดามารดา หรือผู้ปกครองให้คำแนะนำอย่างมีเหตุผล จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีที่เหมาะสม เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ในสภาพสังคมใหม่ คือนักเรียนสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตในสถานศึกษาได้อย่างมีความสุข นักเรียนก็จะมีผิตชอบ เชื่อสตัย เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม อีกทั้งยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ ประณต นันทียกุล (2539: 21) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยในครอบครัวซึ่งทำให้อลูมีความรับผิตชอบสูง มีเหตุมีผล เคารพยกย่องความคิดของผู้อื่น สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี รู้จักประนีประนอม ยอมรับในผิตเสียงข้างมาก และกล้าทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความรับผิตชอบส่วนรวมด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของเฮอร์ลอค (Hurlock. 1984: 261) ที่ว่าพ่อแม่ที่ยอมรับเด็กคือให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้าน และ เห็นความสำคัญของเด็ก ผลที่ตามมาคือทำให้เด็กเป็นคนที่ทำให้ความร่วมมือ เป็นมิตร เชื่อสตัย มีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง มีความรับผิตชอบต่อตนเอง มองตนเองได้อย่างตรงความเป็นจริงเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจ มีความตรงไปตรงมา ไว้วางใจได้ และระมัดระวังทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเท่าๆ กับของตนเองซึ่งคือมีความรับผิตชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของสตรอทเธอร์ แจ็คและเพจ (Breckenridge. 1955: 80; citing Strother; Jack; & Page. 1955) ที่พบว่าการได้รับการยอมรับจากครอบครัวได้แก่ พ่อแม่

ผู้ปกครอง จะเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดพัฒนาความคิดในเรื่องการนับถือตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมี ความสามารถในการควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ และสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และได้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ เลวิน ลิปปิท และไวท์ (ศิรินันท์ วรรัตนกิจ. 2545: 69; อ้างอิงจาก ก่อ สวัสดิพานิช; นาฏเจลิยว สุมาวงศ์; และ เชื้อ สาริมาณ. 2512: 178 -181; อ้างอิงจาก Lein; Lippit; & White.n.d) ที่พบว่ากรอบรบบเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ รู้จักให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ

นอกจากนี้การได้รับการอบรมจากครูที่เป็นแบบประชาธิปไตย จะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นผู้นำที่ดี รับบทบาทเป็นผู้นำและผู้ตาม ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และมีความรับผิดชอบ

จากที่ได้กล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือให้ความรักความอบอุ่น ให้ลูกได้รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง พ่อแม่เพียงแต่คอยดูแลอยู่ห่างๆ เมื่อลูกมีปัญหาพ่อแม่จะคอยให้คำแนะนำ อีกทั้งยังฝึกให้เด็กรู้จักใช้เหตุผลในการทำสิ่งต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือให้ความอบอุ่น ให้ลูกได้รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง พ่อแม่เพียงแต่คอยดูแลอยู่ห่างๆ เมื่อลูกมีปัญหา พ่อแม่คอยให้คำแนะนำ อีกทั้งยังฝึกให้ลูกรู้จักใช้เหตุผลในการทำสิ่งต่างๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยในการให้ลูกได้รับความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และต่อส่วนรวมด้วย

3.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

3.2.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม พบว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่าทักษะทางสังคม ไว้ดังนี้คือ

สุขุมาล เกษมสุข (2535: 5-10) กล่าวถึงทักษะทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการรู้จักรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคม และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2540: 12) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิดความรู้สึกของตนเองตามสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

วิลาศลักษณ์ ชวัลลี (2542: 40) ได้ให้ความหมายของการมีทักษะทางสังคมไว้ว่า คือ ความสามารถจัดการกับอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นได้ สามารถใช้ทักษะเหล่านี้ในการชักจูงและเป็นผู้ดำเนินการประนีประนอม และยุติข้อโต้แย้งเพื่อการร่วมมือกันและการทำงานเป็นทีมได้

จาโรลิเมค (ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. 2536: 18; อ้างอิงจาก Jarolimek. 1967: 7) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการ คือ

1. การอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับ การนับถือในสิ่งที่ถูกต้องของคนอื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไว้
2. การรู้จักควบคุมตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง
3. การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ด้วยตนเอง

จอห์นสัน (สนใจ ลักษณะ. 2529: 15; อ้างอิงจาก Johnson. 1980) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง ความสามารถในการสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การรู้จักทำงานร่วมกัน และการยอมรับนับถือกัน เป็นรากฐานของการสร้างบุคลิกภาพให้เกิดความมุ่งมั่นในการปรับตัวได้ทุกโอกาส และมีความสำเร็จสูงทั้งในปัจจุบันและการทำงานในอนาคต

จากความหมายของทักษะทางสังคมดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกัน สามารถจัดการกับสภาพอารมณ์ในลักษณะต่างๆ เพื่อการปรับตัวได้เป็นอย่างดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้า สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ความสามารถในการสื่อสารกับผู้อื่น การแสดงออกทั้งทางด้านถ้อยคำ และท่าทางที่เหมาะสมด้วยการรู้จักบทบาทของผู้นำ และบทบาทของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มหรือสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และการฝึกฝนจากประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง ซึ่งความสามารถเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่นในสังคมอีกด้วย

3.2.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

วีณา วัชรวิชัย (2539: 165) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมที่จะมีผลโดยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มาก เพราะเหตุว่าจะมีผลต่อการที่คนๆ หนึ่งติดต่อกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะทำให้มนุษย์มีความสุข ความมั่นคง เพราะถ้าชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไม่มีสุขแล้ว ชีวิตก็คงเต็มไปด้วยความขมขื่น ความอ้างว้างโดดเดี่ยว และความไม่เข้าใจ

สุขุมล เกษมสุข (2535: 10-11) กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมเล็กๆ ในครอบครัวขยายออกไปเป็นสังคมห้องเรียน สังคมโรงเรียน สังคมในอาชีพการงาน จนถึงสังคมชุมชน ประเทศ และโลก ทุกกลุ่มสังคม

ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกันซึ่งต้องอาศัยทักษะทางสังคม ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญทั้งทางด้านส่วนบุคคล และทางด้านสังคม

ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใด ทักษะสังคมยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น บุคคลต้องมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถสื่อความหมาย ความเข้าใจกันสามารถทำงานร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาโดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ในทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง

ความสำคัญทางด้านสังคม สังคมใดที่มีสมาชิกเป็นผู้ที่มีทักษะทางสังคมมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสันติวิธี สมาชิกรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญ มั่นคง สังคมใดที่มีลักษณะตรงกันข้ามสมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหา ไม่สงบสุขและมีแต่ความเสื่อม

จอยส์ (Joyce, 1972) ได้ให้ความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ในเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา 2 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. ความสำคัญด้านสังคม เป็นการมุ่งเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม เช่น รู้จักพัฒนาสังคมที่ตนอาศัยอยู่ให้ดีขึ้น ในการศึกษาด้านนี้จะต้องเน้นหนักในเรื่องของการฝึกฝนทักษะส่วนบุคคลไม่เฉพาะเตรียมรับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีให้แก่อนาคตด้วย

2. ความสำคัญด้านส่วนบุคคล เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเข้าใจชีวิต สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวผู้เรียนได้

จากความสำคัญของทักษะทางสังคม พอสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาทั้งบุคคลและสังคม เพราะถ้าบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมมีทักษะที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขแล้วสังคมก็ย่อมสงบสุขและพัฒนาเจริญงอกงามต่อไปได้อย่างมั่นคง

3.2.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคล ซึ่งควรจะได้รับฝึกฝนและปลูกฝังเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีสงบสุข และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ซึ่งได้มีผู้แยกองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้แตกต่างกันดังนี้

ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์ (2536: 20) ได้แยกองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

1. การเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม
3. การแสดงออกและการแก้ปัญหาในกลุ่ม
4. การมีมารยาทในสังคม

5. การแสดงความรับผิดชอบ

6. การช่วยเหลือผู้อื่น

จาโรลิเมค (ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. 2536: 20; อ้างอิงจาก Jorolimek. 1977)

ได้แยกทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

1. ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ
2. ทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
3. ทักษะในการยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น
4. ทักษะในการควบคุมตนเอง
5. ทักษะในการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
6. ทักษะในการรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น
7. ทักษะในการวางแผน
8. ทักษะในการเป็นผู้นำ
9. ทักษะในการแสดงความคิดเห็นในการอภิปราย
10. ทักษะในการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

โกลแมน (Goleman. 1998: 32-34) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคมประกอบด้วย

1. การมีอิทธิพลเพื่อใช้ในการชักจูง โน้มน้าวใจผู้อื่น (Influence)
2. การมีทักษะการสื่อสาร เปิดใจกว้างฟังทุกเรื่องราว และสื่อสารโต้ตอบด้วย

ความชัดเจนไม่กำกวม (Communication)

3. การมีความเป็นผู้นำ สามารถยับยั้งและชักนำคนและกลุ่มคนได้ (Leadership)
4. สามารถเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงหรือพลิกแพลง สิ่งต่างๆ ได้ (Change Catalyst)
5. สามารถประสานรอยร้าว แก้ไขความไม่ลงรอยกัน (Conflict Management)
6. สามารถสร้างสัมพันธภาพให้แน่นแฟ้น (Building Bonds)
7. ช่วยเหลือและร่วมมือโดยทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีจุดหมายเดียวกัน (Collaboration and Cooperation)

8. การมีความสามารถในการดึงความสามารถของผู้ร่วมงาน สร้างสรรค์พลังกลุ่มเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ (Team Capabilities)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคมที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันกล่าวได้ว่า ทักษะทางสังคมเกิดจากความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นเพื่อความราบรื่นในการใช้ชีวิตร่วมกัน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกัน รวมทั้งการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในสังคมให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้นๆ

3.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

3.3.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ซูตริ เอ็มละออง. (เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. 2547: 22; อ้างอิงจาก ซูตริ เอ็มละออง. 2525: 23) แบ่งพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียนเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออก เพื่อสื่อความหมายระหว่างกันโดยการพูด

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา (Non - Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทาง เช่น การเขียน การพยักหน้า หรือสั่นศีรษะ เป็นต้น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมของครูทั้งพฤติกรรมทางวาจาและพฤติกรรมไม่ใช่วาจา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนการสอนและเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งสิ้น

แฟลนเอดร์ส (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2527: 12 ; อ้างอิงจาก Flanders. 1970) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็กเพราะเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน มีผลงานวิจัยมากมายที่ค้นพบว่า พฤติกรรมทางวาจา และท่าทางที่ครูแสดงออก มีแนวโน้มกระตุ้นเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนมีปฏิกิริยาตอบสนองได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ครูที่รู้จักพูดกระตุ้นใช้คำถาม แนะนำแนวทางให้คำชมเชย จะได้พฤติกรรมตอบสนองของนักเรียนในเชิงบวก คือ นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากและเป็นการแสดงออกอย่างเป็นอิสระ มีใช้ถูกบังคับ ตรงกันข้ามหากครูพูดบรรยายและควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนมากกว่า พูดกระตุ้นเร้าความสนใจ นักเรียนจะพูดเพื่อตอบสนองเฉพาะการพูดของครูมิได้เป็นการแสดงออก เพื่อเป็นการแสดงความคิดเห็นของตนเองซึ่งเป็นเครื่องแสดงความก้าวหน้าในระดับสติปัญญาและการเรียนรู้ของเด็ก

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (อรรถพล ระวีโรจน์. 2547: 60; อ้างอิงจาก วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2537: 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเป็นครูว่าโดยทั่วไปแล้วครูจะมีความคาดหวังใบบทบาทหน้าที่และลักษณะส่วนบุคคลว่าต้องเป็นคนที่ดี ต้องมีความเป็นครู แต่สิ่งพิเศษที่นอกเหนือจากนี้ก็คือ การมีความเมตตา มีความพอใจที่จะพัฒนาคนและมีความสมถะ ซึ่งจิตใจที่ให้อภัยที่อยากพัฒนา อยากแก้ไขสังคม อยากทำให้คนอื่นก้าวหน้ามีความสำเร็จในชีวิตและรักชีวิตที่เรียบง่าย มัธยัสถ์ ไม่หวังร้ายรวย และมีความภูมิใจอย่างสุขสันต์ต่ออุดมการณ์ของความเป็นครู สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมความผูกพันและความมั่นคงทางจิตใจให้กับเด็กโดยผ่านความคุ้นเคยกันจากการเรียนการสอนที่มีกันมาอย่างต่อเนื่อง

พรชูลี อาชาวบำรุง (เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. 2547: 23; อ้างอิงจาก พรชูลี อาชาวบำรุง. 2525: 232) ได้กล่าวว่า สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่ดีนั้น ต้องมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ

ประติพันธ์ อปรมัย (เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. 2547: 23; อ้างอิงจาก ประติพันธ์ อปรมัย 2527: 33) ได้กล่าวถึง ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน คือปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนอาจเกิดได้ทั้งระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเอง ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนไปด้วยดี เช่น ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม ตอบคำถาม และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนให้มาก บรรยากาศในชั้นเรียนก็就会有ความน่าสนใจ จะเห็นได้ว่านักเรียนมีความรู้สึกต่อครูแตกต่างกันไปตามบุคลิกหรือพฤติกรรมของครู และการที่เขามีความรู้สึกต่อครูแตกต่างกัน ก็ทำให้เขามีปฏิสัมพันธ์กับครูแตกต่างกันไปด้วย

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู โดยครูมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พูดคุยซักถาม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในการเรียน

3.3.2 ความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ประหยัด ทองมาก (2535: 8) กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนว่า ครูมีความสำคัญที่สุด เมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียน ครูจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดรองไปจาก พ่อแม่และได้ศึกษาความเจริญเติบโตของเด็กอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับธรรมชาติ จิตใจและความต้องการของเด็ก ครูจึงมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ จิตใจและความประพฤติของเด็ก มีผู้กล่าวว่า ครูเป็นพ่อแม่คนที่สองของเด็กกล่าวคือ ครูมิใช่เพียงแต่ให้ความรู้ในห้องเรียนอย่างเดียว แต่เป็นผู้อบรมกล่อมเกลานิสสัยใจคอและความประพฤติของเด็ก ดังนั้นการที่เด็กจะมีความสุขและเรียนหนังสือได้ดีนั้น จึงอยู่ที่วิธีทาง ที่ครูจะปฏิบัติต่อเด็ก ช่วยเหลือเด็กในด้านการเรียน การแสดงความรักอบรมต่อเด็ก การช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดี และการเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางจิตใจให้แก่เด็ก

ธเนศ ขำเกิด (2535: 7) กล่าวถึง ความผูกพันและเป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียนว่า ครูควรแสดงพฤติกรรมทั้งในด้านคำพูด กิริยา ท่าทาง สีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความรักความเมตตาอย่างจริงใจ และมีเหตุผลด้วยความสม่ำเสมอ นักเรียนจะรู้และเข้าใจดีกว่า ครูของเขามีความรักและความจริงใจต่อเขาเพียงใด สิ่งเหล่านี้เป็นแม่แบบของนักเรียน และมีผลทางด้านจิตใจต่อการแสดงความรักความศรัทธาในครูของเขาด้วยความจริงใจ หากครูสามารถมองหัวใจของนักเรียนได้แล้ว ความรู้สึกที่ดีต่อกันจะสร้างสรรค์บรรยากาศในการเรียนการสอนที่สดชื่น มีความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร และให้อภัย ต่อกัน

ประทีป แสงเปี่ยมสุข (2543: 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนว่า ความสำเร็จในการสอน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพที่ดีของครูกับนักเรียน ภายใต้บรรยากาศ ปราศจากการข่มขู่ เด็กนักเรียนต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนเด็กจึงมีชีวิตผูกพันอยู่กับครู การแสดงออก นิสสัยใจคอ และทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูปฏิบัติต่อนักเรียน ย่อมมีประสิทธิผลต่อผลการเรียนและสภาพจิตใจของเด็ก

พรเพ็ญ สุวรรณเดชา (2542: 15) กล่าวว่า ถ้ามีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในทางที่ดีแล้ว จะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตาม

จุดมุ่งหมาย ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่ถูกต้อง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน จึงเป็นแนวทางในการจัดสภาพการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับสภาพการศึกษาในปัจจุบันมากที่สุด

นารี โนกิระ (2536: 9) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนถือว่าสำคัญที่สุด นอกจากด้านการเรียนการสอน และการให้การอบรมแก่นักเรียนแล้ว ครูยังต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ส่งเสริมให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ มีความเมตตากรุณา มีเหตุผล มีบุคลิกภาพดี ให้ความรัก ความอบอุ่น เพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดี และเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางจิตใจให้แก่เด็ก

พรรณี ชูจิต เจนจิต (2538: 253) ได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียนว่าครูมีหน้าที่สร้างบรรยากาศที่ดี ขึ้นในชั้นเรียน บรรยากาศในชั้นเรียนควรมีลักษณะผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นสถานที่ปลอดภัยสำหรับเขา พยายามมองสถานการณ์ต่างๆ ตามที่เด็ก มองอย่างเห็นว่าการกลัว ความวิตกกังวลของเด็กเป็นเรื่องไร้สาระการสอนจึงไม่ควรบังคับให้เด็ก ต้องทำ แต่ควรให้มีบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ปลอดภัย ซึ่งจะทำให้เด็กตั้งใจเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยครูให้ความรักความเอาใจใส่ต่อนักเรียน ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน และให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียน มีปัญหา ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อครู ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียน และมีความรับผิดชอบด้านการเรียน

3.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

3.4.1 ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

สมพร พรหมจรรย์ (2540: 9) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันด้านการเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือ ปรึกษา ซึ่งกันและกันด้านการเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทางการเรียน ความห่วงใยใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนเพื่อให้เกิดความสำเร็จด้านการเรียน

ชมนุช บุญสิทธิ์ (2541: 11) ได้สรุปความหมายของสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนว่า หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของเพื่อนอันจะนำมาซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ ความเข้าใจอันดีต่อกัน ได้แก่ การรู้จักและเข้าใจตนเอง ยอมรับความแตกต่างระหว่างเพื่อน เคารพในสิทธิของเพื่อน รู้จักการให้และการยอมรับ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ

สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมระหว่างเพื่อนโดยการมีน้ำใจต่อกัน มีการให้อภัย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คอยดูแลห่วงใยกัน เพื่อให้มีความสำเร็จทั้งด้านการเรียนและสังคม

3.4.2 การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

วิจิตร อาวะกุล (ชมนุช บุญสิทธิ์. 2541: 23; อ้างอิงจาก วิจิตร อาวะกุล. 2537: 65:69) กล่าวว่า วิธีปฏิบัติให้เพื่อนรักใคร่เห็นอกเห็นใจควรปฏิบัติดังนี้

1. เปิดฉากทักทายติดต่อกัน
2. มีความจริงใจต่อเพื่อน
3. หลีกเลี่ยงการนินทาเพื่อน
4. อย่าขัดทอดความผิดให้เพื่อน
5. ยกย่องชมเชยเพื่อนในสิ่งที่สมควร
6. ให้ความร่วมมือในกิจการของเพื่อน ด้วยความเต็มใจเสมอ
7. ให้เพื่อนได้ทราบในเรื่องที่เขารับผิดชอบ หรือเกี่ยวข้อง
8. ฟังความเห็นของเพื่อนๆ บ้าง
9. หลีกเลี่ยงการทำตัวเหนือเพื่อน
10. ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย
11. ใจกว้างและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนฝูง

3.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน

3.5.1 ความหมายของบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน

เวสเลย์ และรอนสกี (Wesley; & Wronski. 1964: 485-486 อ้างใน สุรชาติ มานิตย์. 2530: 2) ได้กล่าวว่า บทบาทสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยควรเป็นหัวใจสำคัญของการสอนสังคมศึกษาและจากการศึกษาของ สุนนทพิทย์ บุญสมบัติ (2526: 200) ค้นพบว่า โรงเรียนควรเป็นแหล่งสำคัญในการสอนและพัฒนาประชาธิปไตย

อุรัญญา รักขมูร์ (2526: 6-7) ซึ่งได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง สภาพการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และพัฒนาการทุกด้านของนักเรียนและครู เป็นต้นว่า ระบบการศึกษา ระบบการปกครอง กิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียน โดยแบ่งสภาพแวดล้อมของโรงเรียนออกเป็น 7 ด้านคือ

1. การเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือบรรยากาศการเรียนการสอน การจัด การเรียนการสอนหลักสูตร วิธีการวัดผล ตำราและเอกสารประกอบการสอน
2. การบริหารงาน หมายถึง แนวนโยบายการดำเนินงาน การบริหารโรงเรียน กฎ ข้อบังคับและระเบียบวินัยที่มีผลบังคับใช้กับนักเรียน และครู
3. การให้บริการนักเรียน หมายถึง ที่จัดขึ้นในโรงเรียน เช่น บริการแนะแนว บริการ อาหารกลางวัน บริการสุขภาพ บริการห้องสมุด บริการรับส่ง เป็นต้น

4. การจัดกิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนที่แก่นักเรียน เช่น กิจกรรมการปกครอง ชุมนุมทางวิชาการ กิจกรรมรณรงค์และกีฬา กิจกรรมส่งเสริมประเพณี และวัฒนธรรม กิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

5. สังคมกลุ่มเพื่อน หมายถึง ความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนและครู การคบเพื่อนของนักเรียนภายในโรงเรียน การรวมกลุ่มความสัมพันธ์ และความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน กิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการกลุ่มที่จัดขึ้นในโรงเรียน

6. อาคารสถานที่ หมายถึง ลักษณะของสถานที่ภายในโรงเรียน เช่น ตึกเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่างๆ โรงอาหาร ที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่อำนวยความสะดวกต่างๆ ในโรงเรียน รวมทั้งการจัดตกแต่งบริเวณ ความสะอาดของอาคารและบริเวณ การบำรุงรักษาและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน เช่น กลิ่นเหม็น เสียงรบกวน แหล่งเสื่อมโทรม เป็นต้น

7. จริยธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับความประพฤติของครูและนักเรียนที่มีอยู่ในศีลธรรมอันดี มีการปฏิบัติไปในทางสร้างสรรค์ และทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างผาสุก

ธีรวัฒน์ นิเจนตร (2526: 28-29) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนโดยแบ่งสภาพแวดล้อมของโรงเรียนออกเป็น 3 ด้านดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ หมายถึง อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และอาคารบริเวณที่อยู่ รวมไปถึงลักษณะการจัด การตกแต่ง และการใช้พื้นที่หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ

2. สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม หมายถึง การปฏิสัมพันธ์หรือการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งหมายถึง บรรยากาศในโรงเรียน

3. สภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจ หมายถึง ลักษณะการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าสอดคล้องกับความคิดและความต้องการของเขาหรือไม่เพียงไร เช่น การรับรู้เกี่ยวกับความสมเหตุสมผลระหว่างการกระทำกับผลที่ได้รับ

สรุปได้ว่า บรรยากาศประชาธิปไตย หมายถึง สภาพแวดล้อม และการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนที่มีส่วนในการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5.2 แนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน

วิรัช วรรณรัตน์ (2533: 21-23) ได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กว่าโรงเรียนมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอันดับสอง รองลงมาจากบ้านวัดอุปสรรคของการให้การศึกษาคือ ประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กให้เป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างมีความสุข ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเด็กมีดังนี้

1. พฤติกรรมการบริหารโรงเรียน เป็นการแสดงออกซึ่งกิจกรรมการบริหารของผู้บริหารและครูใหญ่เป็นสำคัญ ว่าได้ปฏิบัติต่อครูและนักเรียนอย่างไร พฤติกรรมเหล่านั้นหากให้ความสนใจและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. พฤติกรรมของครู ครูประจำชั้นเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด พฤติกรรมของครูเป็นแบบอย่างที่นักเรียนมักเอาเป็นแบบในการประพฤติปฏิบัติ ครูที่ดีจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กให้ดีขึ้นได้

3. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมนักเรียนที่สำคัญอย่างหนึ่ง เช่น การจัดบริเวณ ไม่สวยงาม ไม่มีระเบียบก็จะไม่ช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพให้เป็นที่พึงปรารถนาได้ หากจัดสภาพแวดล้อมให้โรงเรียนน่าอยู่ สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยและให้มีสภาพเหมือนกับบ้านของนักเรียน ก็จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนประสบการณที่เจริญงอกงามต่อไปโดยต้องให้นักเรียนมีส่วนในการจัดสภาพแวดล้อมด้วย

4. กระบวนการเรียนการสอน ในการสอนวิชาต่างๆ ทุกวิชานั้น ในขั้นตอนของการสอนแต่ละชั่วโมง หากได้มีการวางแผนล่วงหน้าไว้ก่อนว่าเป้าหมายต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กในเรื่องใดได้บ้างก็เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเหล่านั้นๆ แล้วก็ดำเนินการสอน ขั้นตอนและกิจกรรมให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด

5. แบบแผนพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน ตามปกตินักเรียนที่เข้าใหม่ในแต่ละโรงเรียนมีจำนวนไม่เกิน 1 ใน 4 ของนักเรียนในโรงเรียนทั้งหมด และนักเรียนเข้าใหม่จะพยายามเลียนแบบพฤติกรรม บุคลิกภาพของนักเรียนเก่า ถ้าแบบแผนพฤติกรรมบุคลิกภาพของนักเรียนเก่าโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ก็จะสามารถดึงดูดให้นักเรียนใหม่ปฏิบัติตามด้วย โรงเรียนจึงควรพยายามให้แบบแผนพฤติกรรมและบุคลิกภาพของนักเรียนโดยรวมอยู่ในเกณฑ์น่าสนใจอยู่เสมอ จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนใหม่พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จะเห็นว่าสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ระดับตนแล้ว ยังเป็นแหล่งที่ให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นแหล่งเสริมสร้างพัฒนาการเด็กที่สำคัญคือ ด้านสังคม โดยเฉพาะการเรียนรู้ หรือเสริมสร้างบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย สุนทีย บัญสมบัติ (2526: 200) กล่าวว่า ครูสังคมศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย คือ เสรีภาพ เสมอภาคและภราดรภาพ อันจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การร่วมมือทางสังคม รู้จักหน้าที่และเคารพกฎคำสั่ง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

การปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ รู้จักคิดแก้ปัญหา รู้จักการทำงานเป็นกลุ่มและมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย อีกวิธีหนึ่งคือ การสอนโดยการเรียนเป็นทีม (Team learning) ซึ่งการสอนแบบนี้ คิม และเคลเล้า (Kim; & Kellough. 1974: 101-102 อ้างใน สุรชาติ มานิตย์. 2530: 3) กล่าวว่า เป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนทำเป็นทีมโดยสมาชิกในทีมมีความสามารถแตกต่างกันออกไป ร่วมมือกันทำงานเพื่อแก้ปัญหาที่ครูกำหนดให้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเรียนเป็นทีมนี้จะยึดตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน โดยมีครูเป็นผู้แนะแนวทางในการเรียนการสอน จะจัดให้นักเรียนทำกิจกรรมในการเรียนร่วมกันเป็นทีมๆ ละ 4-6 คน ครูจะเป็นผู้มอบหมายงาน ซึ่งมีหลายลักษณะ เช่น ค้นคว้า หาคำตอบจากคำถามที่กำหนด การอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็น และสรุปแนวทางแก้ปัญหา การสอนของครูจะเน้นการทำงาน

ร่วมกันเป็นทีม ฝึกฝนบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

จากแนวคิดที่กล่าวมา การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เป็นประชาธิปไตย ช่วยเสริมบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการเสริมสร้างความคิด จิตใจที่เป็นประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงได้สรุปบรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียนมี 3 ด้าน เพื่อเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. บรรยากาศประชาธิปไตยด้านกายภาพ หมายถึง สิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ ห้องเรียน ได้แก่

- 1.1 บริเวณโรงเรียนสะอาด
- 1.2 บริเวณโรงเรียนเป็นระเบียบ
- 1.3 บริเวณโรงเรียนสวยงาม
- 1.4 บริเวณโรงเรียนน่าอยู่
- 1.5 การจัดห้องเรียนสะอาด
- 1.6 การจัดห้องเรียนเป็นระเบียบ
- 1.7 การจัดห้องเรียนสวยงาม
- 1.8 การจัดห้องเรียนน่าอยู่

2. บรรยากาศประชาธิปไตยด้านสังคม ประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย เช่น ครูใหญ่ ครูประจำชั้น ครูอื่นๆ กับนักเรียน ได้แก่

- 2.1 การให้นักเรียนมีเสรีภาพ
- 2.2 การให้นักเรียนมีอิสรภาพ
- 2.3 การให้นักเรียนรู้จักหน้าที่
- 2.4 การให้นักเรียนมีสิทธิของตนเอง
- 2.5 การให้นักเรียนแสดงออกทางด้านความคิดเห็น
- 2.6 การให้นักเรียนมีความสามัคคีกันในหมู่คณะ
- 2.7 การจัดกิจกรรมการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2.8 การจัดกิจกรรมการปกครอง, เพื่อสาธารณประโยชน์
- 2.9 การจัดกิจกรรมอภิปราย ตอบปัญหา นิทรรศการ

3. บรรยากาศประชาธิปไตยด้านจิตใจ หมายถึงการรับรู้ถึงเหตุหรือผลของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ได้แก่

- 3.1 เหตุผลของการมีกฎระเบียบและผลของการทำตามกฎระเบียบ
- 3.2 เหตุผลของการมีวินัยและผลของการปฏิบัติตามระเบียบวินัย
- 3.3 เหตุผลของการมีการลงโทษเมื่อทำผิดและผลของการลงโทษ
- 3.4 เหตุผลของการให้รางวัลและผลจากการที่ได้รับรางวัล

3.6 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ

สื่อมวลชน มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย เนื่องจากเข้าถึงผู้รับสื่อได้อย่างง่ายและกว้างขวาง มีอิทธิพลต่อผู้รับสื่อโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เพราะสื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ และยังนานวันก็ยังมีอิทธิพลมากขึ้นในการถ่ายทอดค่านิยม เจตคติต่างๆ มากขึ้น (คณะกรรมการศึกษาบทบาทสื่อมวลชนในการพัฒนาเด็กในคณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. 2535: 1) ซึ่งมีการให้ความหมายของสื่อมวลชน ดังนี้

3.6.1 ความหมายของอิทธิพลของสื่อ

ความหมายของผลที่ได้จากสื่อ นั้นได้มีนักวิชาการให้แนวคิดไว้ดังนี้

วันดี ทองงอก (เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. 2547: 37; อ้างอิงจาก วันดี ทองงอก. 2543: 7) กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเครื่องมือในการให้บริการเพื่อพัฒนาประเทศ โดยการเปลี่ยนแปลงที่สื่อมวลชนทำคือ การกระตุ้นให้ประชาชนเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมไปสู่วิธีปฏิบัติใหม่ เพราะสื่อมวลชนมีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติ และทักษะของผู้รับ

วาริตา พลายบัว (สุทธิณี กล้ากล่อมจิตร. 2547: 60; อ้างอิงจาก วาริตา พลายบัว. 2532: 21) ศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ซึ่งมีผลต่อการสั่งสมประสบการณ์และพัฒนาบุคลิกภาพ และมีบทบาทในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการเรียนรู้แก่บุคคล นักวิชาการทางสังคมวิทยา นักวิชาการทางมนุษยวิทยา และนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ รวมทั้งการสื่อสารมวลชนต่างก็ยอมรับบทบาทสื่อมวลชนที่มีต่อชีวิตมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2507: 111) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลกับผู้เยาว์ในทางสำคัญๆ หลายทางโดยแบ่งเป็นทางใหญ่ๆ คือทางภาษา ทางรสนิยม และทางธรรมเนียม

กฤติกา ลีลาพตะ (2544: 43) กล่าวว่า อิทธิพลของสื่อมวลชนมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น ค่านิยม เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก และนับวันสื่อมวลชนมีผลต่อการเรียนรู้ การเป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทถ่ายทอดค่านิยม เจตคติต่างๆ ให้แก่เด็กและคนในสังคมมากขึ้น เพราะวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ต้องการความรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการกระทำต่างๆ

สรุปได้ว่า อิทธิพลของสื่อ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของเด็กที่เกิดจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ แล้วเกิดการเลียนแบบ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาอาจมีทั้งด้านบวกและด้านลบ จึงควรปลูกฝังการวิเคราะห์ในการรับข่าวสารจากสื่อ

3.6.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลที่ได้จากสื่อ

การสื่อสารมวลชนมีบทบาทต่อมนุษย์ และสังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การแจ้งข่าวสาร การติดต่อ การถ่ายทอด และการเป็นระบบของการสื่อสาร เนื่องจากสื่อมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาก โดยเฉพาะในด้านการขัดเกลาสังคม และส่งผลกระทบต่างๆ ของการสื่อสาร นักวิชาการให้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2539: 40-41) กล่าวว่า ลักษณะทางจิตใจที่เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชนจะเป็นสิ่งที่คงทน ในสภาพแวดล้อมอันเหมาะสมจะเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมได้นั้นพิจารณาได้ขั้นตอนทางจิตใจสามขั้นตอนดังนี้

1. การสนใจรับทราบ
2. การเข้าใจเนื้อหาความ
3. การยอมเปลี่ยนแปลงตาม อันเกิดได้ในผู้รับสาร

นอกจากนี้สื่อมวลชนมีบทบาทในกระบวนการขัดเกลาทักษะสังคมดังนี้ (สุทธิณี กล้ากล่อมจิตร. 2547: 61-62 ; อ้างอิงจาก อลงกรณ์ ปรีวุฒิปวงศ์. 2540: 64)

1. สื่อมวลชนสอนบทบาท ให้รู้ว่าควรประพฤติตนอย่างไรในสังคม การเรียนรู้จากสื่อมวลชนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ไม่ต้องตั้งใจ ทำให้เกิดซึมซาบได้ง่าย
2. สื่อมวลชนสร้างค่านิยม ในขณะที่ทุกคนกำลังเรียนรู้บทบาทของการเป็นสมาชิกของสังคมต่างๆ จากสื่อมวลชนนั้นก็จะเรียนรู้ค่านิยมไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมเรื่องการสะสมทรัพย์สิน วิธีดำเนินชีวิต ความทะเยอทะยาน จุดหมายปลายทางของชีวิต และค่านิยมทางเพศ
3. สื่อมวลชนสร้างทัศนคติ สื่อมวลชนจะเป็นผู้ให้ข่าวสารความรู้แก่สมาชิกในสังคม และจะสอนวิธีประเมินสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนชี้แนวทางที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติซึ่งทำให้ทัศนคติของคนเราเปลี่ยนแปลงไป
4. สื่อมวลชนสอนวิธีการใช้เวลา คนในสังคมอาจได้แนวทางการใช้เวลาว่างของตัวเองในภาพยนตร์ นวนิยาย และจากข่าวคนดังในสังคม คนที่เป็นเพื่อนสนิทกันไม่จำเป็นต้องมีการใช้เวลาว่างตรงกัน เพราะต่างคนก็มีหนังสือ มีภาพยนตร์เป็นตัวชี้แนวทางของการใช้เวลา
5. สื่อมวลชนสอนวิธีการใช้เงิน ในปัจจุบันนี้วัยรุ่นจะใช้จ่ายเงินไปกับการสั่งอาหาร ราคาแพง กินพร่ำเพื่อย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย จนเรียกว่า เป็นยุค “สังคมบริโภคนิยม” ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความทะเยอทะยานเกี่ยวกับใช้เงิน ที่ได้เรียนรู้จากสื่อมวลชน การแต่งตัวจากหนังสือแฟชั่น การนั่งตามร้านอาหารราคาแพง ตามที่โฆษณาเชิญชวนคนยุคใหม่นิยม
6. สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมรสนิยม มาตรฐานของสุนทรีย์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในยุคนี้ลดลงไปมาก เป็นนักแสดงได้ง่ายขึ้นตามความถี่ของปรากฏในสื่อมวลชน ละครนวนิยาย ภาพยนตร์ ดนตรีทุกประเภท สำหรับคนทุกระดับชั้น จนความปรารถนาที่จะพัฒนารสนิยมให้เหมาะสมกับงานศิลปวัฒนธรรมชั้นสูง กลายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป

7. สื่อมวลชนชี้แนะการตอบโต้ทางอารมณ์ ในการดำเนินชีวิตในสังคม เราต้องเผชิญกับ สิ่งเร้าต่างๆ มากมาย ทั้งที่เป็นสิ่งของ เหตุการณ์ และตัวบุคคล สื่อมวลชนได้สอนให้เราเรียนรู้การตอบโต้ทางอารมณ์กับสิ่งเหล่านี้

8. สื่อมวลชนกำหนดปทัสถานของพฤติกรรม สื่อมวลชนได้สร้างกลุ่มอ้างอิงขึ้นมา เช่น การเป็นดารา การเป็นนักกีฬา การเป็นนักวิชาการ การเป็นผู้บริหาร การเป็นนักการเมือง สื่อมวลชนจะชี้แจงให้เราเห็นว่า เขาเหล่านั้นมีปทัสถานของพฤติกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มอ้างอิงที่เราใฝ่ฝันทะเยอทะยาน จากการได้เรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มจากสื่อมวลชน แล้วก็นำปทัสถานของพฤติกรรมของกลุ่มอ้างอิงเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

ชาโรนี สุวรรณภานิต (สุทธิณี กล้ากล่อมจิตร. 2547: 68-69; อ้างอิงจาก ชาโรนี สุวรรณภานิต 2542: 51-58) กล่าวถึง อิทธิพลที่สื่อสารมวลชนมีผู้ต่อผู้รับเนื้อหาสาระจากสื่อดังนี้

1. อิทธิพลต่อการซื้อของประชาชน
2. อิทธิพลทางการเมือง
3. อิทธิพลต่อเด็กในด้านพฤติกรรม ความเชื่อ และค่านิยมของเด็ก
4. อิทธิพลต่อรสนิยมของบุคคล
5. อิทธิพลทางด้านความบันเทิง
6. อิทธิพลต่อความก้าวร้าวรุนแรง

กอบกุล ถาวรรานนท์ (2543: 43-48) กล่าวถึง อิทธิพลของสื่อมวลชนในด้านอิทธิพลต่อการซื้อขายของประชาชน อิทธิพลทางการเมือง อิทธิพลต่อเด็ก อิทธิพลต่อรสนิยม อิทธิพลต่อความบันเทิง อิทธิพลต่อความก้าวร้าวรุนแรง อิทธิพลต่อการศึกษา อิทธิพลต่อสังคม และอิทธิพลต่อประชาชาติ

คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลวัยรุ่น (กฤติกา ลีลาพตะ. 2544: 46; อ้างอิงจาก คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและดูแลวัยรุ่น. 2525: 43) พบว่า ผลกระทบของสื่อมวลชนมีต่อเด็กและเยาวชน ในด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม ดังนี้

1. การใช้ภาษา การใช้ภาษาไทยที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมของสื่อมวลชน อาจจะทำให้เด็กเลียนแบบหรือจำไปใช้โดยไม่ทราบว่าเป็นผิด
2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่ดี เพราะรายการทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีสาระส่งเสริมความรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยมีน้อยและเด็กไม่ค่อยสนใจ
3. ทศนคติและค่านิยม เนื่องจากรายการทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีระดับความนิยมในเชิงตลาดสูงมักมีเนื้อหาที่ตอกย้ำให้เด็กมีทศนคติและค่านิยมบางประการที่ไม่เหมาะสม เช่น มีลักษณะอำนาจนิยม ฟุ้งเฟ้อ นิยมบริโภคสิ่งเสพติดประเภทเหล้า บุหรี่ ให้คุณค่าของเงินมากกว่าคุณธรรมความดี ไม่ยอมรับความเท่ากันระหว่างเพศ มองภาพพจน์ของสตรีไปในทางลบ เช่น เห็นเป็นวัตถุทางเพศ เป็นต้น

จรรยา สุวรรณทัต (2535: 70-90) กล่าวถึง ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบและคัดเลือกและควบคุมอิทธิพลของสื่อต่างๆ ที่มีต่อเด็ก

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533: 70-79) กล่าวถึง สมมติฐานในเรื่องการสื่อสาร 2 จังหวะ (Two-step Flow Hypothesis) ว่าสื่อมวลชนจะส่งสารไปตามสารสนเทศ นั้นจะแพร่กระจายไปยังสมาชิกของกลุ่มได้ดี เมื่อผู้นำกลุ่มยอมรับ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสมาชิกในกลุ่มจะรับสารตามที ผู้นำกลุ่มและกลุ่มยอมรับ

สรุปจากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผลจากการอ่านหนังสือ บทความ หนังสือพิมพ์ และ นวนิยาย การรับฟังวิทยุ ผลจากการรับชมรายการโทรทัศน์ และรับชมภาพยนตร์ ที่ทำให้นักเรียนมีความชื่นชอบและต้องการเป็นอย่างตัวแบบในสื่อ การรับเอาความรู้ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ได้พบจากสื่อมาเป็นของตนเองและนำเอาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผลที่ได้จากสื่อ จึงหมายถึง การที่บุคคลมีความต้องการอย่างตัวแบบในสื่อ การรับเอาความรู้ เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมจากสื่อมาเป็นของตนเอง และนำเอาไปใช้

อรรถพล โคตรสินธุ์ (2544: 6) กล่าวว่า สื่อมวลชนหมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสารความรู้ไปสู่ผู้รับสื่อ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์
2. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2543: 43) กล่าวถึง ความหมายของสื่อมวลชนในแง่ของคุณลักษณะของสื่อมวลชน คือ

1. เป็นแหล่งอำนาจ (Power Resource) เนื่องจากเป็นช่องทางที่มีอิทธิพลในการควบคุมและถ่ายทอดข่าวสารต่าง ๆ
2. เป็นแหล่งกำเนิด (Source) ของภาพลักษณ์ต่าง ๆ ของความจริงทางสังคม เป็นแหล่งที่วัฒนธรรมและค่านิยมที่จะถูกสร้างสรรค์และดำรงรักษา
3. เป็นแหล่งนำไปสู่ความมีชื่อเสียงทางสังคม
4. เป็นต้นกำเนิดของการกำหนดระบบ ระเบียบของสังคม เป็นผู้ชี้ว่าอะไรคือสิ่งปกติ และอะไรที่ผิดแปลกแตกต่างออกไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตยในต่างประเทศได้มีผู้ทำการศึกษาไว้ดังนี้

เลย์ เจนนิเฟอร์ และซีเลท (Lay; Jenifer; & Celeste. 2004. Online) ได้ศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มตามขนาดโรงเรียนและสภาพชุมชนที่อาศัย ว่าส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่าค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กและอยู่ในชุมชนขนาดเล็กมีค่าแตกต่างกับนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่และชุมชนใหญ่ โดยนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กและอยู่ในชุมชนขนาดเล็กมีค่านิยมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่และชุมชนใหญ่

เนื่องจากพบว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กและชุมชนเล็กมีการทำกิจกรรมและร่วมแสดงความคิดเห็นได้ดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และชุมชนใหญ่

แมรี เคอเสรีนี (Mary Koutselini. 2003: 593-549) ได้ศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยและทัศนคติที่มีต่อการแสดงออกทางสังคม โดยนำปัจจัยที่มีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย และทัศนคติที่มีต่อการแสดงออกทางสังคมมาแสดงเป็นการวิเคราะห์เชิงเส้น ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่มีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย และทัศนคติที่มีต่อการแสดงออกทางสังคม และทั้งหมดร่วมกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ผลการวิจัยสามารถแสดงเป็นการวิเคราะห์เชิงเส้น โดยใช้ปัจจัยภายนอก 2 ปัจจัย คือ สภาพแวดล้อมที่บ้านและที่โรงเรียน และใช้โครงสร้างปัจจัยภายใน 4 ปัจจัย คือ ความสนใจด้านการเมืองของนักเรียน สภาพแวดล้อมด้านการปกครองของนักเรียน ค่านิยมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในสังคมของนักเรียน ต่อทัศนคติต่อการแสดงออกทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความสนใจด้านการเมืองและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีผลต่อความสนใจด้านการเมือง และสภาพแวดล้อมด้านการเมือง และปัจจัยด้านการเมืองเหล่านี้ ก็ยังมีผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนอีกด้วย สุดท้ายค่านิยมประชาธิปไตยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในสังคมของนักเรียน

ลี (Lee.1986. Online) ได้ศึกษาทฤษฎีการยอมรับในอำนาจหน้าที่ในฐานะของรูปแบบในการผสมผสานค่านิยมประชาธิปไตย กับหน้าที่ในการบริหารภาคสาธารณะ และได้นำเสนอรูปแบบการบริหารซึ่งขึ้นอยู่กับค่านิยมประชาธิปไตยในที่ทำงาน ทำให้ทราบว่าผู้จัดการต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ที่มีผลต่องาน และควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการและผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ไวท์ (อรรถพล ะวิโรจน์. 2547: 62; อ้างอิงจาก White. 1977) ได้ทำการวิจัย เพื่อจะทราบว่าเยาวชนอเมริกันยอมรับนับถือในค่านิยมประชาธิปไตยหรือไม่ โดยมีปัจจัยต่อไปนี้คือ เชื้อชาติ สถานภาพสังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อการยอมรับนับถือค่านิยมประชาธิปไตยหรือไม่ การสอนสังคมศึกษามีผลต่อความแตกต่าง ในรูปแบบของความเชื่อของสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะเยาวชนอเมริกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนระดับ High School 2 แห่ง ในเมือง Tallahassee และ Florida จำนวน 387 ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนอเมริกันมีค่านิยมประชาธิปไตย อันเนื่องมาจากเชื้อชาติภูมิหลังด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเปิดโอกาสให้แสดงออกในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญ

ลูอิส (อรรถพล ะวิโรจน์. 2547: 62; อ้างอิงจาก Lewis. 1989) ได้ทำการวิจัยค่านิยมและทัศนคติของครูและนักเรียนในด้านที่สัมพันธ์กับภาวะการณ์เป็นพลเรือน คือพวกเขาเข้าใจในบทบาทของการเป็นประชาชนอย่างไร และพวกเขามีทัศนคติต่อประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างไร โดยพิจารณาจากค่านิยมประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตใน 5 ข้อ คือ 1) สิทธิในการออกเสียง 2) การแสดงความคิดเห็น 3) ภาษี 4) การส่งเสริมกฎหมายและรัฐบาล 5) การป้องกันประเทศ โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือครูและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 2 โรงเรียน ของเมืองเม็คมิน ในรัฐเทนเนสซี ผลการวิจัยพบว่าทั้งสองกลุ่มเห็นว่าสิทธิในการออกเสียงเป็นสิทธิพิเศษ ครูจำนวนมากสนับสนุนให้มี

ส่วนร่วมในกลุ่มการเมือง ขณะที่นักเรียนยังไม่คิดตัดสินใจ ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าครูควรสอนหลักการประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์อเมริกันในทุกระดับชั้น ทั้งครูและนักเรียนส่วนใหญ่ยังลังเลว่าภาวีสูงเกินไปหรือไม่ ทั้งสองกลุ่มมีความเชื่อถือในรัฐบาล และเห็นกฎหมายทั้งหมดเชื่อฟัง ครูต่อต้านการเข้าไปพัวพันกับสงคราม ในขณะที่นักเรียนลังเล และพบว่าเพศของครูมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทัศนคติในเรื่องสงครามและการตกลงใจ

4.2 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย ในประเทศ ได้มีผู้ทำการศึกษาได้ดังนี้

สุดา รัตนมาโน (2522: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย การศึกษาใช้การสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว โดยเลือกตัวอย่างจากครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่น 50 ครอบครัว และจากครอบครัวในสลัมคลองเตย 50 ครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องค่านิยม แบบในเรื่องค่านิยมแบบประชาธิปไตย และการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตย โดยครอบครัวในชุมชนคลองจั่นมีค่านิยม และมีการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยสูงกว่าครอบครัวในสลัมคลองเตยในแง่ของความห่วงใยผู้อื่น ความมีใจกว้าง การให้สิทธิเสรีภาพ การสนับสนุนให้แสดงความคิดเห็น การเคารพซึ่งกันและกัน ส่วนในแง่ความรับผิดชอบไม่มีความแตกต่างระหว่างสองชุมชน

สมบัติ ศรีประเสริฐ (2537: 38) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายต้น” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตย กับการเปรียบเทียบมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามองค์ประกอบคือ ประเภทโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา รายได้ของบิดา รายได้ของครอบครัว และอาชีพของบิดา กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร จากโรงเรียนรัฐบาล 6 แห่ง และโรงเรียนราษฎร์ 6 แห่ง รวมจำนวนนักเรียน 540 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยเท่ากับ 0.38 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่บิดามีอาชีพต่างกัน แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05
3. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบต่อไปนี้คือประเภทของโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัวที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยแตกต่างกันตามองค์ประกอบต่อไปนี้ ประเภทของโรงเรียน การศึกษาของบิดา รายได้ของครอบครัว และอาชีพของบิดา ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

5. นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

อารียา ศิวัชรบุตร (2525: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของนักเรียน ครูและผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครองจากกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,835 คน โดยใช้แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งคณะผู้วิจัยภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมทางการเมืองที่นักเรียน ครู และผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ถูกและควรอย่างมากคือ การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด การสละเพื่อส่วนรวม การจัดสวัสดิการแก่ ผู้ด้อยโอกาส และการสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิดและไม่ควรอย่างมาก คือ การปิดบังผู้กระทำผิดกฎหมาย และการแจ้งความเท็จ ส่วนพฤติกรรมที่ยังตัดสินแน่นอนไม่ได้ว่าดี หรือไม่ดี ถูกหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ได้แก่ การยอมปฏิบัติตามกฎหมาย

ภิญโญ คล้ายบวร (2537: 36) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองให้แก่ นักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของอาจารย์ที่มีภูมิหลังต่างกัน และเปรียบเทียบการรับรู้ของอาจารย์และนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ อาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครจำนวน 375 คน และ 385 คน ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า

1. การเสริมสร้างค่านิยมทางการเมือง ให้แก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของอาจารย์ เมื่อพิจารณารวมทุกด้านและแยกเป็นรายด้านแล้วอยู่ในระดับมาก
2. การเปรียบเทียบการรับรู้ของอาจารย์ที่มีภูมิหลังต่างกัน เมื่อพิจารณารวมทุกด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. การเปรียบเทียบการรับรู้ของอาจารย์และนักเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองให้แก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เมื่อพิจารณาทุกด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมฤทธิ ทองอินทร์ (2537: 36) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหารโรงเรียนช่างฝีมือทหาร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร เปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนช่างฝีมือต่างจังหวัด รวมถึงเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนช่างฝีมือทหารที่บิดารับราชการทหารและประกอบอาชีพอื่น ค่านิยมประชาธิปไตยที่นำมาเปรียบเทียบแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านการเมือง การปกครอง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ กลุ่มประชากรเป็นนักเรียนช่างฝีมือทหารปีการศึกษา 2532 จำนวน 652 นาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบวัดค่านิยม ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนช่างฝีมือทหารทั้งหมดมีค่านิยมประชาธิปไตยทางด้านการเมือง การปกครอง สังคมและเศรษฐกิจด้วยความชื่นชมและความมุ่งมั่นอยู่ในชั้นที่ 3 คือ การเห็นค่านิยมประชาธิปไตย ด้านการเมืองการปกครองสูงสุด และด้านเศรษฐกิจต่ำสุด

2. นักเรียนช่างฝีมือทหารชั้นปีที่ 1,2 และ 3 นักเรียนช่างฝีมือทหารที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน เขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และนักเรียนช่างฝีมือทหารที่บิตารับราชการทหารและประกอบ อาชีพอื่นต่างมีค่านิยมประชาธิปไตย ด้านการเมืองการปกครองสังคม และ เศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน

จักรเพชร นิลพงษ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต การประถมศึกษา จังหวัด ขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีระดับค่านิยมในวิถีชีวิต ประชาธิปไตย 3 ด้าน อยู่ในระดับสูง นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีค่านิยมในวิถีชีวิต ประชาธิปไตย 3 ด้านแตกต่างกัน นักเรียนที่พักอาศัยกับผู้ปกครองให้ค่านิยมในวิถีชีวิต ประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนักเรียนไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพแตกต่างกัน จะมี ค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน แตกต่างกัน

บุญมาลี ตูห์ริฎมณี (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยทั้ง 7 ด้าน ของ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายและเปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนต่างสังกัด ของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียน อยู่ในระดับมากทุกด้านและเมื่อเปรียบเทียบ ในโรงเรียนต่าง สังกัด พบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนกรมสามัญศึกษา และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนคาทอลิก มีค่านิยมประชาธิปไตยทั้ง 7 ด้าน สูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสาธิต

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย ทั้งในและต่างประเทศ สรุป ได้ว่ามีปัจจัยหลายประการที่สัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตย คือ เพศ การอบรมเลี้ยงดูสภาพ ครอบครัวย และสังคม ขนาดโรงเรียน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและอิทธิพลทางสังคม

เนื่องจากค่านิยมประชาธิปไตยสามารถส่งเสริมและพัฒนาในช่วงวัยรุ่นตอนต้นได้ดี ดังนั้น ถ้าทราบว่าปัจจัยใดบ้างที่สัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตย ก็จะทำให้สามารถพัฒนาค่านิยม ประชาธิปไตยของนักเรียนได้ นอกจากนี้ในประเทศไทยยังมีการศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของ วัยรุ่นตอนต้นน้อยมาก โดยส่วนใหญ่จะศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่นตอนปลายที่กำลังจะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ เพื่อส่งเสริมวัยรุ่นเหล่านั้นให้มีค่านิยมประชาธิปไตยที่สูงขึ้น ในการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยที่สัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน พฤติกรรมต่อต้านสังคม และอิทธิพลของสื่อ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกรุงเทพมหานคร กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์และกลุ่มสนามชัย สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 23 โรงเรียน จำนวนห้องเรียน 49 ห้อง จำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,993 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มกรุงเทพมหานคร กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์และกลุ่มสนามชัย สังกัดกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling) ได้จำนวนโรงเรียนทั้งหมด 9 โรงเรียน จำนวนห้องเรียนทั้งหมด 10 ห้องเรียน และมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 452 คน ที่ความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = .05$) ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งทุติยภูมิ คือ กองวิชาการ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียด การกำหนดกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. สำรวจข้อมูลหน่วยสมาชิกของประชากรจากแหล่งทุติยภูมิ คือ กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา แล้วจัดทำกรอบของการสุ่ม (Sampling Unit) โดยอาศัยการแบ่งตามขนาดโรงเรียน เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่ามีความแตกต่างตามพื้นที่ ชุมชน สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยที่สำนักงานการศึกษา ได้แบ่งขนาดของโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด ตามจำนวนนักเรียน ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก	จำนวนนักเรียน	1 – 400 คน
โรงเรียนขนาดกลาง	จำนวนนักเรียน	401 – 799 คน
โรงเรียนขนาดใหญ่	จำนวนนักเรียน	800 คนขึ้นไป

จากการสำรวจพบว่าโรงเรียนที่มีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะมีเพียงในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 1,993 คน โดยทำการสุ่มมาร้อยละ 30 ของแต่ละขนาดโรงเรียน ได้โรงเรียนขนาดกลาง 1 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ 8 โรงเรียน รวมทั้งหมด 9 โรงเรียน มีจำนวนห้องเรียน 10 ห้องเรียน

2. การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม แล้วดำเนินการสุ่มโดยอาศัยการกำหนดขนาดของความคลาดเคลื่อน (Limit of Error) และระดับความเชื่อมั่น (Level of Confidence: $1-\alpha$) ที่ 95% ($\alpha = .05$) ในการประเมินค่าเฉลี่ยประชากร การประเมินค่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

2.1 ขนาดของความคลาดเคลื่อนในการประเมินค่า ($e = z_{0.5/2} s_x$) เท่ากับ 1 คะแนน จากคะแนนเต็มของแบบวัดค่านิยมประชาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นว่าขนาดของความคลาดเคลื่อนที่กำหนดนี้เป็นขนาดที่เพียงพอที่จะนำผลวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจในกรณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2.2 ค่าประมาณความแปรปรวนของกลุ่มประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้มาจากการนำแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตยไปทดลองหาคุณภาพเครื่องมือครั้งที่ 2 จำนวน 100 คน พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 142.81 ($s^2 = 11.95^2$) และโรงเรียนขนาดกลางมีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 142.74 ($s^2 = 11.94^2$) โดยผู้วิจัยถือว่าเป็นขนาดที่เพียงพอที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจในกรณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

จากข้อมูลประชากร ขนาดความคลาดเคลื่อนและค่าความแปรปรวนของประชากรผู้วิจัยได้นำไปคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น จากการคำนวณจึงได้จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวนอย่างน้อย 427 คน แต่สำหรับในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 452 คน แบ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 403 คน เป็นนักเรียนชายจำนวน 184 คน นักเรียนหญิงจำนวน 219 คน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 49 คน เป็นนักเรียนชายจำนวน 25 คน นักเรียนหญิงจำนวน 24 คน

3. ขั้นตอนการสุ่ม

3.1 สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) มีโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กตามเกณฑ์มาตรฐานของกรุงเทพมหานคร จากการสำรวจพบว่ามีจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งสิ้น 1,993 คน โดยสุ่มมาร้อยละ 40 ของแต่ละขนาดโรงเรียน ได้โรงเรียนขนาดใหญ่ 8 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 1 โรงเรียน ซึ่งมีจำนวนห้องเรียน 19 ห้อง

3.2 สุ่มห้องเรียนโดยวิธีแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) มีห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) โดยสุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนที่สุ่มมาได้ จำนวนร้อยละ 50 ของ

แต่ละโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ โรงเรียนขนาดใหญ่ 9 ห้องเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 1 ห้องเรียน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย ดังตาราง 1

ตาราง 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาด โรงเรียน	โรงเรียน	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
		จำนวน นักเรียน (ห้องเรียน)	จำนวน นักเรียน		จำนวน นักเรียน (ห้องเรียน)	จำนวน นักเรียน	
			ชาย	หญิง		ชาย	หญิง
ใหญ่	โรงเรียนวัดเศวตฉัตร	99(3)	52	47	-	-	-
	โรงเรียนวัดสุทธราชม	91(3)	42	49	-	-	-
	โรงเรียนวัดทองเพ็ญ	62(2)	32	30	-	-	-
	โรงเรียนวัดอ่าแก้ว(จิบ ปานข้า)	83(2)	41	42	48(1)	23	25
	โรงเรียนวัดบางปะกอก	127(2)	60	67	-	-	-
	โรงเรียนวัดรัตนจินะอุทิศ	66(2)	30	36	-	-	-
	โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง	73(2)	35	38	-	-	-
	โรงเรียนวัดยายร่ม	82(2)	40	42	48(1)	22	26
	โรงเรียนวัดชัยนิมพลี	84(2)	41	43	48(1)	26	22
	โรงเรียนวัดอุดมรังสี	94(2)	48	46	49(1)	25	24
	โรงเรียนบ้านขุนประเทศ	84(2)	40	44	48(1)	24	24
	โรงเรียนคลองหนองใหญ่	82(2)	39	43	-	-	-
	โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง	83(2)	40	43	-	-	-
	โรงเรียนวัดปรุณาวาส	95(3)	46	49	65(2)	31	34
	โรงเรียนวัดหัวกระบือ	74(2)	38	36	-	-	-
	โรงเรียนวัดสะแกงาม	82(2)	40	42	-	-	-
	โรงเรียนวัดแสงดำ	90(2)	47	43	-	-	-
	โรงเรียนวัดบางกระบือ	81(1)	38	43	-	-	-
	โรงเรียนวัดกำแพง	88(2)	42	46	48(1)	21	27
	โรงเรียนพระยามนธราธุราชศรีพิจิตร	94(2)	48	46	49(1)	22	27
กลาง	โรงเรียนวัดมะลิ	57(2)	28	29	-	-	-
	โรงเรียนวัดบางยี่ขันวิทยาคม	77(2)	37	40	-	-	-
	โรงเรียนวัดกก	85(2)	41	44	49(1)	25	24
	รวม	1,933	945	988	452	219	233

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale)

4 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 80 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย	จำนวน 20 ข้อ
--	--------------

แบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม	จำนวน 20 ข้อ
---------------------------	--------------

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู	จำนวน 20 ข้อ
--	--------------

แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	จำนวน 20 ข้อ
--	--------------

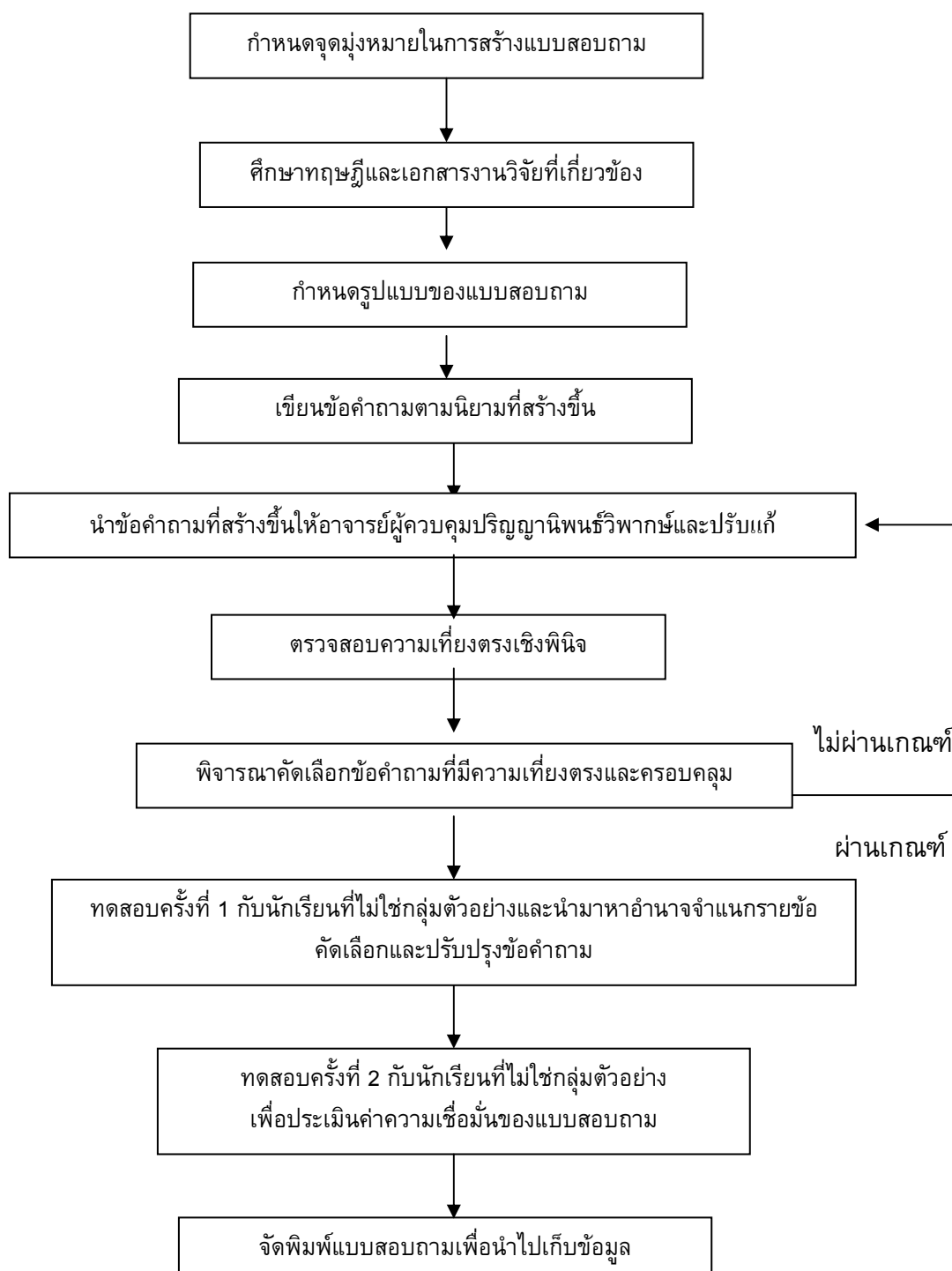
ฉบับที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 55 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย	จำนวน 12 ข้อ
--	--------------

แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ	จำนวน 13 ข้อ
----------------------------	--------------

ตอนที่ 2 แบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย	จำนวน 30 ข้อ
--------------------------------------	--------------

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มีขั้นตอนดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดเอง จำนวน 1 ฉบับ คือแบบสอบถาม คำนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อสร้างแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย

2.2.2 ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมที่จะใช้สร้างแบบสอบถาม พร้อมทั้งเขียนนิยามปฏิบัติการ จากนั้นกำหนดแผนการเขียนข้อคำถามตามลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยศึกษาการสร้างแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตยของ บุญมาลี ตูห์ริฎมณี (2537: 178) ลักษณะเป็นแบบสอบถามประเมินค่า 4 ระดับ จำนวน 70 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89

2.2.3 สร้างแบบสอบถามตามลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ลักษณะเป็นแบบสอบถามประเมินค่า 4 ระดับ ประกอบด้วยข้อความทางบวกและข้อความทางลบจำนวน 60 ข้อ

2.2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น วิพากษ์กับอาจารย์ผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์ พร้อมปรับแก้ข้อคำถาม

2.2.5 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมตามความสอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ คัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้ง 0.6 ขึ้นไป ($IOC \geq 0.6$) ผลการคัดเลือกข้อคำถามพบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1 จำนวน 55 ข้อ

2.2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ครั้งที่ 1 (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในการวิจัย จำนวน 100 คน คัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อคำถามเป็นรายข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม และคะแนนรวม (Item Total Correlation) โดยใช้สูตร Pearson's Product Moment Correlation (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2545: 180-181) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งพบว่ามีความอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.01 - 0.77 หลังจากนั้นพิจารณา คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ 30 ข้อ พบว่ามีความอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.52 - 0.77

2.2.7 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลในการวิจัย จำนวน 100 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) พบว่ามีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

8. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

2.2 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนาแบบวัดจากงานวิจัยอื่น จำนวน 6 ฉบับ ดังนี้

2.2.1 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของศิริพันธ์ สุระรัมย์ (2546: 117) จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประเมินค่า 4 ระดับ มีความเชื่อมั่น 0.81 และของ ศิริพันธ์ วรรณกิจ (2545: 119) เป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า ชนิด 4 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (t) ตั้งแต่ 7.81 ถึง 10.62 มีความเชื่อมั่น 0.80 จำนวน 15 ข้อ ผู้วิจัยได้ปรับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง และปรับให้ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าชนิด 4 ระดับ

2.2.2 แบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบวัดทักษะสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง (2546: 146) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราประเมินค่า 3 ระดับ จำนวน 66 ข้อ ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 2.11 - 10.02 และมีค่าความเชื่อมั่นมีค่า 0.87

2.2.3 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของ วิรชา กุลเพิ่มทวีรัชต์ (2547: 103-104) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประเมินค่า 5 ระดับ มีจำนวนข้อคำถาม 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 4.70 – 11.38 มีความเชื่อมั่น 0.83

2.2.4 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของ จิตติมา เลิศจินดา (2547: 42) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบของ ลิเคอร์ท (Likert) มีจำนวนข้อคำถาม 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 1.01 – 11.13 มีความเชื่อมั่น 0.85

2.2.5 แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตยของ มลลิสตา ตันติรัศมี (2541: 93) ซึ่งเป็นลักษณะมาตราประเมินค่า 4 ระดับ มีจำนวนข้อคำถาม 20 ข้อ มีความเชื่อมั่น 0.82

2.2.6 แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ ของสุทธิณี กล้ากล่อมจิตร (2547: 170) ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) มีจำนวนข้อคำถาม 33 ข้อ มีความเชื่อมั่น 0.79

จากแบบวัดข้างต้น จำนวน 6 ฉบับ ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบวัดดังกล่าวมาวิพากษ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเพื่อปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง จากนั้นนำแบบวัดไปทดลองใช้เพื่อพัฒนากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดนวลนรดิศ จำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามโดยใช้สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม จำนวน 100 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.28-0.61 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.87
2. แบบสอบถามทักษะทางสังคม จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25 - 0.35 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.71
3. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.55 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.88
4. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21 - 0.48 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.78
5. แบบสอบถามบรรยากาศประชาธิปไตย จำนวน 12 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21-0.53 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.81
6. แบบสอบถามอิทธิพลของสื่อ จำนวน 13 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.31 - 0.46 ผู้วิจัยได้นำข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไปพิจารณาปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.76

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความแต่ละข้อว่าตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นของนักเรียนมากน้อยเพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องซึ่งตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อละหนึ่งช่อง โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นทุกครั้ง
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเกือบทุกครั้ง
ค่อนข้างไม่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นไม่เกิดขึ้นเลย
ไม่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่ไม่เกิดขึ้นเลย

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึกรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
	แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย				
0)	เมื่อข้าพเจ้าทำผิด ผู้ปกครองจะชี้แจงเหตุผลให้ทราบก่อนลงโทษ.....				
00)	ผู้ปกครองให้คำปรึกษาเมื่อข้าพเจ้าต้องการ.....				
	แบบสอบถามทักษะทางสังคม				
0)	ข้าพเจ้าควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ค่อยได้.....				
00)	ข้าพเจ้ามักเป็นฝ่ายเริ่มต้นสนทนากับผู้อื่นก่อน..				
	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู				
0)	ครูให้คำแนะนำด้านการเรียนกับข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าประสบปัญหาการเรียน.....				
00)	ครูให้ความเป็นกันเองกับข้าพเจ้า.....				
	แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน				
0)	ข้าพเจ้าสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ได้...				
00)	ข้าพเจ้าชอบเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ.....				
	แบบสอบถามบรรยากาศประชาธิปไตย				
0)	โรงเรียนเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน.....				
00)	ข้าพเจ้าได้ทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์.....				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึกรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
0)	แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ				
	การนำเสนอข่าวที่สร้างสรรค์บ่อยๆ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความเคยชิน.....				
00)	การแสดงออกในรายการโทรทัศน์ มีส่วนทำให้ข้าพเจ้าอยากทำตาม.....				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อคำถามที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนมีดังนี้

		ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
จริง	มีค่าคะแนน	4	1
ค่อนข้างจริง	มีค่าคะแนน	3	2
ค่อนข้างไม่จริง	มีค่าคะแนน	2	3
ไม่จริง	มีค่าคะแนน	1	4

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

- แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 - 80 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
65.00– 80.00	ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับสูง
50.00– 64.99	ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับค่อนข้างสูง
35.00– 49.99	ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
20.00– 34.99	ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับต่ำ
- แบบสอบถามทักษะทางสังคม จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 - 80 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
65.00– 80.00	มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดี
50.00– 64.99	มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับค่อนข้างดี
35.00– 49.99	มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
20.00– 34.99	มีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับไม่ดี

3. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 - 80 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
65.00– 80.00	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับดี
50.00– 64.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับค่อนข้างดี
35.00– 49.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
20.00– 34.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูอยู่ในระดับไม่ดี

4. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 20 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 20 - 80 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
65.00– 80.00	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนอยู่ในระดับดี
50.00– 64.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนอยู่ในระดับค่อนข้างดี
35.00– 49.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนอยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
20.00– 34.99	มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนอยู่ในระดับไม่ดี

5. แบบสอบถามบรรยากาศประชาธิปไตย จำนวน 12 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 12 - 48 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
39.00– 48.00	มีบรรยากาศประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง
30.00– 38.99	มีบรรยากาศประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง
21.00– 39.99	มีบรรยากาศประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
12.00– 20.99	มีบรรยากาศประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ

6. แบบสอบถามอิทธิพลของสื่อ จำนวน 13 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 13 - 52 คะแนน

คะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
43.00 – 52.00	ได้รับอิทธิพลของสื่ออยู่ในระดับสูง
33.00 – 42.99	ได้รับอิทธิพลของสื่ออยู่ในระดับค่อนข้างสูง
23.00 – 32.99	ได้รับอิทธิพลของสื่ออยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
13.00 – 22.99	ได้รับอิทธิพลของสื่ออยู่ในระดับต่ำ

แบบสอบถามวัดค่านิยมประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้นักเรียนพิจารณาข้อความแต่ละข้อว่าตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นของนักเรียนมากน้อยเพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องซึ่งตรงกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นของนักเรียนมากที่สุดเพียงข้อละหนึ่งช่อง โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นทุกครั้ง
เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเกือบทุกครั้ง
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเกือบไม่เกิดขึ้นเลย
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่ไม่เกิดขึ้นเลย

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
0)	แบบสอบถามวัดค่านิยมประชาธิปไตย				
	ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ถ้ายอมรับนับถือซึ่งกันและกัน.....				
00)	ในการเลือกหัวหน้าห้องหรือตัวแทนใด ๆ ควรเลือกคนที่เพื่อนเลือกมากที่สุดทั้ง ๆ ที่เราเห็นว่าเขาไม่เหมาะสม.....				

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่สร้างมี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวก และข้อความทางลบ เกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนนมีดังนี้

		ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าคะแนน	4	1
เห็นด้วย	มีค่าคะแนน	3	2
ไม่เห็นด้วย	มีค่าคะแนน	2	3
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	มีค่าคะแนน	1	4

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

1. แบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย จำนวน 30 ข้อ คะแนนอยู่ระหว่าง 30 – 120

คะแนน

คะแนนเฉลี่ย

การแปลความหมาย

96.00– 120.00

มีค่านิยมประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากสูง

74.00– 95.99

มีค่านิยมประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

52.00– 73.99

มีค่านิยมประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

30.00– 51.99

มีค่านิยมประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขออนุญาตรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มกรุงเทพมหานคร กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์และกลุ่มสนามชัย กรุงเทพมหานคร ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

2. เตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับกลุ่มตัวอย่างที่สอบในการสอบแต่ละครั้ง ในการดำเนินการสอบและผู้วิจัยดำเนินการเอง

3. ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มกรุงเทพมหานคร กลุ่มตากสิน กลุ่มมหาสวัสดิ์และกลุ่มสนามชัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 9 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ เพื่อขอความอนุญาติเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอบแบบสอบถาม และกำหนดวัน เวลา สถานที่ ที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่จัดเตรียมไว้ไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในระหว่างวันที่ 2 – 24 กุมภาพันธ์ 2550

5. ดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด

6. นำแบบสอบถามที่ได้จากเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด มาตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อกับค่านิยมประชาธิปไตยที่วิเคราะห์จากนักเรียนทั้งหมด

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อ กับค่านิยมประชาธิปไตย ที่วิเคราะห์จากนักเรียนทั้งหมด

3. เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อกับค่านิยมประชาธิปไตย ที่วิเคราะห์จากนักเรียนทั้งหมด

4. คำนำน้หนักความสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อกับค่านิยมประชาธิปไตย ที่วิเคราะห์จากนักเรียนทั้งหมด

5. เปรียบเทียบค่านำน้หนักความสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตยในโรงเรียน และอิทธิพลของสื่อกับค่านิยมประชาธิปไตย ที่วิเคราะห์จากนักเรียนทั้งหมด

สถิติที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1.1 หาความเที่ยงตรงเชิงพินิจของแบบสอบถาม (Face Validity) โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 185; อ้างอิงจาก Rovinelli; & Hambleton. 1977)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม และคะแนนรวม (Item Total Correlation) โดยใช้สูตร Pearson's Product Moment Correlation (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 180-181)

$$r_{xy} = \frac{N \sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[N \sum x^2 - (\sum x)^2][N \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม
	X	แทน	คะแนนข้อคำถาม (Item)
	Y	แทน	คะแนนผลรวมของข้ออื่นๆที่เหลือจากทุกข้อ (Total)

1.3 หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 125-126)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	$\sum s_i^2$	แทน	คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	s_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

2. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

2.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S)

2.2 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment correlation coefficient) (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 173) ดังนี้

$$r_{xy} = \frac{N \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{[N \sum X^2 - (\sum X)^2][N \sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	แทน	ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนตัวแปร x กับ ตัวแปร y
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนชุดที่ x
	$\sum Y$	แทน	ผลรวมของคะแนนชุดที่ y
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของ x แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมของ y แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum XY$	แทน	ผลรวมของผลคูณทั้งหมดของ x กับ y
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 ทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้ t – test
(ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 250)

$$t = r \sqrt{\frac{N-2}{1-r^2}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าการแจกแจงแบบที
	r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนข้อมูล

2.4 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2544: 337)

$$R_{1.2\ 3...n} = \sqrt{\beta_2 r_{12} + \beta_3 r_{13} + \dots + \beta_n r_{1n}}$$

เมื่อ	$R_{1.2\ 3...n}$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรเกณฑ์ (1) กับ ตัวแปรพยากรณ์ (2), (3), ..., (n) ตามลำดับ
	β_n	แทน	ค่า Beta weight ตัวที่ n หรือค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ตัวที่ n
	r_{1n}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเกณฑ์(1) กับตัวพยากรณ์ (n)

2.5 ทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 332)

$$F = \frac{R^2 / k}{(1-R^2)/(N-k-1)} \quad df_1 = k, df_2 = N - k - 1$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าการแจกแจงแบบเอฟ (F = Distribution)
	R^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

2.6 หาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ โดยใช้สูตร (ล้วน สายยศ; และ
อังคณา สายยศ. 2543: 346)

$$b_i = \beta_i \frac{S_y}{S_i}$$

เมื่อ	b_i	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ i
	β_i	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ i ในรูปคะแนนมาตรฐาน
	S_i	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรอิสระ ตัวที่ i
	S_y	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรตาม

2.8 ทดสอบนัยสำคัญของค่าน้ำหนักความสำคัญ (Beta – Weight) โดยใช้สูตร
(ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2543: 344)

$$t_i = \frac{b_i}{SE_{bi}} \quad df = N - k - 1$$

เมื่อ	t_i	แทน	ค่าการแจกแจงแบบทีของค่าน้ำหนักความสำคัญตัวที่ i
	b_i	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ i
	SE_{bi}	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักของความสำคัญ
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
	k	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์แทนตัวแปรและค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

X_1	แทน การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
X_2	แทน ทักษะทางสังคม
X_3	แทน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู
X_4	แทน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
X_5	แทน บรรยากาศประชาธิปไตย
X_6	แทน อิทธิพลของสื่อ
Y	แทน ค่านิยมประชาธิปไตย
M	แทน ค่าเฉลี่ย
S	แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$SE_{\bar{X}}$	แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย
r_{xy}	แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
df	แทน ระดับชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)
SS	แทน ค่าความแปรปรวน (Sum of Squares)
MS	แทน ค่าเฉลี่ยของค่าความแปรปรวน (Mean Squares)
t	แทน ค่าการแจกแจงแบบที
R	แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน สัมประสิทธิ์การพยากรณ์
F	แทน ค่าการแจกแจงแบบเอฟ (F = Distribution)
K	แทน คะแนนเต็มของข้อคำถามแต่ละฉบับ
k	แทน จำนวนข้อคำถาม
b	แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนดิบ
β	แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน
SE_b	แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย ของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย อิทธิพลของสื่อ และค่านิยมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพรหมดา และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบเพียร์สันของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย อิทธิพลของสื่อ และค่านิยมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. คำนำนัยสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย อิทธิพลของสื่อ และค่านิยมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย ของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย อิทธิพลของสื่อ และค่านิยมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 452 คน ได้ค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของคะแนนเฉลี่ย ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติพื้นฐานของปัจจัยบางประการที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	k	K	M	S	SE $\bar{X}$	การแปลความหมาย
X_1	20	80	62.31	9.50	0.45	ค่อนข้างสูง
X_2	20	80	57.99	5.39	0.25	ค่อนข้างดี
X_3	20	80	60.80	6.29	0.30	ค่อนข้างดี
X_4	20	80	57.64	6.38	0.30	ค่อนข้างดี
X_5	12	48	38.80	5.31	0.25	ค่อนข้างสูง
X_6	13	52	40.09	5.32	0.25	ค่อนข้างสูง
Y	30	120	82.43	11.94	0.56	ค่อนข้างสูง

จากตาราง 2 ค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับค่อนข้างสูง (82.43) และปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย(X_1) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5) และอิทธิพลของสื่อ (X_6) พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 38.80 ถึง 62.31 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_4) พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 57.64 ถึง 60.80 ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างดี

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาระหว่างตัวแปรปัจจัยกับค่านิยมประชาธิปไตย ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรปัจจัย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบธรรมดาระหว่างตัวแปรปัจจัยกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	Y
X_1	1.00	.274**	.360**	.127**	.393**	.241**	.034
X_2		1.00	.322**	.339**	.370**	.345**	.172**
X_3			1.00	.414**	.444**	.402**	.192**
X_4				1.00	.257**	.364**	.371**
X_5					1.00	.485**	.087
X_6						1.00	.308**
Y							1.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 พบว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยภายในระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย(X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5)และอิทธิพลของสื่อ (X_6) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.127 ถึง 0.485

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยด้านทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X_4)และอิทธิพลของสื่อ (X_6) กับ

ค่านิยมประชาธิปไตย (Y) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่านิยมประชาธิปไตย(Y) มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X_4) สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ .371 รองลงมาคืออิทธิพลของสื่อ (X_6) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X_3)ทักษะทางสังคม (X_2) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .308, .192 และ .172 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย(X_1) กับ บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5)สัมพันธ์กับ ค่านิยมประชาธิปไตย (Y) อย่างไม่มีนัยสัมพันธ์ทางสถิติ

ตาราง 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับค่านิยมประชาธิปไตย

แหล่งความแปรปรวน	df	Sum of Squares	Mean Squares	F	p
Regression	6	11821.242	1970.207	16.699**	0.000
Residual	445	52502.289	117.983		
Total	451	64323.531			
		R = .429	R ² = .184	F = 16.699	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5)และอิทธิพลของสื่อ (X_6) กับค่านิยมประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ .429 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5)และอิทธิพลของสื่อ (X_6) มีลักษณะร่วมกันอธิบายค่านิยมประชาธิปไตยได้ร้อยละ 18.4

3. น้ำหนักความสำคัญของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5 ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีต่อค่านิยมประชาธิปไตย

ตัวแปร	b	β	SE _b	t	Sig.
X ₁	-.044	-.035	.061	-.728	.467
X ₂	.072	.032	.108	.660	.509
X ₃	.049	.026	.101	.429	.623
X ₄	.551	.294	.093	5.942**	.000
X ₅	-.263	-.117	.122	-2.163*	.031
X ₆	.550	.245	.117	4.699**	.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X₄) และอิทธิพลของสื่อ(X₆) ส่งผลทางบวกต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตย(X₅)ส่งผลทางลบต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย(X₁) ทักษะทางสังคม(X₂) และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู(X₃) ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ พบว่ามีค่าระหว่าง -.263 ถึง .551 และมีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน(β) อยู่ระหว่าง -.117 ถึง .294 โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย คือ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน(X₄) อิทธิพลของสื่อ(X₆) และปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตย(X₅)ซึ่งมีค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐาน(β) เท่ากับ .294, .245 และ -.117 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย และอิทธิพลของสื่อ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2549 จำนวน 1,993 คน โดยการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-stage Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม (Sampling Unit) จำนวนทั้งสิ้น 452 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมประชาธิปไตย ประกอบด้วย แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จำนวน 20 ข้อ แบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม จำนวน 20 ข้อ แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู จำนวน 20 ข้อ แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 20 ข้อ แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย จำนวน 13 ข้อ แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ จำนวน 12 ข้อ และแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย จำนวน 30 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.87, 0.71, 0.88, 0.78, 0.81, 0.76, และ 0.83 ตามลำดับ

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับ ไปให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 452 คน ระหว่างวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2550 ถึงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 หลังจากนั้นผู้วิจัยคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ปรากฏว่าได้กลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 452 คน ได้ข้อมูลกลับมา ร้อยละ 100 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเหล่านี้ มาตรวจให้คะแนน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายใน สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยบางประการกับค่านิยมประชาธิปไตย และหาค่าน้ำหนักความสำคัญ (Beta Weight) ของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตย

สรุปผลการวิจัย

1. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างปัจจัยด้านด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5) และอิทธิพลของสื่อ (X_6) กับค่านิยมประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ .429 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5) และอิทธิพลของสื่อ (X_6) ร่วมกันอธิบายค่านิยมประชาธิปไตยได้ร้อยละ 18.4

2. น้ำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_4) มีค่าเท่ากับ .294 และอิทธิพลของสื่อ (X_6) มีค่าเท่ากับ .245 ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตย (X_5) มีค่าเท่ากับ .117 ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัย ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_1) ทักษะทางสังคม (X_2) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู (X_3) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน (X_4) บรรยากาศประชาธิปไตย (X_5) และอิทธิพลของสื่อ (X_6) กับค่านิยมประชาธิปไตย พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยภายในและสภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อค่านิยมประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545) ที่กล่าวว่า ค่านิยมขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางสังคม การที่เด็กจะเกิดค่านิยมประชาธิปไตยจึงต้องสร้างให้เด็กเกิดลักษณะทางจิตของตนเองก่อน และการส่งเสริมทางสังคมก็จะทำให้เด็กมีค่านิยมประชาธิปไตยที่ดีมากขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรปัจจัย พบว่า ทักษะทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมประชาธิปไตย เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มาก (วิภาวโรตมะวิชญาะ (2530 : 10-11) และสอดคล้องกับคำกล่าวของสุขุมาล เกษมสุข (2535: 5-10) กล่าวถึงทักษะทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในสังคมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยการรู้จักรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคม และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญต่อการเกิดค่านิยมประชาธิปไตยของเด็ก เพราะการติดต่อสื่อสารมักทำให้เกิดความคล้อยตามหรือขัดแย้งกันได้ระหว่างบุคคล

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมประชาธิปไตย เนื่องจาก พฤติกรรมของครูทั้งพฤติกรรมทางวาจาและพฤติกรรมไม่ใช่วาจา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนการสอน และเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้น ชูศรี เอมละออง. (เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. 2547: 22; อ้างอิงจาก ชูศรี เอมละออง. 2525: 23) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ นารี โนกิระ (2536: 9) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนถือว่าสำคัญที่สุด

นอกจากด้านการเรียนการสอน และการให้การอบรมแก่นักเรียนแล้ว ครูยังต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ส่งเสริมให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ มีความเมตตากรุณา มีเหตุผล มีบุคลิกภาพดี ให้ความรัก ความอบอุ่น เพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดี และเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางจิตใจให้แก่เด็ก จึงเห็นได้ว่าเมื่อเด็กมีสัมพันธภาพที่ดีกับครู เด็กจึงได้รับอิทธิพลจากครู การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเกิดค่านิยมประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมประชาธิปไตย เนื่องจากสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนทำให้เกิด พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกัน ด้านการเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพา ซึ่งกันและกันด้านการเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันทางการเรียน ความห่วงใยใกล้ชิด สนับสนุนซึ่งกันและกัน การกระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนเพื่อให้เกิดความสำเร็จด้านการเรียน สมพร พรหมจรรย์ (2540: 9) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ กรอนลันด์ (มารีชา นาคทัตที่ 2541 : 47; อ้างอิงจาก Gronlund. 1959:232) กล่าวว่า เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน ได้มีความสัมพันธ์ กับเพื่อนในวัยเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน เด็กจะได้รับรู้บทบาทของตนเองว่า ควรปฏิบัติอย่างไร เมื่อต้องการอยู่กับเพื่อน การที่เด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มีความมั่นใจ เกิดความมั่นใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อเขาสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนฝูงได้อย่างมีความสุข ย่อมปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่นเพิ่มขึ้น และทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ดังนั้นเมื่อเด็กมีความสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อนจึงมีอิทธิพลในการสร้างค่านิยมประชาธิปไตยของเด็กด้วย จึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญมากในการคบเพื่อน กลุ่มเพื่อนของบุตรหลานของท่าน และต้องกำกับดูแลเด็กวัยนี้อย่างใกล้ชิดด้วย

อิทธิพลของสื่อ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมประชาธิปไตยเนื่องจาก สื่อมวลชน มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ ความคิดเห็น เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ และยิ่งนานวันก็ยิ่งมีอิทธิพลมากขึ้นในการถ่ายทอดค่านิยม เจตคติต่างๆ มากขึ้น (คณะกรรมการศึกษาบทบาทสื่อมวลชนในการพัฒนาเด็กในคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. 2535: 1) ซึ่งสอดคล้องกับ วาริตา พลายบัว (สุทธิณี กล้ากล่อมจิตร. 2547: 60; อ้างอิงจาก วาริตา พลายบัว. 2532: 21) ศึกษาพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ ซึ่งมีผลต่อการสั่งสมประสบการณ์และพัฒนาบุคลิกภาพ และมีบทบาทในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและการเรียนรู้แก่บุคคล นักวิชาการทางสังคมวิทยา นักวิชาการทางมานุษยวิทยา และนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ รวมทั้งการสื่อสารมวลชนต่างก็ยอมรับบทบาทสื่อมวลชนที่มีต่อชีวิตมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นการได้รับอิทธิพลของสื่อจึงมีความสัมพันธ์ต่อค่านิยมประชาธิปไตย และการให้เด็กได้รับอิทธิพลของสื่อมากเกินไปบางครั้งอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ ถ้าเด็กได้รับสื่อในทางที่ผิด จึงควรมีการแนะนำในการรับรู้ข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ จากสื่อมาสู่เด็กด้วย ส่วนสื่อเองก็ควรมีจรรยาบรรณในการผลิตสื่อที่จะมีผลกระทบต่อค่านิยมและพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และบรรยากาศประชาธิปไตยภายในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับค่านิยมประชาธิปไตยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะการอบรมเลี้ยงดู

แบบประชาธิปไตย และบรรยากาศประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกเหมือนกันนั้นไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดค่านิยมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง บางครั้งเด็กรับรู้ได้ถึงการมีประชาธิปไตยในครอบครัว ในโรงเรียนแต่บางครั้งเด็กรับรู้ได้ว่าพฤติกรรมบางอย่างไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และบรรยากาศประชาธิปไตยภายในโรงเรียน จึงไม่มีผลต่อการค่านิยมประชาธิปไตยของเด็ก

2. ค่านำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน และอิทธิพลของสื่อ ส่งผลทางบวกต่อค่านิยมประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมภายนอกส่งผลให้นักเรียนเกิดค่านิยมประชาธิปไตยมากกว่าจิตลักษณะ อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่นตอนต้น การรับอิทธิพลจากภายนอกจึงส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้มากเด็กในวัยอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ ศรีประเสริฐ (2537: บทคัดย่อ) ที่พบว่า มโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกันตามอาชีพของบิดา ประเภทของโรงเรียน การศึกษาของบิดาและรายได้ของครอบครัว

ปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ส่งผลทางลบต่อค่านิยมประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมาลี ตูห์ริฎมณี (2537: บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนต่างสังกัดของกรุงเทพมหานครมีค่านิยมประชาธิปไตยแตกต่างกัน ส่วนค่านำหนักความสำคัญของปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเป็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู มีความสัมพันธ์กับตัวแปรปัจจัยอื่นมากกว่าค่านิยมประชาธิปไตย หรือเพราะว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นช่วงที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้นทำให้ การที่นักเรียนจะมีค่านิยมประชาธิปไตย คล้อยตามเพื่อน สิ่งแวดล้อมภายนอกจะส่งผลมากกว่าการอบรมจากครอบครัว จากครู หรือทักษะทางสังคมของตนเอง

การที่ปัจจัยด้านบรรยากาศประชาธิปไตยภายในโรงเรียน ส่งผลทางลบต่อค่านิยมประชาธิปไตยแสดงว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้รับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยภายในโรงเรียน แต่นักเรียนยังไม่สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง หรือการที่นักเรียนมีค่านิยมประชาธิปไตยส่งผลทางลบต่อค่านิยมประชาธิปไตย เนื่องจากนักเรียนยังไม่เกิดค่านิยมที่แท้จริง ยังมีอิทธิพลจากสิ่งอื่น ๆ เช่น การคล้อยตามเพื่อน ตามกระแสนิยม มากกว่าที่จะมาจากความคิดเห็นของนักเรียนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศ

ประชาธิปไตย และอิทธิพลของสื่อ ส่งผลต่อค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนดังนั้นการจะพัฒนา ค่านิยมประชาธิปไตยให้ดีขึ้น ให้ทำความเข้าใจและให้ความสนใจในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูแบบ ประชาธิปไตยในครอบครัว ในส่วนของครู อาจารย์ควรจัดบรรยากาศภายในห้องเรียน โรงเรียนให้มี บรรยากาศประชาธิปไตยเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีค่านิยมประชาธิปไตยมากขึ้นโดยควรมีการ ส่งเสริมตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้รับการ ปลูกฝังในค่านิยมประชาธิปไตยเป็นลำดับขั้นไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

2.1 จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย และอิทธิพลของสื่อ กับค่านิยมประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ .429 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู แบบประชาธิปไตย ทักษะทางสังคม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่าง นักเรียนกับเพื่อน บรรยากาศประชาธิปไตย และอิทธิพลของสื่อ มีลักษณะร่วมกันอธิบายค่านิยม ประชาธิปไตยได้ร้อยละ 18.4 จึงควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เชื้อชาติ การอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยม ประชาธิปไตย

2.2 ควรศึกษาวิจัยในลักษณะนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 4 และในระดับอุดมศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสร้างค่านิยมประชาธิปไตยแก่เยาวชนที่ จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต และเนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญต่อการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น การส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยให้แก่เยาวชน จึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งต่อประเทศชาติ

2.3 ควรศึกษาตัวแปรค่านิยมประชาธิปไตยในห้องเรียนในรูปการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อประโยชน์อันจะเกิดกับกลุ่มผู้เรียนโดยตรง เนื่องด้วยการวิจัยเชิง ทดลองเป็นรูปแบบการวิจัยที่ผู้วิจัยสามารถให้วิธีการ หรือสร้างสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยตรงจึงสามารถที่จะส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยในเชิงลึกได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร. (2529). *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช.
 ถ่ายเอกสาร.
- กรมการศาสนา. (2526). *แผนแนวการปฏิบัติตามคุณธรรม 4 ประการ และการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ*. กรุงเทพฯ : กองศาสนาศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2545). *ความหมายค่านิยมประชาธิปไตย*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2548, จาก http://members.thai.net/intira/article_evoteach_01.html
- กอบกุล ถาวรรานนท์. (2543). *เอกสารคำสอนรายวิชาสื่อมวลชนกับสังคม*. กรุงเทพฯ: ไพรแกมมวิชานีเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการคณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏพระนคร.
- กฤตรินทร์ นิมทองคำ. (2542). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
 ถ่ายเอกสาร.
- กฤตติกา ลีลาพตะ. (2544). *การศึกษาความนิยมไทยและแนวทางในการเสริมสร้างความนิยมไทยของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
 ถ่ายเอกสาร.
- กษิมาดา วิริยะ. (2526). *การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยัน หมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- คณะกรรมการศึกษาบทบาทสื่อสารมวลชนในการพัฒนาเด็กในคณะกรรมการการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก. (2535). *บทบาทสื่อสารมวลชนในการพัฒนาเด็ก*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฯ.
- คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาฝีมือวิทยากรด้านค่านิยม. (2529). *วิทยากรกับการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2535). “*แนวทางการพัฒนาการสื่อสารในครอบครัวเพื่อเสริมสร้างเด็กและเยาวชน*,” ประมวลบทความวิชาการฉบับพิเศษ พ.ศ. 2525-2535. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จรัญ คำยัง. (2535, มกราคม) “*ค่านิยมทางจริยธรรม วัฒนธรรม และความเป็นมนุษย์ในทางการศึกษา*” *วิจัยสนเทศ* 13 (148): 19-27

- จริย์ สุวดี. (2533). การสอนค่านิยม. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์ จำกัด.
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- จักรเพชร นิลพงษ์. (2539). ค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้านของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์ทร กลิ่นหอมดี. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การ
 สนับสนุนทางสังคมการบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดี ของวัยเด็ก
 ตอนกลาง ในตะวันออก. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ:
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- จิตติมา เลิศจินดา. (2547). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
 ตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนวัดตะกล้า. วิทยานิพนธ์ วท.ม.
 (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่าย
 เอกสาร.
- จิตรอารี เนตรหิน. (2513). การศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมทางอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมแบบประสมภาคศึกษา 11 ปีการศึกษา 2513. วิทยานิพนธ์
 กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่าย
 เอกสาร.
- จิราภา บัวชอย. (2541). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุน
 ทางสังคมการบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดี ของวัยเด็กตอน
 กลาง ในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ:
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์และคณะ. (2540). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ณวิ วิชญเนติชัย. (2537). บุคลิกภาพและการปรับตัว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนว
 คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- ชนนุช บุญสิทธิ์. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
 กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยพร วิชชาวุธ และคณะ. (2531). พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตาม
 แนวทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาโรณี สุวรรณภาษิต. (2542,มกราคม). "อินเทอร์เน็ตสื่อมวลชนในสังคมใหม่"
 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 17: 39-42.

- ชีรวัดน์ นิจนตร. (2526). *สภาพเชิงจิต-สังคมในโรงเรียนกับสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่น
ในกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณพนธ์ กศ.ด. (พัฒนาศึกษาศาสตร์) กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชุตินาถ รัตนจรณะ. (2527). *การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรีในวิทยาลัยครูภาคกลาง*. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2544). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ชูศรี หลักเพชร. (2517). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความเชื่อมั่นในตนเองและ
คุณธรรมแห่งพลเมืองดี*. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เชิดชาย ชูช่วยสุวรรณ. (2547). *การศึกษาปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุพรรณบุรี*. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม.
(การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงใจ ไทยยุบล. (2537,กรกฎาคม-กันยายน). *อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการใช้ภาษาของ
นักเรียนและนิสิต นักศึกษาศาสตร์*. 23(1): 53-62.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา*. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- (2530). *ประมวลบทความทางวิชาการ ตอน 1*. กรุงเทพฯ: สถาบัน
วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- (2531) “การวิจัยเพื่อพัฒนาจริยธรรม” เอกสารฉบับพิเศษในวัน
ครบรอบปีที่ 33 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2531 (สถาบันแห่งชาติเพื่อการ
ค้นคว้าเรื่องเด็ก) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉินัก. (2520). *เอกสารคำสอนรายวิชา
สื่อสารมวลชนกับสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- (2524). *ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพ ของจิต และจริยธรรมของ
นักเรียนวัยรุ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. (2539). *การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับ
จิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง. (2546). การสร้างแบบวัดทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (วัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ดุขฎิ โยเหลา. (2535). รายงานการวิจัยฉบับที่ 47 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูในประเทศไทย โดยใช้วิธีเมตต้า. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ดุขฎิ สุทธปริยาศรี,วรรณ ปุณฺชโชติ. (2540). กระบวนการปลูกฝังค่านิยมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- เต็มศิริ บุญยสิงห์. (2526,เมษายน-มิถุนายน). “ค่านิยม,” วารสารไทย. 10: 39-42.
- ทวีชัย วิริยะโกศล. (2541). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร.
- หัตถดาว ลิ้มพะสุต. (2543). แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมวิทยาประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ทัศน ทอภักดี. (2539). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่ออำนาจภายในตน และความคิดเกี่ยวกับตนของเด็กในเมืองและชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทิตนา แหมมณี. (2542). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- เทื่อน ทอแก้ว. (2540). ปัจจัยที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี. สารพัฒนาหลักสูตร. 16(126): 77-83.
- ชนพร วัฒนโรจน์ภิญโญ. (2519). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์
- ชเนศ ขำเกิด. (2535, กุมภาพันธ์). การศึกษาสภาพการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา. วิจัยสนเทศ. 12(137): 17-21.
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2520). ระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. ถ่ายเอกสาร.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2543). วิเคราะห์ปัญหาในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นารี โนกระ. (2536). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของครูประจำชั้น นักเรียนและสุขภาพจิตของนักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ และนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร.

บัณเฑาะว์ ภูวนาถ. (2527). การวัดบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. (2545). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการวัดประเมินการ
เรียนรู้. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2543). สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

บุญมาลี ตั้หิรัญมณี. (2537). การเปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนต่างสังกัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(สารัตถศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2507). ฉากหนึ่งในชีวิต. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.

ประณต นันทิยะกุล. (2539, สิงหาคม). "การสร้างเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว." วัฒนธรรม
ไทย. 33(11): 16-20.

ประทีป แสงเปี่ยมสุข. (2543). การสอนกระบวนการคิดโดยใช้ทักษะกระบวนการ. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.

ประหยัด ทองมาก. (2535, ตุลาคม-พฤศจิกายน). "ครูแนะแนวประจำชั้น," แนะแนว.
27(143): 5-8.

ปันทดา เผือกพันธ์. (2536, พฤษภาคม – สิงหาคม). วารสารศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1(1): 42 – 47.

ปรีศนา คำชื่น. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุน
ทางสังคม การบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดี ของวัยเด็กตอน
ต้นในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

ปพาณี วิฑิตวัฒนา. (2542). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์. (2536). ผลของการใช้เกมและการเล่นเกมเล่นที่บ้านของไทยที่มีต่อการ
พัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ปิยะดา เหลืองอรุณ. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุน
ทางสังคมการบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดี ของวัยรุ่นในภาค
ตะวันออก. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

ผดุง อารยะวิญญู. (2542). การเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

- พรเพ็ญ สุวรรณเดชา. (2542). เจตคติและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเมือง จังหวัดปัตตานี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์) ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2530). จิตวิทยาครอบครัว (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารวิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พรรณิ ชูทัย เจนจิต. (2538). จิตวิทยาการสอน. กรุงเทพฯ: ตันอ้อแกรมมีศึกษา.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2524). วัฒนธรรมการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์. ถ่ายเอกสาร.
- พรสุดา ดิษยวรรณะ. (2534). พฤติกรรมการแสดงออกตามทฤษฎีของดริโรวานนี้กับการอบรมเลี้ยงดูและลักษณะทางชีวสังคมบางประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พล แสงสว่าง. (2537). สัมมนาค่านิยม : ยุทธศาสตร์การสอนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนัส หันนาคินทร์. (2520). การสอนค่านิยม พิษณุโลก : โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538, พฤศจิกายน). “วินัย:เรื่องใหญ่การคิด,” วารสาร พฤติกรรมศาสตร์. 2(1): 1-13.
- พระราชวรมนี่. (2529). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พีรวัชร เวียงคำ. (2543). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของวัยรุ่น. โครงการการศึกษาอิสระ ปรินูญาการจัดการมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย โครงการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยคริสเตียน. ถ่ายเอกสาร.
- ไพวุฒิ ลังกา. (2529). ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน ที่มีต่อการปฏิบัติตนของครูพลศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษา เขตการศึกษา 10 ตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (พัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถ่ายเอกสาร.
- ปิญญู คล้ายบวร. (2533). การเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองให้แก่นักเรียนตามการเรียนรู้ของอาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- มณฑล มือนันต์. (2522). วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีบุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- มลลิสา ตันติรัศมี. (2541). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน : ศึกษารายกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. ภาคนิพนธ์ (การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- มาริษา นาคทับที. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำแบบประชาธิปไตยของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาลัยชลประทาน จังหวัดนนทบุรี. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เมธี ปลัณธนานนท์. (2526,กุมภาพันธ์). "วิธีการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม," *คุรุปริทัศน์*. 8: 43-44.
- ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ. (2543). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: แผนกตำราและคำสอน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่งทิวา กัณหาทิพย์. (2543). ผลของการอบรมเลี้ยงดูต่อพฤติกรรมรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดบุรีรัมย์. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. (2531). *ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รุจา ภูไพบูลย์ และคณะ. (2543). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2539). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีวินัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วราภรณ์ รักวิจัย. (2529). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรီ ธูธรรม. (2525). *ยุทธวิธีในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม*. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครูกระทรวงศึกษาธิการ.
- วัชรินทร์ ประคองศรี. (2530). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเคร่งครัดและความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2529*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. ถ่ายเอกสาร.
- วิฑูรย์ บัวปลั่ง. (2533). *การสร้างแบบทดสอบวัดค่านิยมพื้นฐานเรื่องความรักชาติ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดสมุทรปราการ*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (วัดผลการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- วิรัช กุลเพิ่มทวีรัชต์. (2547). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนวัดราชโอรส เขตจอมทอง*. ปรินญา นิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วิรัช วรรณรัตน์. (2533,กรกฎาคม) “สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก.” *วารสารครู*. 5: 21-23.
- วิลาสลักณ์ ชวาลลี. (2542, สิงหาคม). “การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน.” *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 5(1): 40.
- วิสิทธิ์ โรจน์พจนรัตน์. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- วิณา วโรตมะวิชญ. (2539). *กลวิธีการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา*. เชียงใหม่: ภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศักดิ์ ระพี. (2543 , กันยายน). “กระบวนการกระจำนิยม,” *วิชาการ*. 3(9) : 26-39.
- . (2543 , กันยายน). “กระบวนการเกิดจำนิยม,” *วิชาการ*. 3(9) : 40-46.
- ศรินทร์ วรรณกิจ. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีใช้วิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์คาโนคัล*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริพันธ์ สุระรัมย์. (2546). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความเข้มแข็งในการมองโลกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สนิท สมัครการ. (2522). *รายงานการวิจัยเรื่องค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมใจ ลักษณะ. (2529,มิถุนายน – กรกฎาคม). “เทคนิคการผสมผสานทักษะทางสังคมกับการฟังตนเองเพื่อให้นักเรียนแก้ปัญหาส่วนตัวได้” *วารสารแนะแนว*. 20(105) : 14 – 17.
- สมถวิล ปีต้ายง. (2537). *การวิเคราะห์องค์ประกอบค่านิยมในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดนครราชสีมา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมนึก คู่เมือง. (2527). *การสร้างแบบวัดค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและอดออมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดอ่างทอง*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (วัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ถ่ายเอกสาร.

- สมบัติ ศรีประเสริฐ. (2524). ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมพร พรหมจรรย์. (2540). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2540). การพัฒนาทักษะทางสังคม. เอกสารในการอบรมหลักสูตรการพัฒนาทักษะทางสังคม. ปทุมธานี.
- สมยศ เม่นแย้ม. (2540, เมษายน). “การศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมของมนุษย์” ครูเชียงราย. 33 (178): 9-13
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2524, ธันวาคม). “สถาบันการศึกษากับการปลูกฝังประชาธิปไตย,” วารสารมิตรครู. 23 (3) : 7.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2528). สังคมไทยแนวทางวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ส. วาสนา ประवालพุกษ์. (2524, กันยายน-ธันวาคม). “ทัศนคติในแง่ของจิตวิทยา,” การวัดผลการศึกษา. 3(2) : 1-6.
- . (2535 , กันยายน-ธันวาคม). “การวัดจริยธรรม,” การวัดผลการศึกษา. 14(41) : 1-12.
- สัมฤทธิ์ ทองอินทร์. (2533). การศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนช่างทหาร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (คหกรรมศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สาโรช บัวศรี. (2526). จริยธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุกัญญา วงศ์ถ้วน. (2536). การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต(ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุขุมล เกษมสุข. (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุชา จันท์เอม. (2542). จิตวิทยาเด็กเกร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุดา รัตนมาโน. (2522). การปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยในชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต(สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- สุทธิณี กล้ากล่อมจิตร. (2547). การศึกษาค่านิยมในการปฏิบัติตนของนักเรียนวัยรุ่น.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา สุภาพ. (2534). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
ถ่ายเอกสาร.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2534). ความสำคัญและขอบข่ายของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต.
เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต. หน่วยที่ 1 – 7.
พิมพ์ครั้งที่ 11 , กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมนทิพย์ บุญสมบัติ. (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษาหน่วยที่ 10-11.
กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สุมา ชัยลักษณะนันท์. (2542). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในการเลือกอาชีพของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรดิตถ์. ปริญญา
านิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุรชาติ มานิตย์. (2530). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและ
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการสอนโดยการเรียน
เป็นทีมกับการสอนตามคู่มือครู. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุรพงษ์ นามจำปา. (2537). การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการ
เผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
มหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. คณะวารสารศาสตร์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพร สุวานิโซ. (2533). การกล่อมเกลாத่างการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทาง
การเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตร์มหาบัณฑิต (ประถมศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุรวุฒิ บัดโธสง. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทครอบครัวในการถ่ายทอดทาง
การเมืองให้กับนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. สถาบันวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549). กรุงเทพฯ: สำนัก
นายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2527). คู่มือประเมินพฤติกรรม
 ประชาธิปไตย โครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา.
 กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- (2538). โอกาสทางการศึกษาและการถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทสตรีใน
 โรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- หรรษา แก้วพูลปกรณ์. (2541). ผลของการฝึกควบคุมความโกรธและทักษะทางสังคมที่มีต่อ
 การลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักศึกษาอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยา
 การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. (2529). หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างเสริม
 จริยธรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อมราวดี ณ อุบล. (2544). สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะทางครอบครัว
 การอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน. วิทยานิพนธ์ วท.ม.
 (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
 ถ่ายเอกสาร.
- อรรถพล ระวีโรจน์. (2547). ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำ
 ชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่และความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับ
 ครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์
 กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- อรรถพล โคตรสินธุ์. (2544). ผลของสื่อมวลชนที่มีต่อพฤติกรรมการเลียนแบบการแต่งกาย
 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์การศึกษา
 มหาบัณฑิต. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่าย
 เอกสาร.
- อร่าม บุญยทาน. (2536). บทบาทของมารดากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาตอนต้น:ศึกษารายกรณีโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัด
 ราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (คหกรรมศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อลงกรณ์ ปริวุฒิพงศ์. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารกับการรับรู้ข่าวสาร
 วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ว.ม.
 (สื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อารียา ศิวะบุตร. (2525). ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง
 ของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ:
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- อุรัญญา รักมุขรุ. (2526). *สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเอกชนในเครือคาทอลิกและสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- อรุณา สุทธิ. (2523). *การอบรมเลี้ยงดูกับความสามารถในการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. ปริญญาโท กศ.ม.(การศึกษาพิเศษ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- อำไพ อินฟ้าแสง. (2524). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาควิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Almond, G. A.; & Powell, G.B. Jr.Z. (1980). *Comparative Politics Today : World View*. Boston: Little Brown and Company.
- Appelbaum , Richard P. (1998). *Sociology*. New York: Harper Collins College Publishers.
- Anastasi, Anne. (1976). *Psychological Testing*. New York: Macmillan.
- Aiken, Lewis R. (1976). *Psychological Testing and Assessment*. Boston: Allyn and Bacon.
- (1991). *Psychological Testing and Assessment*. Boston: Allyn and Bacon.
- Ballantine, Jeanne H. (1997). *The Sociology of Education*. Upper Saddle River: Prentice Hall.Development. Chicago: Hall. Rinehart and Winston.
- Bandura, Albart & Walters, Richard H. (1963). *Social Learning and Personality*
- Bernard, Cohen P. (1980). *Developing sociological knowledge: theory and method*. Englewood chiffs, N.J.: Preentice-Hall.
- Breckenridge. (1955). *Physical and psychologic growth through the school years/Marian E. Breckenridge & E. Lee Vincent*. Philadelphia : Saunders.
- Burrello, Leonard C. & Sage, Deniel D. (1979). *Leadership and Change in Special Education*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Cumming, William K., Gopinathan, S. & Tomoda, Yasumasa. (1988). *The revival of Values Education in Asia and the West*. Oxford: Pergamon Press.
- Calhoun , Craig. (1997). *Sociology*. 6 ed. New York: McGraw Hill.
- Elizabeth Bergner Hurlock. (1964). *Child development*. New York: McGraw-Hill.
- (1980). *Developmental psychology : a lift-span approach*. New York:

McGraw-Hill.

Esteban, Joos Esther. (1990). *Education in Values : what, why, & for whom*. Manila: Sinag-Tala.

Evelyn, Kanye, Walters, James and Stinnett, Nick. (1984). *Relationship in Marriage and the Family*. London: Collier Macmillan.

Faw, Belkin. (1989). *An American Bock Works Corporation Proogect Terry Faw, Gary S. Belkin*. New York: McGraw-Hill.

Gloria, Heinemann D. (1983). "Family Involven\ment and sSupport fo Widowed Persons," *Family Relationships in Later Life*. New Dalhi: A Sage Focus.

Goleman,Daniel. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.

Geziel, Haim H. (1997). "Impact of School Culture on effectiveness of Secondary Schools with Disadvantager Students," *The Journal of Educationel Research*. 90(5) : 310-318 ; May/June.

Halstead, mark J. (1996). "Values and Values Education in Schools" *Values in Education and Education in Values*. Washinton DC: The Falmer Press.

Halstead, mark J. (1996). "Liberal Values and Liberal Education," *Balues in Education and Education in Values*. Washington DC: The Falmer Press.

Hurlock, Elizabeth Berger. (1984). *Child development*. New York : Mcgraw Hill.

jarrett, James L. (1991). *The Teaching of Values*. London: Routledge.

Jarolimek, J. (1967). *Social Studies in Elementary Education*. New York: The Macmillan.

Joyce, B.R. (1972). *New Strategies for Social Education*. Chicago: Science Research Associates.

Kammeyer , Kenneth C.W. (1992). *Sociology : Experience Changing Society*. 6 ed. Allyn and Bacon .USA.

Krathwohl, David R. & others. (1964). *Taxonomy of Educational Goals the Classification of Educational Goals Handbook II : Affective Domain*. New York: David Mckey.

Lay, Jenifer. & Celeste. (2004). Building good citizens : The roles of school size and community context in the development of democratic values. Retricved May 19,2005, from <http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullicit.html>

Lee, Dalton S. (1986). The acceptance theory of authority : A model for management.

Retrieved May ,19,2005, from <http://wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit.html>

Macdonis , John J. (1998). *Society : The Basics*. 4 ed. Upper Saddle River. N.J.:
Prentice Hall.

Mayer, G. Roy. 5 (2001). *Antisocial Behavior : Its Causes and Prevention Within Our
School. Education and Treatment of children*. 24(4) : 414-425.

Mary Koutselini. (2003). *Developmental Model of democratic values and attitudes
toward social action*. Cyprus : Nicosia.

Michener, Andrew H., Delamater, John D. & Schwariz, Shalom H. (1986). *Social
Psychology*. Atlanta: Harcourt Brace Jovanovich.

Parsons, Talcott. (1951). *The social system*. New York: The Free Press.

----- . (1971). *The system of Modern Societies*. New York: Prentice-Hall.

Schaefer , Richard T. (1998). *Sociology*. 6 ed. New York : McGraw Hill.

Raths, Louis E., Harmin, Merrill & Simon, Sidney B. (1996). *Values and Teaching :
Working with Values in the Classroom*. Ohio: Charles E. Merrill Books.

Rokeach, Milton. (1973). *The Nature of Human Value*. New York : The Free Press.

Walker,Hill M ; Colvin.Geoff ; Ramsey. Elizabeth. (1995). *Antisocial Behavior in
School : Strategies and Best Practices*. United States of America : Brook/Colk
Publishing Company.

Walker,Hill M. (1998,March-April). *First Steps to Prevent Antisocial Behavior Teaching
Exceptional Children*. 30(4) : 16-19.

Wit, D. (1953). *Comparative Political Institution*. New York: Rinehart and Winston.

Zimbardo, Phillip G. & Ruch Floyd L. (1975). *Psychology and Life*. Dallas Tex: Scit
Foresman.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

นายอุดมศักดิ์ นาคี	นักวิชาการ 8 กองวิชาการสำนักงานการศึกษา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
ผ.อ. โกมินทร์ สังคะนอง	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี สำนักงานเขตภาษีเจริญ
อาจารย์ดร.ละเอียต รัชส์เฝ้า	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.สมนึก ภัททิยธนี	ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา	ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก ข

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย

ตาราง 5 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย

ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าIOC	การพิจารณา
	คนที่1	คนที่2	คนที่3	คนที่4	คนที่5			
1	1	-1	1	0	1	2	0.4	ตัดทิ้ง
2	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
3	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
4	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
5	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
6	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
7	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
8	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
9	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
10	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
11	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
12	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
13	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
14	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
15	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
16	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
17	1	0	0	0	1	2	0.4	ตัดทิ้ง
18	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
19	1	0	1	0	1	3	0.6	คัดเลือกไว้
20	1	0	1	-1	1	2	0.4	ตัดทิ้ง
21	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
22	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
23	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
24	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
25	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
26	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าIOC	การพิจารณา
	คนที่1	คนที่2	คนที่3	คนที่4	คนที่5			
27	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
28	0	1	0	1	0	2	0.4	ตัดทิ้ง
29	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
30	1	0	1	0	1	3	0.6	คัดเลือกไว้
31	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
32	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
33	1	0	1	1	0	3	0.6	คัดเลือกไว้
34	1	-1	1	1	1	3	0.6	คัดเลือกไว้
35	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
36	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
37	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
38	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
39	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
40	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
41	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
42	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
43	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
44	1	1	1	0	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
45	1	1	1	0	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
46	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
47	1	1	1	0	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
48	1	1	1	-1	1	3	0.6	คัดเลือกไว้
49	1	1	1	0	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
50	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
51	1	1	1	-1	1	3	0.6	คัดเลือกไว้
52	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
53	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่าIOC	การพิจารณา
	คนที่1	คนที่2	คนที่3	คนที่4	คนที่5			
54	1	1	1	0	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
55	1	0	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
56	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้
57	0	1	1	1	1	4	0.8	คัดเลือกไว้
58	1	1	1	1	0	4	0.8	คัดเลือกไว้
59	1	-1	1	0	1	2	0.4	ตัดทิ้ง
60	1	1	1	1	1	5	1.0	คัดเลือกไว้

ภาคผนวก ค

ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย

ตาราง 6 ค่าอำนาจจำแนก(r) ของแบบสอบถามวัดค่านิยมประชาธิปไตย

ข้อ	r	ผลการ คัดเลือก	ข้อ	r	ผลการ คัดเลือก	ข้อ	r	ผลการ คัดเลือก
1	.54	คัดเลือกไว้	20	.66	คัดเลือกไว้	38	.67	คัดเลือกไว้
2	.51	ตัดทิ้ง	21	.13	ตัดทิ้ง	39	.70	คัดเลือกไว้
3	.56	คัดเลือกไว้	22	.19	ตัดทิ้ง	40	.12	ตัดทิ้ง
4	.60	คัดเลือกไว้	23	.45	ตัดทิ้ง	41	.52	ตัดทิ้ง
5	.39	ตัดทิ้ง	24	.57	คัดเลือกไว้	42	.55	คัดเลือกไว้
6	.28	ตัดทิ้ง	25	.56	คัดเลือกไว้	43	.51	ตัดทิ้ง
7	.48	ตัดทิ้ง	26	.39	ตัดทิ้ง	44	.45	ตัดทิ้ง
8	.52	ตัดทิ้ง	27	.63	คัดเลือกไว้	45	.45	ตัดทิ้ง
9	.60	คัดเลือกไว้	28	.59	คัดเลือกไว้	46	.38	ตัดทิ้ง
10	.50	ตัดทิ้ง	29	.48	ตัดทิ้ง	47	.76	คัดเลือกไว้
11	.46	ตัดทิ้ง	30	.73	คัดเลือกไว้	48	.75	คัดเลือกไว้
12	.74	คัดเลือกไว้	31	.56	คัดเลือกไว้	49	.47	ตัดทิ้ง
13	.57	คัดเลือกไว้	32	.65	คัดเลือกไว้	50	.56	คัดเลือกไว้
14	.51	ตัดทิ้ง	33	.46	ตัดทิ้ง	51	.74	คัดเลือกไว้
15	.52	ตัดทิ้ง	34	.48	ตัดทิ้ง	52	.55	คัดเลือกไว้
16	.70	คัดเลือกไว้	35	.68	คัดเลือกไว้	53	.59	คัดเลือกไว้
17	.05	ตัดทิ้ง	36	.77	คัดเลือกไว้	54	.54	คัดเลือกไว้
18	.16	ตัดทิ้ง	37	.59	คัดเลือกไว้	55	.63	คัดเลือกไว้
19	.58	คัดเลือกไว้						

ภาคผนวก ง

ค่าอำนาจจำแนก (r) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 7 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามที่ใช้วัดในการวิจัย

ข้อ	แบบสอบถาม					
	การบเลียงดู แบบ ประชาริปไตย r	ทักษะทาง สังคม r	สัมพันธภาพ ระหวางนักเรียน กับครู r	สัมพันธภาพ ระหวางนักเรียน กับเพื่อน r	บรรยากาศ ประชาริปไตย r	อิทธิพลของ สื่อ r
1	.49	.29	.38	.23	.21	.31
2	.46	.27	.44	.35	.38	.46
3	.53	.31	.43	.25	.46	.36
4	.45	.35	.53	.21	.50	.39
5	.56	.24	.50	.41	.48	.31
6	.51	.25	.50	.48	.53	.41
7	.50	.29	.55	.46	.48	.40
8	.28	.28	.43	.36	.46	.43
9	.40	.29	.47	.29	.48	.39
10	.35	.29	.30	.27	.51	.39
11	.61	.34	.30	.38	.52	.35
12	.55	.25	.48		.49	.42
13	.34		.51			
14	.48		.46			
15	.42					
16	.60					
17	.61					
18	.40					
19	.45					

ภาคผนวก จ
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 80 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 20 ข้อ

ฉบับที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 55 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย จำนวน 12 ข้อ

แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ จำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามค่านิยมประชาธิปไตย จำนวน 30 ข้อ

2. ขอให้นักเรียนพิจารณาข้อความแต่ละข้อว่านักเรียนมีลักษณะตามข้อความนั้นๆ

มากน้อยเพียงใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความรู้สึกหรือระดับการกระทำเพียงช่องเดียวเท่านั้นในแต่ละข้อ โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

จริง, เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นทุกครั้ง

ค่อนข้างจริง, เห็นด้วย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเกือบทุกครั้ง

ค่อนข้างไม่จริง, ไม่เห็นด้วย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่เกือบไม่เกิดขึ้นเลย

ไม่จริง, ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกที่ไม่เกิดขึ้นเลย

3. คำตอบที่ได้รับจักเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย

ขอขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

เพ็ญภา พุ่มหมี

นิสิตสาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา

ฉบับที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงตามความรู้สึกของนักเรียนในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1	ผู้ปกครองให้รางวัลหรือคำชมเชยเมื่อข้าพเจ้าทำสิ่งต่างสำเร็จ.....				
2	ผู้ปกครองเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าทำสิ่งต่างๆที่พอใจ เช่น เล่นกับเพื่อน คุยโทรศัพท์กับเพื่อน.....				
3	ถ้าผู้ปกครองจะให้รางวัลแก่ข้าพเจ้า ผู้ปกครองจะถามก่อนว่าต้องการอะไร.....				
4	ข้าพเจ้ามีสิทธิเรียกร้องจากผู้ปกครองถ้าไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องต่างๆ.....				
5	ถ้าข้าพเจ้าทำผิดแล้วชี้แจงอย่างมีเหตุผล ผู้ปกครองจะไม่ลงโทษ.....				
6	ผู้ปกครองอนุญาตให้ข้าพเจ้าร่วมกิจกรรมในสังคมนอกบ้านตามโอกาสอันสมควร.....				
7	เมื่อข้าพเจ้าทำความผิด ก่อนลงโทษผู้ปกครองจะซักถามสาเหตุพร้อมบอกเหตุผลในการทำโทษให้ทราบ.....				
8	เมื่อครอบครัวเกิดปัญหา พ่อแม่จะให้ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมรับรู้และแก้ปัญหาด้วย.....				
9	พ่อแม่จะให้ข้าพเจ้าเลือกสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวด้วยตนเอง.....				
10	เวลาที่ข้าพเจ้าจะออกไปนอกบ้านจะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ.....				
11	ผู้ปกครองรับฟังความคิดเห็นของข้าพเจ้า.....				
12	ข้าพเจ้าสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆในบ้านได้.....				
13	ข้าพเจ้าสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองต้องการได้.....				
14	เมื่อข้าพเจ้ากลับบ้านดีกผู้ปกครองจะถามเหตุผลแล้วจึงแนะนำว่าควรบอกให้ทราบล่วงหน้า.....				
15	เมื่อข้าพเจ้าไม่ทำตามคำสั่งผู้ปกครองจะลงโทษ.....				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้าง จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
16	เมื่อข้าพเจ้าลืมงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้ปกครองจะถามเหตุผล.....				
17	เมื่อข้าพเจ้าผิดหวังในการเรียน ผู้ปกครองจะปลอบและให้กำลังใจ.....				
18	ผู้ปกครองส่งเสริมให้ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ข้าพเจ้าชอบ.....				
19	ใกล้สอบผู้ปกครองจะแนะนำให้ข้าพเจ้าอ่านหนังสือ.....				
20	ผู้ปกครองแบ่งงานในบ้านให้ข้าพเจ้าและพี่น้องทำอย่างเหมาะสม.....				

แบบสอบถามวัดทักษะทางสังคม

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้าง จริง	ค่อนข้าง ไม่จริง	ไม่จริง
1	ข้าพเจ้ามักควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ค่อยได้.....				
2	ข้าพเจ้าสามารถเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่นได้ แม้ว่าเขาจะไม่พูดออกมาก็ตาม.....				
3	ข้าพเจ้ามักเป็นฝ่ายเริ่มสนทนากับผู้อื่นก่อน.....				
4	เวลาอยู่ในกลุ่มคนที่ไม่รู้จัก ข้าพเจ้ารู้สึกเคอะเขิน และทำตัวไม่ถูก.....				
5	เวลาเพื่อนไม่สบายใจ ข้าพเจ้าจะสังเกตเห็นได้ทันที.....				
6	รอยยิ้มของข้าพเจ้าทำให้คนที่อยู่ใกล้ซิดสตรขึ้นตามไปด้วย.....				
7	ข้าพเจ้าไม่แย่งผู้อื่นพูดขณะที่เขายังพูดไม่จบ.....				
8	ข้าพเจ้าพยายามทำความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นโดยยึดหลัก “เอาใจเขามาใส่ใจเรา”.....				
9	ข้าพเจ้าสามารถระงับอารมณ์ได้หากมีใครมาทำให้ไม่พอใจ.....				
10	ข้าพเจ้าปรับตัวได้เมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่างๆ.....				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
11	ข้าพเจ้ามักพูดคุยกับเพื่อนเสียงดัง โดยไม่สังเกตว่าจะรบกวนใครหรือไม่.....				
12	ข้าพเจ้ารู้สึกขาดความมั่นใจ หากต้องไปปรากฏกายต่อหน้าคนจำนวนมาก.....				
13	ข้าพเจ้าสามารถรวมอภิปรายในกลุ่มได้.....				
14	ข้าพเจ้ามักจะเข้าไป"ขัดจังหวะ"การสนทนาของบุคคลอื่น.....				
15	ข้าพเจ้าแสดงทำให้คนรอบตัวรับรู้ได้ว่าข้าพเจ้ากำลังมีอาการเช่นไร.....				
16	แม้จะเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในความสนใจ ข้าพเจ้าก็จะรับฟังคู่สนทนาจนจบ.....				
17	ข้าพเจ้าเป็นคนที่มีความสุขสัมพันธ์ดี.....				
18	ข้าพเจ้าสามารถปรับเปลี่ยนบรรยากาศที่เคร่งเครียดให้สนุกสนานและผ่อนคลายได้.....				
19	เวลาตอบคำถามของอาจารย์ ข้าพเจ้าจะพูดด้วยเสียงที่เบา เพราะรู้สึกขาดความมั่นใจ.....				
20	ข้าพเจ้าสามารถพูดสื่อสารได้ชัดเจน และตรงไปตรงมา.....				

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1	ครูตักเตือนและให้อภัยเมื่อข้าพเจ้าทำผิด.....				
2	ครูยิ้มแย้มทักทายข้าพเจ้าเมื่อพบกันนอกห้องเรียน.....				
3	เมื่อข้าพเจ้าทำงานบกพร่องครูจะแนะนำสิ่งที่ถูกต้อง...				
4	ข้าพเจ้ามีความรู้สึกที่ครูไม่ได้ให้ความช่วยเหลือเมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาหรือสงสัย.....				
5	ข้าพเจ้าไม่สามารถปรึกษาเรื่องเรียนกับครูได้.....				
6	ครูให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อข้าพเจ้าเป็นอย่างดี..				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
7	ครูให้คำปรึกษากับข้าพเจ้าด้วยความเต็มใจ.....				
8	ครูชมเชยเมื่อข้าพเจ้าทำความดี.....				
9	ครูให้ความช่วยเหลือข้าพเจ้า เมื่อมีปัญหาทางการเรียน.....				
10	ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาด้านการเรียนกับครูได้ตลอดเวลา.....				
11	ข้าพเจ้าส่งงานตามที่ครูกำหนด.....				
12	ครูแสดงความรักต่อข้าพเจ้าเท่าเทียมกัน.....				
13	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามคำแนะนำของครู.....				
14	ข้าพเจ้าไม่สนใจในสิ่งที่ครูสอน.....				
15	ข้าพเจ้ารักและเคารพครูเสมือนพ่อแม่คนที่สองของข้าพเจ้า.....				
16	ข้าพเจ้าไม่สามารถปรึกษาเรื่องส่วนตัวกับครูได้.....				
17	ครูให้ความสนใจใส่และห่วงใยข้าพเจ้า.....				
18	ข้าพเจ้าปรึกษาปัญหาด้านการเงินกับครูไม่ได้.....				
19	ครูมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับข้าพเจ้า.....				
20	ครูคอยเตือนให้ข้าพเจ้าอ่านหนังสือ.....				

แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1	ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้ช่วยเหลือเพื่อน.....				
2	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาข้าพเจ้าได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน.....				
3	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไม่มีเพื่อนรอบรู้.....				
4	ข้าพเจ้าช่วยเหลือเพื่อนด้วยความจริงใจ.....				
5	ข้าพเจ้าแบ่งขนมหรือของใช้ให้เพื่อนๆ.....				
6	ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มด้วยความเต็มใจ.....				
7	ข้าพเจ้าเต็มใจปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม.....				
8	ข้าพเจ้าไม่พอใจ เมื่อเพื่อนแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากข้าพเจ้า.....				
9	ข้าพเจ้าชอบแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน.....				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
10	ข้าพเจ้าชอบทำงานตามลำพัง.....				
11	เมื่อเพื่อนกระทำความดี ข้าพเจ้าชมเชยเพื่อนด้วยความจริงใจ.....				
12	เมื่อได้รับมอบหมายงานกลุ่ม ข้าพเจ้าทำงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ.....				
13	ข้าพเจ้ามักตำหนิเพื่อนเมื่อเพื่อนทำงานผิดพลาด.....				
14	ข้าพเจ้ามักมีความขัดแย้งกับเพื่อน.....				
15	ข้าพเจ้ามักตำหนิเพื่อน เมื่อเพื่อนทำอะไรไม่ถูกใจ.....				
16	ข้าพเจ้าพอใจที่สามารถทำให้เพื่อนสนุกสนาน.....				
17	ข้าพเจ้าน้อยใจเมื่อเพื่อนไม่ยอมรับความสามารถ.....				
18	ข้าพเจ้าโกรธง่ายเมื่อเพื่อนหยอกล้อ.....				
19	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไม่จริงจังกับการทำงานกลุ่ม.....				
20	ในการทำงานกลุ่ม ข้าพเจ้าจะยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นหลัก.....				

ฉบับที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามวัดบรรยากาศประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงตามความรู้สึกของนักเรียนในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1	ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน ให้มีความสะอาดเป็นระเบียบ ร่มรื่นและสวยงาม....				
2	โรงเรียนจัดให้มีการประกวดและตกแต่งห้องเรียน.....				
3	โรงเรียนเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน..				
4	โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์.....				
5	โรงเรียนเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริม บรรยากาศประชาธิปไตย.....				
6	โรงเรียนจัดให้มีป้ายนิเทศ ป้ายประกาศ และจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับประชาธิปไตย.....				
7	โรงเรียนจัดกิจกรรมให้ข้าพเจ้าได้ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ตามระบอบประชาธิปไตย.....				
8	ครูให้ข้าพเจ้าได้ทำงานเป็นกลุ่ม ตามบทบาทหน้าที่.....				
9	ครูจัดกิจกรรมให้ข้าพเจ้าในโรงเรียนได้มีการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันด้วยความเต็มใจ.....				
10	โรงเรียนให้ข้าพเจ้าได้ตัดสินใจโดยยึดถือความคิดเห็นตามมติ ของกลุ่ม.....				
11	ครูให้ข้าพเจ้าได้ทำงานและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันด้วย ความรู้สึกเท่าเทียมกัน.....				
12	โรงเรียนให้ข้าพเจ้ายึดกติกา กฎเกณฑ์ของโรงเรียนหรือ ยึดหยุ่นตามเหตุผลและสถานการณ์ที่จำเป็นตามหลักความ เสมอภาค.....				

แบบสอบถามวัดอิทธิพลของสื่อ

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึกร			
		จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง
1	ข้าพเจ้าได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับการใช้เสื้อผ้าเครื่องประดับ โทรศัพท์มือถือ รองเท้า นาฬิกา.....				
2	สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการที่ข้าพเจ้าเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าหรือสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ.....				
3	ข้าพเจ้ารับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสมจากสื่อมวลชน.....				
4	ข้าพเจ้ารับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมนันทนาการจากสื่อมวลชน.....				
5	สื่อมวลชนนำเสนอเรื่องเพศในทิศทางที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย.....				
6	ภาษาไทยที่สื่อมวลชนใช้ มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันของข้าพเจ้า.....				
7	ข้าพเจ้ารับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยจากการนำเสนอของสื่อมวลชน.....				
8	สื่อมวลชนทำให้ข้าพเจ้ารู้ว่า ภาษาไทยมารยาทไทยศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเป็นสิ่งที่มีความควรรักษาไว้.....				
9	สื่อมวลชนมักนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆเพื่อกระตุ้นให้วัยรุ่นหันมาให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง.....				
10	สื่อมวลชนมักนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆเพื่อกระตุ้นให้วัยรุ่นหันมาให้ความสำคัญกับการประหยัดและการออม.....				
11	สื่อมวลชนมักนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆเพื่อกระตุ้นให้วัยรุ่นหันมาให้ความสำคัญกับการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย.....				
12	การนำเสนอของสื่อมวลชนโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ มีผลต่อค่านิยมในการปฏิบัติตนของข้าพเจ้า.....				
13	สื่อมวลชนทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกที่วัฒนธรรมไทยเป็นเรื่องล้าสมัย.....				

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดค่านิยมประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นตรงกับความเป็นจริงตามความรู้สึกของนักเรียนในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องให้ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
1	คนพิการที่ช่วยตัวเองไม่ได้ไม่ควรมีชีวิต อยู่บนานๆ.....				
2	ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ถ้ายอมรับนับถือซึ่งกันและกัน...				
3	คนที่นับถือศาสนาต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้.....				
4	ทุกข์ของใครก็ควรจะเป็นทุกข์ของคนนั้น เราไม่ควรจะเอามาใส่ใจเพราะจะทำให้เสียสุขภาพจิต.....				
5	การละเมิดสิทธิของผู้อื่นบ้างเป็นครั้งคราว เพื่อผลประโยชน์ของเราเป็นเรื่องที่จำเป็น.....				
6	เป็นการไม่สมควรที่จะให้คนไทยมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์คนที่มีอำนาจเพราะเป็นการกระทำที่ขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณี.....				
7	ควรทำทุกสิ่งตามใจรักและชอบโดยที่การกระทำนั้นไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น.....				
8	คนที่มีความคิดไม่เหมือนผู้อื่นเป็นคนผิดปกติ.....				
9	เมื่อเพื่อนมาชักชวนให้เดินขบวนประท้วงครู เราก็ควรจะต้องช่วยเหลือเพื่อน ถึงแม้เราจะไม่เห็นด้วยก็ตาม.....				
10	ควรยึดถือเหตุผลที่ถูกต้องมากกว่ายึดถือตัวบุคคล.....				
11	ความยุติธรรมอยู่ที่ความพอใจของตัวเอง.....				
12	เมื่อในห้องเรียนเกิดปัญหาขัดแย้ง ถึงแม้เราจะมีเหตุผลสู้เขาไม่ได้แต่เรามีพวกมากกว่าเราจึงเป็นฝ่ายชนะ.....				
13	เมื่อผู้มีอำนาจเหนือเราแสดงความไม่ยุติธรรมต่อเรา เราควรจะยอมเขา เพราะสู้ไปก็เปล่าประโยชน์.....				
14	ควรให้ความร่วมมืออย่างดีในการเลือกตัวแทนของห้อง ไปทำหน้าที่ต่าง ๆ.....				
15	การรักษาสภาพแวดล้อมเป็นหน้าที่ของทุกคน.....				
16	ทั้งขยะบนถนนเป็นเรื่องธรรมดา เราเสียภาษีให้รัฐแล้วหน้าที่ในการเก็บกวาดเป็นของคนกวาดถนน.....				

ข้อ	ข้อความ	ระดับการกระทำ/ความรู้สึก			
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วยอย่าง ยิ่ง
17	ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชาติ...				
18	ประชาชนทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น....				
19	ปัญหาเศรษฐกิจหรือสังคมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่เกิน ความสามารถของเด็กนักเรียนอย่างเรา ปล่อยให้ผู้ใหญ่ เขาจัดการกันเอง.....				
20	ในสภาพสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงนี้ การเสียสละเพื่อ ส่วนรวมนั้นจะทำให้เราล้าหลังไม่ทันเพื่อน.....				
21	การทำงานกลุ่มที่ฉลาดนั้น จะต้องรู้จักหลบหลีกและ ปฏิเสธงานบ้าง มิฉะนั้นเราจะต้องเหนื่อยอยู่คนเดียว.....				
22	การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ เป็นหน้าที่ของผู้ที่มี รายได้น้อยเท่านั้น.....				
23	ประชาชนไม่ควรเสียสละเงิน ทรัพย์สิน พัฒนาบ้านเมือง เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐ.....				
24	แม้เราจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย สังคมก็อยู่ได้.....				
25	การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ...				
26	เมื่อข้ามถนนควรจะข้ามทางม้าลายหรือสะพานลอย.....				
27	มนุษย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญาและรู้จัก การใช้เหตุผล.....				
28	บุคคลควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความเชื่อทาง การเมือง แม้ว่าความเชื่อนั้นจะขัดแย้งกับผู้อื่น.....				
29	ความสำคัญของบุคคลขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง.....				
30	การให้ทุกคนเสมอภาคกันทางการเมืองหรือทางกฎหมาย เป็นเรื่องไม่เหมาะสม.....				

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางเพ็ญภา พุ่มหมี
วันเดือนปีเกิด	8 สิงหาคม 2519
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 15/91 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2537	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ.2538	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) วิชาเอกเคมี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
พ.ศ.2550	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ